

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

B 110033

TAGAJÁNLÁSOK

1944-BEN

KÉZIRATUL

BUDAPEST

1 9 4 4

A Magyar Tudományos Akadémia három osztályában
 1944. február 29-ig
 megüresedett tagsági helyek száma:

az I. osztályba a II. osztályba a III. osztályba

Tiszteleti tag	1	1	1
Rendes tag			
A) alosztályba	2	2	3
B) alosztályba	1	—	1
Levelező tag			
A) alosztályba	—	2	1
B) alosztályba	1	5	5

B 110033

Kiadásért felel: Voinovich Géza.

TAGAJÁNLÁSOK

1944-ben.

AZ I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

ZOLNAI GYULA rendes tagot *tiszteleti tagnak* ajánljuk az Akadémia I. osztályába.

Ajánlottunk az Akadémia egyik legrégebb tagja — 1897-ben lett levelező tag —, de máiglan megőrizte fiatalos munkakedvét, céltudatos szívósságát és zajtalan termékenységét. Az idő múlása jóformán csak annyit változtatott tudományos munkája rendjén, hogy a korábbi nagyszabású alkotások (Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig, Magyar Oklevélszótár) helyett kisebb méretű tanulmányokra tért át és sokoldalú érdeklődését, kutató erejét is szűkebb körre összpontosította.

A rendes taggá történt megválasztása óta eltelt kerek két évtizedet részint a régi munkamezőn, részint egy meglehetősen elhanyagolt ugáron töltötte Zolnai. *Mondat-átzövődés* című akadémiai rendes tagsági székfoglalója (1924) és a Magyar Nyelv hasábjain közzétett számos kisebb-nagyobb cikke mutatja, mennyi érdemleges mondanivalója van a magyar történeti szótan és mondattan köréből: közkeletű tanításokat cáfol meg és alig hitt régi föltevéseket igazol, elsikkadt becses adatokat tár föl és figyelemre sem méltatott nyelvi jelenségek finom törvényszerűségeit állapítja meg, szóval anyaggal és gondolatokkal gazdagítja ismereteinket.

A Magyarosan-mozgalom megindulásakor szívvel-lélekkel a nyelvművelés szolgálatába szegődött. Az efféle mozgalmak régi viszontagságaira, ki-kisiklásaira gondolva, igazán örülnünk kell Zolnai csatlakozásának, mert eleve kétségtelen volt, hogy alapos szakismeretei és jellegzetes tudós erényei biztosítják majd a munka helyes irányban haladását és megérdemelt sikerét. A Magyarosan c. folyóiratnak alig jelent meg eddig olyan füzete, amelyből hiányoznék Zolnai dolgozata. Az alapvető elveket

tisztázó, vagy egy-egy bonyolultabb részletkérdést módszeresen kifejtő terjedelmes értekezései közül cím szerint is hadd említsük meg a következőket: *Van-e szükség nyelvűvelésünk irányítására?* (Msn. III.), *Korszerűség a költői nyelvben és a műfordításban* (u. o. IV.), *Idegen szavaink és a nyelvújítás* (u. o. V—VI.), *A Nyelvűvelő Bizottság célja, eszközei és kilátásai* (u. o. VIII.), *Nyelv-érzék és helyesírás* (u. o. X—XI.), *Képtelen képek és valami a nyelvűvelésről* (u. o. XII.). Ezek az értekezések, de az említetlen maradt kisebb dolgozatok is egytől-egyig ékesen bizonyítják a szerző kitűnő általános nyelvészeti iskolázottságát, tökéletes magyar nyelvtörténeti tájékozottságát, gazdag népnyelvi és irodalmi nyelvi ismereteit, biztos ítélőképességét, megvesztegethetetlen stílusérzékét, meggyőződése szilárdságát, vagyis mindazoknak a kellékeknek szerencsés összhangját, amelyek csak elvéve szoktak együttesen előfordulni. Nem csoda tehát, hogy a Zolnai Gyula hirdette igazság egyre tágabb körben hódít: egyre többen fölismerik a nyelvünk eredetiségét, egészséges fejlődését fenyegető veszedelmeket s egyre többen tömörülnek a szerkezeti idegenszerűségek és a szókészletli elnemzetköziesedés sajnálatos csúfsága ellen indított magyar szellemi keresztes hadjáratra.

Úgy érezzük, a tiszteleti tagság nemcsak egy lelkes tudós nagy érdemeinek lenne méltó jutalmazása, hanem ösztönző értékelését jelentené annak a nyelvűvelő kezdeményezésnek is, amelyet nyelvi eredetiségünk, műveltségi egyéniségünk biztosítása végett éppen a Magyar Tudományos Akadémia látott szükségesnek megszervezni.

Nagy J. Béla l. t.
 Ligeti Lajos l. t.
 Sági István l. t.
 Bárczi Géza l. t.
 Kniezsa István l. t.
 Tamás Lajos l. t.

Zsirái Miklós l. t.
 Pais Dezső r. t.
 Németh Gyula ig. és r. t.
 Színnyei Ferenc r. t.
 Huszti József r. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

MORAVCSIK GYULÁ-t, a budapesti Pázmány Péter-Tud. egyetem ny. r. tanárát a M. Tud. Akadémia I. osztályának nyelvtudományi tagozatába *rendes* tagnak ajánljuk.

Moravcsik Gyulát Akadémiánk 1934-ben választotta

meg levelező tagnak. Az akkori ajánlás kiemelte addigi munkásságának nagy terjedelmét, a jelölt széleskörű olvasottságát, a kutatásban megnyilvánuló állhatatosságát és elmeélet, alapos bírálatainak mérsékelt hangját. A közben eltelt évtized alatt Moravcsik céltudatos tudományos munkássága további hatalmas arányokban bontakozott ki. Kutató tevékenységének területeiről, terjedelméről némi fogalmat nyújthat a jelen ajánláshoz csatolt, az elmúlt évtized munkásságát felölelő bibliográfiai jegyzék.

Ennek a tiszteletet és elismerést igénylő rendkívüli tudományos munkásságnak főleg egyik pontjára kell ráirányítanunk a figyelmet. Ez a *Byzantinoturcica* c. munka I. kötete, amely a bizánci forrásokban található, a török népekre vonatkozó történeti és a velük kapcsolatos nyelvi anyagot veszi forráskritikai vizsgálat alá s egyben minden idevonatkozó tudnivalót összefoglal. Kézikönyv tehát, de olyan egyéni kutatások eredménye is, amelyek terjedelmüknél és mélyrehatolásuknál fogva kivételes jellegűek. A szó legszorosabb értelmében veendő életművel állunk szemben, amely a jeles kutatónak régebbi terveiből szervesen bontakozott ki. Moravcsik még 1914-ben hozzáfogott, hogy a bizánci forrásokban található magyar vonatkozású személy- és helyneveket összegyűjtse. Mivel azonban a rendelkezésre álló szövegkiadások nem mindig nyújthattak biztos alapot a kényes és sokféle kézirati romlásnak kitett névformák pontos megállapítására, sőt alkalmilag a hagyományt sem tükrözték vissza megbízható módon, Moravcsik vállalkozott a legáldozatosabb munkára: az idevágó kéziratok anyag személyes összeállítására. Ennek a buzgalomnak eredményei nem maradtak el: Moravcsik éveken át tartó gyűjtések, utazások során megteremtette a filológiai feldolgozás biztos alapját. Közben a munka terve is kitágult: a magyar anyagon kívül ebben az újabb feldolgozásban a mű már felöleli az összes török, általában az urál-altaji népek bizánci kapcsolatait a Kr. u. IV. és XV. század között, értékeli a bizánci történeti források összes idevágó adatait, a történeti forrást a legtágabb értelemben véve, beleértve a történeti költészetet, hagiográfiát, retorikát, okleveles anyagot, feliratokat, pénzeket, pecséteteket stb. A legutóbb megjelent I. kötet ezt a hatalmas anyagot öleli fel mintaszerű elrendezésben. Ezt követi majd a már szintén tágitott értelemben vett *Onomasticon*.

Érthető, hogy a tudományos kritika külföldön is a legnagyobb örömmel és elismeréssel üdvözölte ezt a való-

ban alapvető munkát, amely ezen a téren minden kutató számára nélkülözhetetlen útmutató. Mintaszerű teljesítménye ez egy rendkívüli tudású, páratlan szorgalmú, példát mutatóan áldozatos lelkű kutatónak. A magyar bizantinológiai kutatás már hosszabb idő óta sok elismeréssel találkozott a tudományos res publica-ban. Moravcsik Gyulának nagy része van abban, hogy ez az elismerés az utóbbi évtizedekben még tovább fokozódott. A Byzantinoturcica, amint ezt az eddig megjelent bírálatok is mutatják, mérföldjelző lesz a magyarországi bizánci kutatások elismerésének és megbecsülésének történetében. Nem lehet csodálnunk, hogy a külföld is nagy várakozással tekint a II. kötet, az Onomasticon megjelenése elé.

A szép kötet a Moravcsiktól alapított és tőle szerkesztett Magyar-Görög Tanulmányok c. sorozatban jelent meg. E sorozat eddigi 24 füzete magának Moravcsiknak, de nagyobbrészt munkatársainak és tanítványainak dolgozatait tartalmazza. Moravcsik azonban több, mint alapító és szerkesztő: ő a vállalkozás lelke, irányítója, sok szép tudományos eredményének kibontakoztatója. A legnehezebb körülmények között aránylag rövid idő alatt olyan teljesítményre hivatkozhatik, amely általános elismerést aratott s amely biztos záloga a magyarországi bizantinológiai kutatások további szép jövőjének. Moravcsik, a tudományos szervező is megérdemli a legteljesebb elismerést.

Mindezek alapján kérjük a tek. Akadémiát, hogy Moravcsik Gyulát szíveskedjék Akadémiánk rendes tagjai közé beválasztani.

Zsirái Miklós l. t.

Szidarovszky János l. t.

Ligeti Lajos l. t.

Sági István l. t.

Bárczi Géza l. t.

Kniezsa István l. t.

Láng Nándor t. t.

Németh Gyula ig. és r. t.

Förster Aurél r. t.

Husztí József r. t.

Pais Dezső r. t.

Moravcsik Gyula irodalmi munkássága.

(1934—1943).

1. Önállóan megjelent munkák.

A magyar történet bizánci forrásai. (A Magyar Történettudomány Kézikönyve I. 6 b). Bp. 1934. 256 l.

A magyar Szent Korona görög feliratai. (Ért. a nyelv- és széptudományi oszt. kör. XXV. 5.), Bp. 1935. 52 l.

Görög költemény a várnai csatáról. (Magyar-Görög Tanulmányok 1.), Bp., 1935. 56 l.

Türk tarihi bakımından Bizans kaynaklarının ehemiyeti. (Ikinci Türk Tarih Kongresi), Istanbul 1937. 20 l.

A papiruszok világából. Fordította és magyarázta — — (A Parthenon kétnyelvű klasszikusai), Bp., 1942. 301 l.

Byzantinoturcica I. Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker. II. Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen. (Magyar-Görög Tanulmányok 20—21.), Bp. 1942—1943. 378, 326 l.

2. Értekezések, tanulmányok, cikkek.

Adamandiosz Koraisz. (Parthenon 8 [1934] 13—21.)

A Konstantinos Porphyrogennetos-féle *γυλιὰς* olvasásáról. (Magyar Nyelv 30 [1934] 270—271.)

Les sources byzantines de l'histoire hongroise. (Byzantion 9 [1934] 663—673.)

Zur Quellenfrage des historischen Gedichtes von Hierax. (Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 10 [1932—1934] 413—416.)

Συμβολὰ εἰς τὴν χειρόγραφον παράδοσιν τῆς Ἐπιτομῆς Ἰωάννου τοῦ Κιννάμου. Εἰς μνήμην Στ. Λάμπρου. (Ἀθήνα 1935. 311—314.)

A grenoblei triptychon görög felirata. Adalék II. Rákóczi Ferenc rodostói görög kapcsolataihoz. (Rákóczi-Emlékkönyv, Bp., 1935. II. 375—386.)

Inscription grecque sur le triptyque de Grenoble. Contributions aux rapports de François II Rákóczi avec le monde grec à Rodosto. (Revue des Études Hongroises 13 [1935] 193—203.)

Két X. századi hagiográfiai munka a magyarokról. (Magyar Nyelv 31 [1935] 17—20.)

A „Géza” név a magyar Szent Koronán. (Magyar Nyelv 31 [1935] 137—140.)

A IV. nemzetközi bizantinológiai kongresszus. (Archivum Philologicum 59 [1935] 75—79.)

Ἡ βυζαντινὰ πηγὰ τῆς οὐγγρικής ιστορίας. (Ἑλληνικά 8 [1935] 19—27.)

Abaris, Priester von Apollon. Körösi Csoma-Archivum I. kieg. k. [1936] 104—118.)

Der Name der Bulgaren in einem griechischen Papyrus. (Körösi Csoma-Archivum I. kieg. k. [1936] 119—128.)

Szövegkritikai megjegyzések Konstantinos Porphyrogennetos magyar lejezeteihez. (Nyelvtudományi Közlemények 50 [1936] 285—293.)

A magyar Szent Korona görög feliratainak olvasásához és magyarázatához. (Archivum Philologicum 60 [1936] 152—158.)

A Konstantinos Monomachos-korona feliratai. (Archaeologia Hungarica XXII. Bp., 1937. 44—46.)

The inscriptions on the Monomachos Crown. (Archaeologia Hungarica XXII. Bp., 1937. 92—95.)

Sappho ismeretének nyomai Bizáncban. (Archivum Philologicum 61 [1937] 209—212.)

Az V. nemzetközi bizantinológiai kongresszus. (Archivum Philologicum 61 [1927] 87—88.)

A honfoglalás előtti magyarság és a kereszténység. (Szent István-Emlékkönyv, Bp., 1938. I. 171—212.)

Görögnyelvű monostorok Szent István korában. (Szent István-Emlékkönyv, Bp., 1938. I. 387—422.)

A magyar Szent Korona a filológiai és történeti kutatások megvilágításában. (Szent István-Emlékkönyv, Bp., 1938. III. 423—472.)

The Holy Crown of Hungary. (The Hungarian Quarterly 4 [1938] 656—667.)

A magyar Álmos név legrégebbi feljegyzéséhez. (Magyar Nyelv 34 [1938] 286—288.)

Byzantinische Bekehrungstätigkeit unter den Türk-völkern der Völkerwanderungszeit. (VIIIe Congrès International des Sciences Historiques, Communications I. Paris, 1938. 85—87.)

Tà ἀγγελίαια Κοσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννίτου ἐπὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως. (Studi Bizantini e Neellenici 5 [1938] 514—520.)

L'édition critique du „De administrando imperio“. (Byzantion 14 [1939] 352—360.)

Antik görögség — élő görögség. (Parthenon 14 [1940] 24—45.)

Rudolf Vári. (Byzantinische Zeitschrift 40 [1940] 351—352.)

La provenance du manuscrit byzantin du „De administrando imperio“. (Bulletin de la Société Historique Bulgare 16—18 [1940] 333—337.)

Darkó Jenő. (Archivum Philologicum 65 [1941] 58—60.)

Vári Rezső. (Archivum Philologicum 65 [1941] 159—161.)

A magyar szókincs görög elemei. (Melich-Emlék-könyv, Bp., 1942. 264—275.)

3. *Bírálatok, könyvismertetések:*

A következő folyóiratokban: Archivum Philologicum, Századok, Archivum Europae Centro-Orientalis, Magyar Szemle, Athenaeum, Byzantinische Zeitschrift, Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, Byzantion, Deutsche Literaturzeitung.

4. *Szerkesztésében megjelent:*

A „Magyar-Görög Tanulmányok” 24 kötete és a „Parthenon” sorozatában 9 kötet.

Az első osztály A) alosztályában megüresedett egyik *rendes* tagsági helyre mély tisztelettel **ZSIRAI MIKLÓS** egyetemi ny. r. tanárt, a M. Tud. Akadémiának 1932 óta levelező tagját és Nyelvtudományi Bizottságának előadóját ajánljuk.

Levelező taggá való megválasztása óta Zsirai Miklós oly értékes és gazdag tudományos munkásságot fejtett ki, hogy a finnugor nyelvtudománynak európai viszonylatban is kétségtelenül egyik legjelentősebb vezetőjévé emelkedett. E munkásságának egy részét szigorúan tudományos színvonalon álló és mégis élvezetes formában megírt, határköül és egyszersmind útmutatóul is szolgáló összefoglalások alkotják. Ezek közé tartozik a magyar nyelvnek immár klasszikussá vált tömör és mélyenjáró jellemzése (*Nyelvünk alkata: Mi a magyar?* 193), továbbá A Magyarság Östörténete c. műnek *A Magyarság eredete* (9) és *Östörténeti csodabogarak* (266) c. fejezetei. Az elsöben a magyarság származásával kapcsolatos kérdéseket tárja elő röviden és élvezetesen, kiváló lényeglátó érzékkel emelve ki a valóban fontosat és jellemzőt, a másikon úttörő munkát végezve, a szakember és a laikus számára egyaránt rendkívül tanulságos ízelítöt ad a nyelvünk és népünk származásának problémái körül burjánzó dilettáns kísérletezésekröl. Ennek az igen nagyméretü anyaggyüjtésen alapuló, de terjedelmi szükreszabottsága miatt csak válogatott jellemző példákat felhasználó tanulmányoknak szakkörökben is oly nagy volt a sikere, hogy remélhetőleg szerzője sort kerít teljes anyagának felhasználásával a magyar nyelvtudomány patológiájának meg-

írására. Ugyane tárgykörbe vágó kiváló tanulmányai még *A magyar nyelv a vádlottak padján* (Magyarosan III, 25) és *Nem mind bíró, aki palcát tart kezében* (MNY. XXXVI, 95); ezek is mind páratlan élesen látó kritikai szemről, mértéktartásról, tárgyilagosságról és kimagasló írásművészetéről tesznek bizonyosságot.

Számos, mélyreható tudományos tanulmányában fontos kérdéseket tisztázott. Itt csak a legfontosabbakat említjük: Az *obi-ugor igeekötők* (Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből XXV. 3.) fényt derít a vogul meg az osztják igeekötők szerkezetére, keletkezésére és mai használatára, véglegesen megdöntve egyszersmind azt a téves felfogást, hogy a magyar igeekötők idegen hatásra fejlődtek. *Névmástanulmányok* c. dolgozata (Melich-Emlékkönyv 487.) a finnugor többszámú személynév-mások sokat vitatott problémáját tisztázza az egész nyelvi anyag beható és mélyre pillantó vizsgálatával. A *leány* szó eredetéről értekezve (MNY. XXIX, 257) pedig széleskörű tudáson alapuló, finom elmeélre valló szálbontásával az etimológiai fejtegetéseknek szinte mintaképét szolgáltatja. De számos, kisebb részletkérdésekre vonatkozó elszórt cikkei a MNY.-ben meg a NyK.-ben mindig kiválnak ötletességükkel, szigorú kritikájukkal és rendkívül sokretű tájékozottságukkal.

De levelező taggá választása óta jelent meg Zsirainak és egyszersmind korunk magyar nyelvű finnugor nyelvészetének legnagyobbszabású műve: *Finnugor rokonságunk* (1937. 587 lap, 2 térkép, 219 kép). Ezt a művet Akadémiánk 1940-ben Nagyjutalmával tüntette ki. Ilyen hatalmas munkának megfelelő méltatása egy ajánlás kereteibe sehogyan sem fér el. Gazdag és pontos könyvészet, tökéletes tájékozottság minden téren, szigorú kritika legszembeötlőbb tulajdonságai. A nyelvrokonság kérdésének széles elméleti megalapozására emelkedő hatalmas épület e mű, melyben a hangmegfelelések, szótani, szóragozástani és mondattani összefüggések egymásba fonódó útvesztőjén át oly könnyedén vezet a szerző olvasóját, hogy az szinte észre sem veszi, milyen bonyolult és súlyos tudományos eredményekbe nyert biztos és átfogó bepillantást. Az egyes finnugor népekről szóló rendkívül élvezetes és minden lényegesre kiterjedő alapos fejezetekben terebélyesedik ki azután e monumentális munka. S az egész óriási ismerettömeg, melyet nyelvtudomány, történelem, néprajz, régészet, embertan hosszú, fáradságos évtizedeken át hordott össze, e könyvben a szerző tudós

egyéniségén átszűrődve, homogén anyaggá alakul. S ha szerényen félrehúzódva is, de mindenütt ott látjuk a szerző személyes teremtő munkáját, bonyolult részletek tisztázásában, népnévmagyarázatokban, összefüggések észrevételében, ellentétek kibogozásában, rejtett források földerítésében és biztoskezü felhasználásában stb. Azonkívül az egész mű újra dicséri Zsirai jellegzetes tudós tulajdonságait: az éles problémalátást, a kényes criticizmust, a nagy óvatosságot, a tökéletes elfogulatlanságot, valamint a különösen élvezetes, színes, magyaros írályt.

Fontos részeit alkotják Zsirai munkásságának tudománytörténeti vonatkozású írásai. Már a *Finnugor rokonságunk* utolsó része a finnugor nyelvtudomány történetének mesteri összegezését adja, de azonfelül számos cikke, tanulmánya, megemlékezése élő és elhunyt nyelvtudósokról, nyelvészeti eseményekről igen becses adalékokat szolgáltat tudományunk történetéhez. E művek egyszersmind az írásművészet értékes gyöngyei is. A sok közül elég csak *Finnugor tanulmányaink* c. (MNY. XXXVII, 289.) bölcs és lelkes cikkére, vagy *Reguly Antalra* vonatkozó megemlékezéseire (MNY. XXXV. 1.; XXXIX. 400) hivatkoznunk.

Fontos szerepet tölt be nyelvtudományunkban Zsirai szervező munkássága is. Éveken át szerkesztette az Akadémia nyelvművelő folyóiratát, a Magyarosant, ma is szerkeszti az Akadémia nagytekintélyű nyelvtudományi folyóiratát, a Nyelvtudományi Közleményeket, igen nagy része volt és van a Magyar Nyelvtudományi Társaság sok törekvésének megvalósításában, amint hogy a nagyértékű Melich-Emlékkönyv is az ő tevékeny, de szerényen háttérbe meghúzódó munkájának gyümölcse.

Zsirai Miklós tudományos munkássága tehát teljes mértékben rászolgált a rendes taggá választásban nyilvánuló elismerésre, s egyszersmind záloga annak, hogy Zsirai, mint a finnugor és magyar nyelvtudomány leg-hivatottabb művelője, ezentúl is sok jelentős eredménytel gazdagítja a magyar tudományosságot és öregbíti Akadémiánk tekintélyét.

Ligeti Lajos l. t.
Sági István l. t.
Bárczi Géza l. t.
Kniezsa István l. t.
Tamás Lajos l. t.

Pais Dezső r. t.
Melich János íg. és r. t.
Németh Gyula íg. és r. t.
Szidarovszky János l. t.
Nagy J. Béla l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

PUKÁNSZKY BÉLA-t, Akadémiánk levelező tagját, a debreceni egyetem ny. r. tanárát az I. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk.

Pukánszky Bélát 1932-ben választotta Akadémiánk I. tagjává. Az a termékeny, tudós egyéniség, akit e választással Akadémiánk akkor kitüntetett, az elmúlt évtizedben mélységében és sokoldalúságában még jobban kibontakozott. Érdemes munkája három területen folyik: az egyetemi tanszéken, külföldi előadásztalok és íróasztala mellett. Nem lehet érdektelen nekünk, hogy fáradhatatlanul hirdeti külföldön a magyar kultúra eredményeit, nagy képzettségével és megnyerő egyéniségével barátokat és tisztelőket szerez a magyarságnak, s mint az *Ungarn* c. folyóirat szerkesztője a magyar művelődésnek nyugati szemmel is méltánylandó értékét hirdeti Németország felé.

Irodalmi termése is több irányú.

Vannak dolgozatai, amelyek a szorosan vett német irodalom történetének körében maradnak. Ilyen pl. 1936-ban megjelent nagyobb kötete: *A mai osztrák irodalom*. A vizsgált anyagban két alapvonást vesz irányítónak: a tájélményt és az osztrák közösség élményét; rendkívül gazdag anyaggal dolgozik, az elérhető legteljesebbel, és mégis pompás írói arcképek kerülnek ki tolla alól, s ami ennél is fontosabb, egy sajátos népközösség sajátos lelkének képe. A szinte szédítő olvasottság, tehát a dús tényismeret és a finom esztetikai méltatás egyesül a kötetben, Pukánszky két alaptulajdonságát szemlélítve: tudását és rendkívül kiművelt ízlését.

Dolgozatainak másik csoportja a magyar földön élő németséggel foglalkozik. Ezek közül — már terjedelmével is — kettő emelkedik ki. Az *Erdélyi szászok és magyarok* (1943) első kísérlet magyar nyelven az erdélyi szászok történetének elfogulatlan bemutatására. A könyvnek különös jelentőséget ad az erdélyi szászok mai helyzete, de szükségessé tette megjelenését a magyar nemzetiségi politika Trianon utáni kijózanodása is. Pukánszky itt is az adatok gazdagságával lepi meg olvasóját; és könyvének éppen ez az egyik jelentősége, mert felhasználja a magyar adatokat is, amelyek sokszor elkerülték

a szász történetírók figyelmét. A könyvnek aktualitása viszont az, hogy felveti a szászság jövő sorsának kérdését is, a nélkül, hogy erre mással, mint történeti múltjának bemutatásával válaszolna. És ezzel éri el, hogy még túlordali bírálói is elismerik nemcsak jóhiszeműségét, hanem a megértést is, amellyel a sajátos erdélyi lélek tükörképében tudja látni a szászokat is. *Német polgárság magyar földön* c. műve a magyar-német együttélést kísérő nyomon az asszimiláció korszakán át a disszimiláció korszakáig. Figyelmét elsősorban az érdekli, hogyan reagál a hazai németség a magyarság történeti mozgalmaira. Elfogulatlan józansággal mérlegeli az erőket, amelyek a hazai németséget a magyarság vonzásába ragadják, őszintén rámutat a hátráltató mozzanatokra is; nem foglal állást ítélet formájában, csak gazdag bőséggel illusztrál. Lapjairól nemcsak a hazai, hanem még egyenesen a magyar polgári ízlés története is elénk formálódik.

A harmadik csoport a magyar-német szellemi érintkezések felderítésén fáradozik. Egyrészt a német szellem hatását vizsgálja magyar földön, mint a *Das deutsche Drama im ungarischen Nationaltheater* c. tanulmányában, vagy *Die Aufnahme deutscher Denker in Ungarn von Kant bis Nietzsche* c. dolgozatában; másrészt azokat az adatokat dolgozza fel, amelyek arra bizonyosítják, hogy a németség is kapott kulturális értéket innen, magyar földről, így *Ungarn und die Deutschen* c. értekezésében. Mind a két irányban nemcsak a megállapítások pontos regisztrálása az érdeme, hanem azoknak a saját kutatásai alapján való gazdagítása is.

Munkásságának negyedik területe a tudós mellett a gyönyörködő művészt mutatja. Pukánszky a zeneművészet képzett esztetikusa, nemcsak műélvező, hanem megbízható műkritikus is; egyéniségének ezt a ritka adományát élvezhettük abban az akadémiai jelentésben, amely a Weiss Fülöp-jutalom odaitélésekor, 1940-ben, a magyar zeneművészet legújabb terméseit ismertette és értékelte finom elemzésekben. Ez irányú dolgozatai közül három külön megemlítést érdemel: *Mozart* (1942), *Wagner Richárd* (1935) és *A hatvanéves Kodály Zoltán* (1942).

Ez a sokoldalú és értékes munkásság, a még mindig fiatal tevékenység, gazdag tudás és folytonos továbbkutatás Pukánszky Béla egyéniségét méltóvá teszi arra, hogy Akadémiánk most rendes tagjai sorába válassza. Ebben

a meggyőződésben melegen ajánljuk rendes taggá való megválasztását.

Moravcsik Gyula l. t.
Brisits Frigyes l. t.
Laziczius Gyula l. t.
Ligeti Lajos l. t.
Gáldi László l. t.
Eckhardt Sándor l. t.

Horváth János r. t.
Németh Gyula ig. és r. t.
Förster Aurél r. t.
Husztí József r. t.
Pais Dezső r. t.
Zsirai Miklós l. t.
Alszeghy Zsolt l. t.

*Pukánszky Béla irodalmi munkássága
levelező taggá történt választása (1932) óta.*

I. Könyvek és füzetek:

A mai osztrák irodalom. (Bpest, Franklin 1936.)

Német polgárság magyar földön. (Bpest, Franklin 1940.)

Mozart. (Bpest, A Magyar-Német Társaság kiadványa, 1942.)

Erdélyi szászok és magyarok. (Bpest, Danubia, 1943.)

Deutsch-ungarische Begegnungen. (Bpest, Danubia, 1943.)

II. Önálló, különnyomatban is megjelent értekezések:

Hohenlohe Mária hercegnő levele gr. Zichy Gézához. (Akad. Ért. 1932.)

„Patriota“ és „hazafi“. (B. Szemle, 1933.)

Lenau és a magyar föld. (Berzeviczy-émlékkönyv, 1943.)

II. Rákóczi Ferenc alakja a német sajtóban. (Rákóczi-émlékkönyv, 1935.)

Ungarische Frakturdrucke im 16. Jh. (Gutenberg-Jb. 1935.)

Wagner Richárd. Halálának félszázados évfordulójára. (Bpest, 1935. Közgyűlési előadások, kiadja az Eötvös-Kollégium volt tagjainak szövetsége. 2. sz.)

A szászok és az erdélyi gondolat. (A történeti Erdély. Bpest, 1936.)

Nagynémet eszmék irodalmi visszhangja. (B. Szemle, 1936.)

Budenz József, Göttinga és a magyar nyelvhasználat. (Nyelvtudományi Közlemények L.)

Az ember tragédiája és az osztrák irodalom. (B. Szle, 1937.)

Hugo von Hofmannstahl és a görög szellem. (Parthenon-évkönyv, 1938.)

Deutsche Offizinen im Dienste des ungarischen Buches. (Gutenberg-Jahrbuch, 1939.)

Beethoven és Kant. (Athenaeum, 1939.)

Magyar-német szellem a Szepességén. (Égyet. Phil. Közl. 1939.)

Jelentés a Weiss Fülöp-jutalomról. (Akad. Ért. 1940.)

A hatvanéves Kodály Zoltán. (Magyarságtudomány, 1942.)

Szászok a magyarság és a románság között. (Hitel, 1943.)

Ungarn und die Deutschen. Ungarn und die Nachbarvölker. (Bpest, 1943.)

III. Folyóiratcikkek és egyéb közlemények:

Die Aufzeichnungen des Oedenburger Bürgers K. Schuster. (Deutsch-ungarische Heimatsblätter, 1932.)

Pulszky Ferencné Walter Teréz útja a németiségtől a magyarsághoz. (Égyet. Phil. Közl. 1933.)

Graf Stefan Széchenyi im deutschungarischen Schrifttum. (Deutsch-ungarische Heimatsblätter, 1933.)

Deutsches und ungarisches Schrifttum im Vormärz. (U. ott.)

Zur deutschen Bildung der ungarischen adeligen Frauen. (U. ott.)

Jakob Bleyer und die ungarische Literaturwissenschaft. (U. ott. 1934.)

A weimari Goethe-ünnep. (B. Szemle, 1936.)

Deák Ferenc kiadatlan levelei. (Irodalomtört. Közl. 1936.)

A szepesszombati krónika. Kiadás bevezetéssel és jegyzetekkel. (Scriptores Rerum Ungaricarum II.)

Comment s'accomplit l'assimilation des Allemands de Hongrie. (Nouvelle Revue de Hongrie, 1938.)

A német népi öntudat hazai formái. (B. Szemle, 1938.)

Pozsony. Nouvelle Revue de Hongrie, 1938. (U. az német és olasz nyelven is.)

„*Souvenir de Pilismarót.*“ (Tükör, 1939.)

Pozsony szellemi képe. (Apolló, 1939.)

Le sentiment ethnique chez les Allemands de la Hongrie. (Nouvelle Revue de Hongrie, 1939.)

A német dráma a Nemzeti Színházban. (A Nemzeti Színház emlékalbuma, Bpest, 1939.)

Die Sachsen. (Siebenbürgen, Bpest, 1940.)

Der Weg zur neuen ungarischen Musik. (Ungarn, 1940.)
Deutsches Schrifttum in Ungarn. Ungarn. Das Antlitz
 einer Nation. (Bpest, 1940.)

Die Aufnahme deutscher Denker in Ungarn. Von
 Kant bis Nietzsche. (Ungarn, 1941.)

Magyar-szász művelődési kapcsolatok. (Erdélyi Heli-
 kon, 1941.)

Gottfried Keller. Bevezetés a „Seldwylai emberek”-
 hez. (Bpest, é. n. Franklin. 1941.)

Deutsch-ungarische Spannungen und Begegnungen.
 (Ungarn, 1942.)

Ungarisches Geistesleben. (Volk und Reich. 1942.)

A német műveltség magyar munkásai. (Forrás 1943.
 9. sz.)

IV. Bírálatok és ismertetések:

Bírálatok és ismertetések az Egyet. Phil. Közlöny,
 Athenaeum, Századok, Budapesti Szemle, Deutsch-unga-
 rische Heimatsblätter, Deutsche Literaturzeitung és az
 Ungarn évfolyamaiban.

V. Vegyesek:

Számos cikk a Pester Lloydban, a „Deutsche Lite-
 ratur des Mittelalters” c. szaklexikonban és a „Hand-
 wörterbuch des Grenz- und Auslandsdeutschtums” c. kiad-
 ványban.

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak mély tisztelettel Akadémiánk I. osztályá-
 nak B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk **GALAMB
 SÁNDOR**-t, a Színművészeti Akadémia c. igazgatóját, a
 budapesti egyetem m. tanárát.

Galamb Sándor 1886-ban született Gyöngyösön; kö-
 zépiskolai tanári pályáját az újpesti áll. gimnáziumban
 kezdte, majd Budapesten az V. ker. áll. gimnáziumban
 tanított. A világháború idején katonai szolgálatra vonult be,
 a harctéren kétszer is megsebesült. Klebelsberg miniszter
 bizalma kiemelte a gimnáziumból és a szegedi áll. polgári
 iskolai tanárképző igazgatását bízta reá. Később a buda-
 pesti Színiakadémia dramaturgiai tanszékét nyerte el és
 munkásságát igazgatói cím és tanügyi főtanácsosi kineve-
 zés jutalmazta. A szegedi egyetem 1931-ben, a budapesti
 1939-ben a magyar dráma történetéből magántanárrá
 habilitálta.

Tudományos munkássága 1907-ben *A magyar népdal hatása műköltészetünkre* c. dolgozatával indult. Még érzik rajta mesterének, Riedl Frigyesnek hatása, de gazdag anyaggyűjtése, a népi és műköltészet határkérdéseinek nem egy finom észrevétele az önálló kutatót és önálló elemzőt mutatja. A magyar líra fejlődésének vizsgálatából született három dolgozata: *A magyar líra a kiegyezés után* (M. Múza, 1920.), *Költészetünk fordulata a múlt század utolsó harmadában* (Napkelet, 1923.) és *Petőfi költészetének egyik formai sajátossága és a modern líra* (Irod. Közl. 1922.). Alapvetésül megrajzolja azt a nagy változást, amelyet a kiegyezés a magyar szellemi életben hozott és ennek nyomait állapítja meg költészetünk eszményeiben, indítékaiban, hangjában. Megfigyelésének gondosságát mutatja Petőfi metaforás szemléletének szembeállítása a modern költők képalkotásával. A három tanulmány egy alaposan átgondolt nagyobb szabású koncepció önállósult részének látszik, annyira egységes fejlődésben látja maga előtt a magyar lírának ezt a félszázadát.

Ugyancsak három dolgozat a prózai elbeszélés történetére vonatkozik. *Vörösmarty novelláival* — kimerítő tanulmány keretében — először Galamb foglalkozott. Megjelöli helyüket Vörösmarty költői fejlődésében, kapcsolatukat utolsó eposzaival, rámutat E. T. A. Hoffmann hatására; stílusuk megfigyelése kapcsán az Orlay-ra vonatkozóan érdekes feltevése a tárgynak drámaként való feldolgozás-tervét teszi valószínűvé. (Irod. Közl. 1915.) Még meglepőbb eredményre jut *Gyulai Pál novellái* c. dolgozatában (Irod. Közl. 1921.); ráirányítja a figyelmet Gyulai egyik teljesen elfelejtett elbeszélésére, annak művészi értékére. A tanulmány az elbeszélő Gyulai fejlődését rajzolja meg, utalva itt is az irodalmi hatásokra, gondosan elemezve a műfaj esztetikája szempontjából az egyes elbeszéléseket. Szorosan fejlődés-rajz a harmadik tanulmány: *A rajzforma fejlődése elbeszélő irodalmunkban* (Bpesti Szemle, 1925.). A rajzforma magyar művelőinek ügyes jellemzéséből magának a műfajnak formálódása emelkedik elénk; itt is gondosan regisztrálja a külföldi hatásokat. A kritika már ezekben a dolgozataiban jelentős tárgyi és formai értékeket talált: amott érzéket a jellemző vonások iránt, felülemelkedést magasabb nézőpontokra, összefoglaló erőt, általános irodalmi műveltséget és szép tájékozottságot a külföldi irodalmi törekvések körében; emitt tömör, világos előadást, amely rend-

szerint felemelkedik a stílus eleganciájáig (Császár Elemér).

Tudományos működésének legállandóbb tárgya a dramaturgia. Már középiskolai tanár korában is (1920—1928) mellékfoglalkozásként dramaturgiát adott elő az Orsz. Színészegyesület Színészképző iskolájában; 1923-ban az akkor megindult *Napkelet* szinibírálója lett, majd egyik napilapunk színikritikáit írta; a Nemzeti Színházban is egy-egy évadban rendezői munkát végzett. Színikritikáit kettős érdeklődés teszi becsekké: a drámaíró és színész művésze iránt való érdeklődése. Tudományos dolgozatai motívumtörténeti problémák kutatásával indultak (*Grillparzer és Magyarország*, 1912; *Kant és Madách*, 1917). *Rákosi Jenőről* írt tanulmánya (Irodalomtörténet, 1921.) már teljes írói arckép; *Bolyai drámáiról* írt értekezése (1923.) önálló szempontú, ügyes összefoglalás. 1925-től kezdve megjelent drámatörténeti tanulmányai már a magyar dráma és színjátszás történetének szerves áttekintéséből fogantak. *Népszínházak és a Népszínház* c. dolgozata (Napk. 1925.) Molnár György kísérletének pontos képét adja, a műsor és színészi játék értékes méltatásával; *Odry Árpádról* (Napk. 1928.), *Jászai Mari*ról (A Nemzeti Színház Zsebkönyve, 1930.), *Paulay Edéről* (Orsz. Színműv. Akadémia Ért, 1936.) írt tanulmányai az egyéni játszóstílus mellett magának a színjáték-stílusnak történetét is megvilágítják. Játékelemző erejének legszebb példája Jászai Mari Medejájának méltatása az 1892. évi bécsi vendégszereplés alkalmával. Annak, hogy mennyire sokoldalú ezen a téren a megfigyelése, három tanulmány a bizonyosága: az egyikben (*A Bánk-probléma*, Bp. Szemle, 1928.) a színészi játék félreértéseit veszi számba, hogy ezzel a legmagyarabb tragédia megértéséhez segítsen el; a másodikban (*A félreértett Gertrudis*, Élet, 1934.) a szerep helyes alakítására és a szöveg helyes értelmezésére nyújt útmutatást; a harmadikban (*A színészi hangsúlyozásról*, M. Nyelv, 1927.) a jelzős kifejezések hangsúlyozásában elharapózott színpadi divatot bírálja és e kényes kérdésnek szavaltörténeti előzményeire is visszapillant. A művészi tudatosságú színikritikus alapos műhelytanulmányai ezek.

Drámatörténeti tanulmányai közül kiemelkednek: *A magyar operett első évtizedei* (1926), *Huszonöt év a magyar társadalmi dráma történetéből* (1926), *A magyar népszínmű sorsdöntő évei* (Bp. Szemle, 1933.), *A Nemzeti Színház és a magyar drámaidadalom* (1938), *Rákosi*

Jenő színművei (Bp. Szemle, 1942.), *Csiky Gergely* (Bp. Szemle, 1942.), *Magyar drámai költemények* (Irod. Közl. 1943.). Erdemük: a megtárgyalt anyag teljessége, a jelenségeknek a fejlődés egységében való látása, gondosan megalapozott ízlés, finom esztetikai elemzések. Az új megállapítások történeti értékelésekké szilárdulnak, — mint a népszínmű történetében a Betyár kendőjének népdramái jellege után a visszatérés a Szigligeti-stilusba; meglepő érdekességű felfedezések kerülnek elénk, mint a Zord Időből Londonban előadott operalibrettó; művészi írói arcképek formálódnak tolla alatt, mint Rákosié, vagy Csikyé.

Érthető, hogy amikor a M. Tud. Akadémia pályátele Bayer 1867-ig haladó nagy drámatörténetének folytatását kívánta meg, Galamb Sándor pályaműve elnyerte az 1932. évi Bésán-jutalmat. E pályamű a M. Tud. Akadémia kiadásában két kötetben jelent meg: *A magyar dráma története 1867-től 1896-ig* (1937, 1944.). A pályázat követelményéhez híven, nagy műve alkalmazkodik Bayer rendszeréhez: teljes drámatörténetet kellett adnia. El kellett végeznie az adatgyűjtés lassú és fáradságos munkáját, fel kellett kutatnia — sokszor nehezen elérhető sűgópéldányokból — magát a rendkívül gazdag drámai termést. Bár a minta így megszabta munkájának rendjét, Császár Elemér megállapítása szerint kettőben elődje fölé emelkedik: a drámát elsősorban színpadra szánt alkotásnak tekintvén, az irodalomtörténeti és esztetikai méltatást a darabok színházi életének ismertetésével toldja meg; másrészt az alpjában történettudós Bayer irodalmi méltatásainál megalapozottabb és fejlettebb ízléssel ítél és jellemez. Drámatörténete egyben a színjátszás története is, azoké a színházaké, amelyek a felvett időszakban a magyar közönséget magyar színművel gyönyörködtették. Annak, hogy az irodalom fejlődéstörténetéről a Bayerétől eltérő felfogása van, beszédes bizonyossága az *Irodalomtörténetírás és művészettörténet* c. tanulmánya (Bp. Szle, 1917.), amely — elsősorban a német új irodalomelméletek nyomán — a formai sajátosságok és genetikus kapcsolataik tüzetes vizsgálatát sürgeti az irodalomtörténetben.

Munkásságának ez a sokoldalúsága, másrészt éppen dramaturgiai írásainak gazdagsága, kiművelt ízlése, gazdag világirodalmi tájékozottsága, esztetikai felfogásának a Gyulai és Salamon Ferenc esztetikai elveiben gyökérezése kívántatja velünk, hogy részt juttassunk neki Akadémiánk irodalomtörténeti és esztetikai munkájából; de ez bátorít

is bennünket arra, hogy Galamb Sándort levelező tagnak ajánljuk.

Alszeghy Zsolt l. t.

Husztí József r. t.

Kéky Lajos r. t.

Brisits Frigyes l. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

Tiszteleti tagnak ajánljuk **POLNER ÖDÖN**-t, a magyar közjogászok nesztorát, a M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetem nyugalomba vonult tanárát. Polner Ödön, aki 1908 óta levelező, s 1930 óta rendes tagja Akadémiánknak, több mint félszázados nagyértékű tudományos munkásságra tekinthet vissza. 1891-ben jelent meg *Magyarország és Ausztria közjogi viszonya történeti kifejlődésében és jelen alakjában* című munkája. E mű szerencsésen egyeztette össze a történeti és a jogdogmatikai módszert s ezzel utat mutatott a magyar közjogi kérdések helyes tárgyalására. Nagy Ernő fellépéséig (1887) a közjogi kérdések tudományos tárgyalásánál a történelmi módszer volt uralkodó s hiányzott közjogunk anyagának jogászai feldolgozása. Nagy Ernő kézikönyvével szemben viszont az a kifogás merült fel, hogy a jogászai feldolgozásnak áldozatul esett a magyar közjog specifikus jellege. Polner Ödön a történész és a jogász alapos felkészültségével vette tárgyalás alá közjogunk legfontosabb kérdéseit s példát mutatott arra, hogyan kell alkotmányunk szabályait ősi szellemének gondos megőrzésével jogászilag feldolgozni.

Tudományos működése a magyar közjog széles területére terjed ki. Különösen behatóan foglalkozott a magyar-osztrák viszonytal, a parlamenti választói jog kérdéseivel és az 1920 : I. t.-c.-en alapuló mai közjogi rend problémáival. Ezekben a kérdésekben éppen úgy, mint a belső államszerződések sokáig kísértő tanára vonatkozólag állásfoglalása irányt szabott a magyar közjogi gondolkodásnak.

Egész munkásságán vezető motívumként vonul végig alkotmányunk szelleme: 1. a szigorú jogszerűség követelménye, mely nemzeti létünk és államiségünk fennmaradásának biztosítója, 2. a Szent Korona tanából folyó közjogias felfogás, mely szerint minden közhatalom a nem-

zeté, s mindenki, aki e hatalom részese, azt csak a nemzet nevében s a nemzet érdekében gyakorolhatja. Munkáit minden részletre kiterjedő alaposság, az adatok pontos felkutatásában és feldolgozásában megnyilatkozó lelkiismeretesség és a tudós teljes tárgyilagossága jellemzi. Bátran kifejti tudományos működését ott is, ahol tetszetős és népszerű állásfoglalásokkal kell szembehelyezkednie.

Páratlan szorgalommal folytatja tudományos munkásságát nyugalomra vonulása óta (1935) is. — Legújabb tanulmánya 1943-ban jelent meg *A magyar szent korona felső részének kérdése* címen (kiadta a M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, 1943. 150 l.); ezt szintén rendkívüli alaposság és tudományos tárgyilagosság jellemzi.

Polner Ödön élénk részt vesz Akadémiánk életében is. Székfoglaló értekezésein kívül Akadémiánkban mutatta be rendes taggá választása óta *A Mária Terézia-rend közjogi jellege* c. tanulmányát (Ért. a fil. és társ.-tud. kör. IV. köt. 7. sz. 1934). Emlékbeszédet tartott Nagy Ernő, Ferdinándy Gejza és Réz Mihály felett. (Három magyar közjogász. Emlékb. XXIII. köt. 10. sz. 1941.) s önálló tanulmány számba menő bírálati jelentéseket írt a Molnár Kálmán-féle jutalomra beérkezett pályamunkákról.

Polner Ödön puritán és munkás életét egészen a tudománynak szentelte. A magyar tudós munkáját ritkán kíséri zajos siker és magas kitüntetés. Akadémiánk szép hivatást teljesítene, ha Polner Ödön eredményekben gazdag működését a tiszteleti tagsággal megkoszorúzná.

vitéz Moór Gyula r. t.
Tomcsányi Móric r. t.
Kuncz Ödön l. t.
Buza László l. t.

Balogh Jenő ig. és t. t.
Finkey Ferenc t. t.
Kolosváry Bálint ig. és r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a II. osztály A) alosztályába *rendes* tagul **Málnási BARTÓK GYÖRGY** l. tagot, a kolozsvári egyetemen a filozófia ny. r. tanárát, aki 1927-ben választatott meg l. taggá. Az azóta lefolyt 15 esztendő Bartók irodalmi működésének derekát jelenti. Műveinek nagyobb része ebben az időszakaszban a filozofiatörténet körébe esik. Az 1918-ban Gorove-díjjal ki-

tüntetett: *Kant etikája és a német idealizmus erkölcsbölcselete* 1930-ban jelent meg (M. Tud. Akadémia Fil. Kvt. 4. köt. 335 lap.). E mű az erkölcstan történetét Kanttól Schopenhauerig tartalmazza. Az előző történeti fejlődésre vonatkozólag kiegészíti *Az erkölcsi értékeszme története* (a szegedi Acta litterarum c. sorozat II. kötete, 1926. 171 l.), mely ugyan még az előbbi időszak terméke, de a II. kötet (1935. Acta VII. köt.) már időszakunkba esik. E két kötetet az Akadémia 1938-ban a Marczibányi-díjjal jutalmazta. A Ref. Egyházi Könyvtár számára megírta *A középkori és újkori filozófia történetét* (1935. 466 l.), mely világos áttekintést nyújt az egyházatyáktól egész Böhm Károlyig. Ez utóbbiról 1928-ban (a Kultúra és Tudomány c. sorozatban) külön monográfiát is írt (165 l.), valamint kiadta Böhm kéziratban maradt műveit: az Ember és világa V. és VI. kötetét, azaz az erkölcsi értékek tanát és az esztetikát.

Ugyancsak ez időszakban kezdi kifejteni Bartók logikai és metafizikai gondolatait, melyek közül többet az Akadémián mutatott be és az Akadémiai Értekezések között jelentek meg. Ezek: *A „rendszer” filozófiai vizsgálata* (1929). *Az eszme filozófiai vizsgálata* (1930). *Ösztön, tudat, öntudat* (1937). Ezekben jól lehet látni küszködését a legmélyebb problémákkal. Rendszeres művei közül leginkább kitűnik: *Ember és élet*. A bölcseleti antropológia alapvonalai (Bpest. Franklin. 1939. 260 l.), mely filozófiájának alapját tárja fel. Szerinte élni és értéket teremteni csak az az ember képes, aki lábát az érzékiség talaján vetette meg, hogy ennek kényszerű világából annál magasabbra tudjon emelkedni. Az ember nemcsak érzéki, de szellemi lény is, s csak így lehetséges számára „érték” és „jelentés”. Az ember kettős természetű s ha állati alapja nem volna, nem tudna felemelkedni. Ami az emberben a szellem világából való, képesíti arra is, hogy a felemelkedést végrehajtsa. Mestere, Böhm szellemtanán erősen túlemelkedni kíván, bár az ösztönnek ugyanazon széleskörű jelentőséget tulajdonít, mint Böhm (*Ember és világa*. II. köt. 1892). Ez Bartóknak egyébként legszebben megírt munkája. Bartók filozófiája középhelyet foglal el a múlt század biológiai szempontokhoz közeledő pozitivizmus és a jelen század értékelméleti és újjáéledő metafizikai irányzata között. Érdeme, hogy nem hagyta ki-veszni irodalmunkban a már-már eltűnőfélben levő filozófiai antropológiát, melyben bemutatja a filozófus egységre néző gondolkodásának szükségét és jogait. Kiegyen-

súlyozott gondolkodó, aki újabb gondolkodók problematikájával is kontaktusban áll. Kisebb értekezései közt is több van, mely ma is figyelmet kelt (*Az élet műalkotás.* Bp. Szemle, 1930. *Történet és értékelés.* Szellem és élet. 3. évf. *Faj, nép, nemzet.* 1940.). Még Szegeden működésekor mutatkozott meg írókat toborzó ereje is, mikor megindította (1937) *Szellem és élet* c. folyóiratát, melyben egy kialakuló iskola körvonalai mutatkoznak.

vitész Moór Gyula r. t.

Dékány István l. t.

Prohászka Lajos l. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia II. osztály A) alosztályában megüresedett két *rendes* tagsági hely egyikére **dr. KUNCZ ÖDÖN** egyet. nyilv. rendes tanárt, Akadémiánknak több, mint egy évtizeddel ezelőtt megválasztott levelező tagját.

Dr. Kuncz Ödön a magyar kereskedelmi és különösen a magyar részvénytársasági jognak hazánkban ez idő szerint legkiválóbb és leghivatottabb művelője, akinek tudományos munkái egy kis könyvtár terjedelmét is megütik, — érdemben pedig a magyar kereskedelmi és részvénytársasági irodalomnak elismerten legértékesebb alkotásai. Akadémiánk fáradhatatlan tevékenysége és kiváló írói kvalitásai alapján választotta be őt tagjainak gremiumába s az azóta eltelt évek során Kuncz Ödön munkássága pillanatnyi szünet nélkül egyre növekedő és egyúttal mélyülő irányban gyarapította a magyar jogtudomány irodalmát.

Rendes taggá való és legmelegebb ajánlását írói munkásságának erre az utolsó évtizedére fektetjük s támogatjuk levelező tagsága idején közzétett, részben nagyvonalú és nagyszabású, részben kisebb terjedelmű tanulmányainak és értekezéseinek hosszú sorozatával. Ezek:

Szövetkezeti jogunk időszerű kérdései. (Bpest, 1930.)

Die Bedeutung des neuen ung. Gesetzes über die Gesellschaften mit beschränkter Haftung für die Actienrechtsreform. (1930.)

Törvénytervezet a részvénytársaságokról. (Bp., 1931.)

Le récent droit commercial hongrois. (Paris, 1932.)

Les principes généraux des réformes législatives con-

cernant les sociétés anonymes et la réglementation du financement dans le projet allemand de 1930. (Paris, 1932.)

A városi üzemek szervezeti problémái. (Bpest, 1933.)

Befektetés és hitelrontás. (Bpest, 1933.)

Törvénytervezet a szövetkezetekről. (Bpest, 1934.)

Nagy Ferenc r. tag emlékezete. (Bpest, 1934.)

A Rochdale-i elvek és a szövetkezet jogi fogalmának körülírása. (Bpest, 1935.)

Die neueste Entwicklung des ung. Handelsrechts. 1920—1935. (Stuttgart, 1935.)

La jurisprudence peut-elle instituer en Hongrie des règles juridiques du droit privé. (Paris, 1935.)

Baumgarten Nándor emlékezete. (Kalocsa, 1936.)

A magyar kereskedelmi és váltójog. III. kiadás. I. rész. 1. és 2. fele. (Két kötet. Bpest, 1937.)

A részvénytársaság szervezetének jogi problémái. (Bpest, 1938.)

Az új német és svájci részvényreform magyar tanulságai. (Bpest, 1938.)

A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve. (Budapest, 1938.)

Les problèmes juridiques de la structure constitutionnelle des Sociétés anonymes. (Paris, 1938.)

Sui principi essenziali della Società cooperativa. (Milano, 1939.)

Grundideen in der ung. Handelsgesetzgebung nach dem Weltkrieg 1914—1918. (Stuttgart, 1940.)

Die genossenschaftliche Rückvergütung als juristisches Problem. 1940.

Ugyarez clasz nyelven. (Milano, 1941.)

Nemzetközi együttműködés a kereskedelmi jog terén. (Bpest, 1942.) stb.

A felsorolás nem teljes és kiegészítendő azzal, hogy évek óta dr. Kuncz Ödön szerkeszti nagy gondnal és teljes tudományos sikerrel a *Gazdasági Jog* című és elismerten kiváló jogi folyóiratunkat. Végül különös hangsúlyozással emeljük ki azt a hatalmas két kötetre terjedő gyűjteményt, mely *Küzdelem a gazdasági jogért* címen 1941-ben látott napvilágot és dr. Kuncz Ödön összes kisebb dolgozatait, cikkeit és tanulmányait foglalja magában.

Ajánlásunkat abban a meggyőződésben terjesztjük a tek. II. osztály és az Akadémia plenuma elébe, hogy

azzal mind a hazai tudománynak, mind a tek. Akadémiának szolgálatot teszünk.

Szladits Károly r. t.

Marton Géza l. t.

Nizsalovszky Endre l. t.

Gajzágó László l. t.

Finkey Ferenc t. t.

Angyal Pál r. t.

Kolosváry Bálint ig. és r. t.

vitéz Moór Gyula r. t.

Tomcsányi Móric r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának A) alosztályába *levelező* tagnak tisztelettel ajánljuk **dr. FODOR FERENC** egyetemi nyilv. rk. tanárt, tankerületi kir. főigazgatót, a közgazdaságtudományok földrajzi alapon való kiváló kutatóját.

Dr. Fodor Ferenc 1887. március 5-én, Tenkén, Bihar megyében született. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1910-ben bölcsészettudományi, 1911-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1911-től 1919-ig a karánsebesi állami főgimnáziumban teljesített középiskolai tanári szolgálatot. A város megszállása után, 1919 júliusában a szegedi kormánynál, gróf Teleki Pálnál jelentkezett szolgálatra, majd 1919 októberétől a magyar külügyminisztérium békeirodájában a béketárgyalásokkal kapcsolatos földrajzi munkálatokat vezette. 1921-től 1939-ig az Egyetemi Közgazdaságtudományi Kar földrajzi tanszékén gróf Teleki Pál mellett teljesített szolgálatot, előbb mint adjunktus, majd mint egyetemi intézeti tanár. 1939-ben a Kormányzó Úr a pécsi tankerület királyi főigazgatójává nevezte ki, végül 1943 februárjában a budapestvidéki tankerület királyi főigazgatójává.

1920-ban a Ferenc József-Tudományegyetem bölcsészettudományi kara magántanárrá habilitálta „Magyarország és a Balkán gazdasági földrajza” tárgykörből. 1922-ben a Közgazdaságtudományi Kar átvette magántanári képesítését. Magántanári jogosítványát 1926-ban a gazdasági földrajz egész tárgykörére kiterjesztették. 1928-ban a Kormányzó Úr egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntette ki, 1932-ben pedig az egyetemi nyilvános rk. tanári jelleget adományozta neki. A Közgazdaságtudományi Kar földrajzi intézetében gróf Teleki Pál mellett

mint igazgatóhelyettes működött és több ízben és több félelven át helyettesítette gróf Teleki Pált.

1923-tól 1939-ig a Báró Eötvös József-Kollégiumban a földrajz meghívott tanaraként is működött. Rendes tagja a Magyar Statisztikai Társaságnak, a Szent István-Akadémiának, levelező tagja a Földrajzi Társaságnak.

Tudományos munkásságát több pályadíj is jutalmazta. 1919-ben megnyerte a Magyar Földrajzi Társaságban gróf Teleki Pál által kitűzött tájrajzi pályázatot *A Szörénység tájrajza* című munkájával. 1922-ben a Tudománymentő Bizottság jutalomdíját nyerte el *Magyarország gazdasági földrajza* című nagy munkájával. 1932-ben a Magyar Földrajzi Társaság gróf Teleki Pál-díját nyerte el emberföldrajzi munkásságával. 1943-ban a Magyar Tudományos Akadémia jutalmazta *A Jászság életrajza* című művét a Serbán-díjjal.

Tudományos munkásságára a Magyar Tudományos Akadémia is már korán felfigyelt; így több ízben engedélyezte munkásságának a II. osztályban való bemutatását: 1922. május 15-i ülésén gróf Teleki Pál bemutatta *A Szörénység tájrajza* című munkáját s 1931. december 4-i ülésén *Egy ezredéves magyar falu, Tenke és Belfényér monográfiája* című művét.

A II. osztály 1933. december 4-i ülésén mint vendég olvasta fel *A Jászság demográfiája a XVII. században* című értekezését.

A Szent István-Akadémia keretében ugyancsak több akadémikus értékű előadást tartott.

Dr. Fodor Ferenc a gazdasági tudományokat földrajzi megvilágításban műveli. Ezen a téren Magyarországon egészen új tudományt vezetett be, kutatásai tehát elsősorban gazdasági értékűek. Ő maga tudományát gazdasági, települési és politikai földrajznak nevezi. A tényleges helyzet azonban az, hogy kutatásai éppen úgy mozognak a közgazdaságtan, agrárpolitika, gazdaságtörténet, gazdasági statisztika, településtörténet területein, mint a földrajz terén. Kutatásai irányára döntő volt az a szintetikus és tájrajzi felfogás, amelyet hazánkban elsőként gróf Teleki Pál kezdeményezett. Fodor Ferenc ennek a Teleki Pál által elméletileg megalapozott szintetikus földrajzi gondolkodásnak legtermékenyebb és legszélesebb látókörű gyakorlati művelője Magyarországon. Első nagyszabású munkája „A Szörénység tájrajza” a legelső szintetikus tájrajzi monográfia a magyar irodalomban. Ez a modern, a XIX. század analitikus földrajzi ku-

tatásai után a földrajzi szintézist célul tűző irányzat, amelyet Franciaországban Vidal de la Blache, Németországban pedig Gustaw Braun kezdeményezett, jelentkezett hazánkban Teleki Pál elméleti és Fodor Ferenc monografikus munkálkodásában.

Gyakorlati módszereiben a modern szintetikus földrajz a magyar irodalomban legelső sorban és legelsőként Fodor Ferenc számos, nemcsak földrajzi, hanem gazdasági és történelmi értékű monográfiájában figyelhető meg. Monografikus munkássága termékeiből jelentősebbek: *A Szörénység tájrajza*, *Egy palóc falu életrajza*, *Az el nem sodort falu*, *A Jászság életrajza* című munkái. Ezekben a nagyszabású és részben akadémiai díjakkal jutalmazott tanulmányokban az analitikus kutatások eredményén kívül mindaz a tudományos anyag helyet talál és szervesen egybeilleszkedik, ami a földfelszíni tájak életének hatékony tényezője, bármely szaktudományból származik is, illetve bármely szaktudomány, közgazdaságtan, történelem, településtörténet stb. területéről, vagy azok módszereivel kellett egybegyűjteni. Legtökéletesebben bontakozik ki ez a módszer „*A Jászság életrajza*”-ban. Ezt a magyar földrajzi irodalomban egészen új irányzatot értékesnek ismerte el a Magyar Tudományos Akadémia, amikor a nevezett művet 1943-ban a Serbán-díjjal tüntette ki.

Különösen nyomatékkal kell rámutatnunk arra, hogy Fodor Ferenc a legkülönbözőbb természeti és szellemi tudományok határmezsgyéin mozgó kutatásaival úttörő munkát végzett és példát mutatott arra, hogy a Humboldt óta szerte-áágazó analitikus természettudományok közti területeken és a szellemtudományok határterületein egészen új, az életet a maga egészében bemutató, nagyszabású eredményeket lehet feltárni. Éppen ezért munkássága egyenlő elismerést kíván mindezen szaktudományok részéről. Kutatásainak eredményei annál inkább értékelendők, mert egyetlen már kiforrott természettudomány vagy szellemtudomány módszerét sem alkalmazhatta, hanem egészen új kutatási módszereket is ki kellett dolgoznia. Munkásságának a szaktudományok között való elhelyezése éppen szintetikus, összefoglaló jellege miatt eléggé kérdéses. A régi, analitikus és természettudományi földrajz értelmében Fodor Ferenc már aligha nevezhető csak geográfusnak. Eredményeit a gazdasági és településtörténet, az agrárpolitika s a közgazdaságtudományok éppen úgy értékelhetik, mint maga a földrajz. Amennyiben kutatásait a tudománycsoportokon belül mégis elhelyezni kívánjuk, azt

mindenképen a társadalomtudományok csoportjába sorozhatjuk be.

Fodor Ferenc munkásságában egészen új kezdeményezés a magyar tudományos irodalomban a szülőföld- és honismeret meghonosítása és művelése. Ezen tanulmányainak tudományos eredményei már nem olyan jelentősek, mint a gazdasági, települési és emberföldrajzi kutatásaié, mert e tudományok lényegénél fogva elsősorban összefoglalások. Ezzel szemben igen nagy a nemzetnevelő jelentőségük, mert mint első ilyen tanulmányok a magyar irodalomban, megindították hazánkban is az ilyen irányú kutatásokat, aminek politikai horderejét alig kell nyomatékosabban kiemelni. Ezen a területen is nemcsak eredményeket, de egészen új módszereket is hozott napvilágra. Ebből a csoportból legjelentősebb munkái *A szülőföld- és honismeret könyve*, *Magyar föld*, *magyar élet*, amelyek különösen a népművelésben váltak rendkívül hasznosakká.

A magyar gazdasági irodalomnak számottevő pozitív eredményei Fodor Ferenc gyakorlati kutatásai. A gazdasági földrajz, elsősorban a mezőgazdasági, ipari, közlekedési földrajz, nemkülönben a településtörténelem és a települési földrajz területéről számos nagy horderejű értekezés, részletkutatása jelent meg mind a hazai, mind a külföldi szaklapokban. Ezek pozitív eredményei mellett is rá kell mutatnunk azonban arra is, hogy valamennyi téren szintén új kutatási módszereket termelt ki. Ezen a téren Fodor Ferenc igen számottevő eredményeket ért el a statisztikai anyagok a gazdasági földrajzi kutatásokban való felhasználása módszeres kérdéseiben.

Pozitív és módszeres kutatásait kiterjesztette a gazdasági kartográfia területére is, hazánk gazdasági térképeinek egész sorát szerkesztette meg, amelyekből számosat át vettek külföldi nagy összefoglaló munkák is.

Tudományközi érdeklődése átvezette a politikai földrajz területére is, aminek tárgyköréből is igen nagy számú tudományos értekezése látott napvilágot már az első világháborút követő béketárgyalások előkészítése idejétől kezdve épen úgy, mint később a trianoni béke elleni tudományos küzdelmeink idején is. Ilyen tárgyú értekezései angol, francia, német, olasz és lengyel nyelven is megjelentek. A fent elmondottakat indokolja dr. Fodor Ferenc tudományos irodalmi munkásságának rendkívül hosszú bibliográfiája is. Ezekből csak a legfontosabbakat emeljük ki az alábbiakban:

I. Önállóan megjelent tudományos munkák.

A Délvidék és a Balkán közlekedési kapcsolatai. (1—36. l. 1917.)

Temesvár és Szeged földrajzi helyzete és balkáni hivatása. (1—14. l. 1917.)

Magyarország termésviszonyai. (Angolul is megjelent „Condition of Production in Hungary. 1921.)

Magyarország gazdasági földrajza. (1—240. l. 1924. — Fodor Ferencnek alapvető nagy munkája ez, egyszersmind hazánk gazdasági földrajzának az első tudományos megvilágítása.)

Általános gazdasági földrajz. (1—232. l. 1925.)

Magyar föld, magyar nép, magyar sors. (1—84. l. 1925.)

A magyar állam földje és népe Trianon után. (1925.)

A magyar elemi népiskolai földrajzi oktatás. (1—105. l. 1926.)

A szülőföld- és honismeret könyve. (1—383. l. 1927. — A magyar irodalomban ez az első mű, amely a szülőföld és honismeret fogalmát bevezeti és hazánkat a fenti szempontból részletesen tárgyalja.)

Egy palóc falu életrajza. Nagyvisnyó. (1—78. l. 1930.)

A Szörénység tájrajza. (1—220. l. 1930.)

Bevezetés a gazdasági földrajzba. (1—234. l. 1933.)

Die Geographie Ungarns. Megjelent francia és olasz nyelven is. (1936.)

Magyar föld, magyar élet. (1—263. l. 1937.)

Az el nem sodort falu. Szülőföldem életrajza. (1—260. l. 1942.)

A Jászság életrajza. (1—500. l. 1942.)

II. Tudományos földrajzi értekezések.

Több száz értekezéséből csak néhányat sorolunk fel.
Csonkamagyarország gazdasági veszteségei. (1922.)

Egy pásztorkodó oláh falu emberföldrajza. (1922.)

The natural, ethnographical and new political Frontiers of Europe. (Oxford, 1923.)

Magyarország mezőgazdasági produktivitása. (1923.)

A Ruhr-kérdés gazdaságföldrajzi megvilágításban. (1924.)

Európa élelmezése. (1925.)

A statisztikai értékelés a gazdasági földrajzban. (1925.)

A trianoni szerződés földrajzi megvilágításban. Meg-

jelent angolul "The Treaty of Trianon in the Light of Geography" (London, 1928.)

A mezőgazdasági termelés színvonala Magyarországon a néprajzi és népsűrűségi viszonyok alapján. (1928.)

A magyar demográfiai és gazdaságföldrajzi statisztika történelmi forrásai. (1932.)

Racionális és geonom mezőgazdasági termelés. (1933.)

A Jászság demográfiája a XVII. században. (Akad. ért. a fil. és társ.-tud. kör. 1934.)

Magyar föld- és népismeret. (1934.)

A II. József-féle népszámlálás eredményei a Jászságban. (1934.)

A Jászság mezőgazdasági statisztikája 1699-ben. (1935.)

A Jászság mezőgazdasága a redempcio idejében és jelenleg. (1935.)

A trianoni határ multja és jövője. (1936.)

Adatok a magyar gyepük földrajzához. (Hadtörténeti közlemények. 1935.)

Történelmi és települési földrajz. (1935.)

A tanyarendszer kialakulása a Jászságban. (1937.)

A magyar-jugoszláv közeledés gazdaságföldrajzi alapjai. (1937.)

A falukutató mozgalom kritikája. (1937.)

Statistik der Redemption Jazygiens i. J. 1745. (1937.)

Tájéletrajzi tanulmányok a Jászságban. (1938.)

A Magyar Állam északi új határa. (1938.)

Bilancio economico-geografico dei recenti aumenti territoriali dell'Ungheria. (1939.)

Vorteilhafte Landschaften zur Errichtung von landwirtschaftlichen Industriebetrieben in Mitteleuropa. (1939.)

Magyarország területi gyarapodásának gazdaságföldrajzi mérlege. (1939.)

Földrajzi szempontok a birtokpolitikai reformban. (1940.)

Mezőgazdasági iparostájak Közép-Európában. (1939.)

A magyar államterület változásai a honfoglalástól napjainkig. (1942.)

Nagy számban jelentek meg Fodor Ferencnek tan-könyvei, térképei, valamint a földrajz metodikája és didaktikája köréből vett tanulmányai is.

A fent kifejtettek, valamint Fodor Ferenc néhány fontosabb tudományos munkájának felsorolása kellően igazolja azt, hogy valóban nagy munkát végzett, teljesen önálló, új és a gazdasági, valamint földrajzi tudományok

terén egészen kiemelkedő eredményeket elért, érdemes tudóst ajánlunk megválasztásra. Egész életét valóban a tudomány szolgálatára szentelte és kétségtelen, hogy kutatásaival a magyar tudományos irodalmat olyan jelentős mértékben gazdagította, ami őt Akadémiánk tagságára méltóvá teszi.

Czettler Jenő l. t.
 Madzsar Imre r. t.
 Dékány István l. t.

Tisztelettel alulírottak a II. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. THEISS EDE** miniszteri tanácsost, műegyetemi magántanárt, a Szent István-Akadémia rendes tagját.

Theiss Ede Budapesten 1899. február 25-én született. Középiskolai tanulmányait a budapesti kegyestanítórendi főgimnáziumban, főiskolai tanulmányait pedig a József-Műegyetem gépészmérnöki szakán, majd pedig közgazdasági osztályán végezte. Néhány éven keresztül, a Műegyetemen mint tanársegéd működött, majd 1928-ban a m. kir. kereskedelmi minisztérium energiagazdasági osztályába került, 1938 december óta pedig vezetője a m. kir. iparügyi minisztérium energiagazdasági osztályának.

Theiss első tudományos dolgozata 1931-ben jelent meg; benne az ár, a termelés és a jövedelemeloszlás összefüggéseit világította meg Walras és Pareto rendszer alapján. E dolgozat már csak azért is figyelemreméltó, mert ennek a nálunk eddig erősen elhanyagolt rendszernek magyar nyelven első beható feldolgozása. Már ez az első munka is tudományos önállóságra valló törekvést mutat, mert Theiss nem szorítkozott benne Walras és Pareto rendszerének ismertetésére, hanem egyúttal megkísérelte a lausanne-i iskola rendszerének a Menger Wieser és Böhm—Bawerk-féle rendszerrel való összhangba hozatalát, amely kérdés akkortájt kezdte nagyobb mértékben foglalkoztatni a közgazdákat.

Theiss e dolgozatával magára vonta a figyelmet. 1931-ben a Rockefeller-ösztöndíjat nyerte el, mely alkalmat adott neki tanulmányainak az Egyesült Államokban való folytatására. Tudományos felkészültségét az amerikai egyetemek tanárai méltányolták, különösen Fisher Irving és Schultzs Henry szűkebb körükbe befogadták és más vezető közgazdákkal is közelebbi érintkezésbe került.

Az Egyesült Államok egyik legtekintélyesebb közgazdasági folyóirata, a *Journal of Political Economy* ismételten cikkeket közölt tollából és tanárai az ösztöndíj meghosszabbítását eszközölték ki számára akkor, amikor hivatali kötelességei Magyarországra visszahívták, sőt még azt is biztosították neki, hogy az ösztöndíj segítségével Európában folytathassa tanulmányait. Így vált számára azután lehetővé, hogy Angliában és Skandináviában folytassa tanulmányait. Mindkét országban közelebbi érintkezésbe került az elmélet kiváló képviselőivel.

Theiss már első dolgozatában a termelés időbeli lefolyásának a közgazdasági egyensúlyban való szerepét tanulmányozta. Böhm—Bawerk és Wicksell Knut alapvető szempontjait felhasználva, igyekezett a kérdést a tartós termelési eszközökbe befektetett tőke törlesztési feltételeinek vizsgálatával elmélyíteni. Idevágó tanulmányait az álló és forgó tőke nagyságának és egymáshoz való viszonyának kapcsolatát behatóbban elemezve mélyítette el abban a dolgozatban, amely *Time* és *Capitalistic Production* címen jelent meg (a *Journal of Political Economy* XL. kötetében a 705—714. l.). Egy második, a termelési folyamat időbeli vonatkozásaival foglalkozó tanulmány követte ezt, mely ugyancsak a *Journal of Political Economy*-ban jelent meg (XLI. köt. 334—349. l.) *A Quantitative Theory of Industrial Fluctuations Caused by Capitalistic Technique and Production* címen. Ebben a dolgozatban a munkamegosztásra és tőkére támaszkodó rendszernek hullámzásokra való hajlamosságát vezeti le a rendszerre ható tényezőkől. Egy másik, *Dynamic of Saving and Investment* címet viselő dolgozata az *Econometrica* c. folyóirat III. kötetében 1935-ben jelent meg.

Theiss már az említett tanulmányaiban is a közgazdasági elmélet azon újabb törekvéseibe kapcsolódott be, amelyek arra irányulnak, hogy az időnek a közgazdasági folyamatban jutó szerepét felderítse. Erre vonatkozik *Az időmozzanat az exakt közgazdaságtanban* című dolgozata (Közü. Szemle LXXVI. köt. 1932. 849—882. l.), mely behatóbban világítja meg azt az utat, amelyen egyrészt Moor H. L., másrészt pedig Evans igyekeztek ezt a kérdést megközelíteni. Hasonlóképpen az idő szerepével foglalkozik a *Termelés és a pénz dinamikája* c. dolgozata (Közü. Szemle, 78. köt. 613—641. l.) is.

A közgazdaságtan módszertani kérdései kezdettől fogva nagyon érdekelték Theist és ezt az érdeklődést tanulmányútja erősen fokozta. Az Egyesült Államokban

és később Skandináviában is az econometriai irány főbb egyéniségeivel való érintkezése fokozta a matematikai statisztika fejlettebb módszerei iránt való érdeklődését, amely az elmélet eredményeinek induktív alapon való ellenőrzését és továbbfejlesztését teszi lehetővé. Theiss a *Statisztikai korreláció és keresleti törvény* c. dolgozatában (Közg. Szemle LXXX. köt. 1—53. l.) nemcsak behatóan ismerteti a korrelációs számítás kiindulási pontjait és módszerét, hanem ezt magyar adatokra alkalmazva, a cukor és a tej keresletére vonatkozólag számításokat is végzett. Hasonlóképpen *Statisztikai törvényszerűség a jövedelemeloszlásban* (Közg. Szemle, LXXVIII. köt. 1—27. l.) c. dolgozatában az ú. n. Pareto-féle törvényt vizsgálja magyar adatok alapján, behatóbban rávilágítva Magyarország jövedelemeloszlási viszonyaira.

Theiss későbbi dolgozatai az utat keresik, mely az elmélettől a gazdaságpolitika felé vezet. Kiindulási pontul ebben az elméletnek az az új iránya szolgál, mely 1930 óta erősen foglalkozik a verseny akadályjaival és ezzel az elmélet számára a gyakorlati élet feltételeinek megközelítését teszi lehetővé. *Korlátozott verseny és gazdaságpolitika* (Közg. Szemle, LXXXII. köt. 387—442. l.) és *Közgazdaságtudomány és korszerű gazdaságpolitika* (a Szent István-Akadémia Értesítője XXV. köt. 54—75. l.) című értekezéseiben foglalkozik ezzel a kérdéssel, megvilágítva azt, hogy a változott termelési és piaci viszonyok miatt és milyen irányban teszik szükségessé az állam beavatkozását a gazdasági életbe.

A múlt év végén *Konjunktúrakutatás* (Budapest, 1943. 167. l.) címen megjelent munkájában Theiss a konjunktúraprobléma különböző irányai tárgyalásának szintezését kísérli meg. Míg eddig az empirikus konjunktúrakutatás, a konjunktúraelmélet és a konjunktúrapolitika külön-külön foglalkoztatták a külföldi irodalmat, Theiss egységesen, a maga egészében veszi vizsgálat alá az egész kérdést. Minthogy mind az empirikus konjunktúrakutatás módszereit és eredményeit, mind pedig a konjunktúraelmélet különböző vonatkozásait és a konjunktúrapolitika elveit régóta behatóan tanulmányozta, a sokoldalú és széleskörű tudást igénylő feladatot sikerrel oldotta meg. A munka nemcsak az eddig felmerült gondolatokat foglalja össze, hanem több lényeges új szempontra is rámutat. Különösen figyelmet érdemel annak kidolgozása, hogy a dinamikai tényezők a változási sebesség, az anticipációk és a bizonytalansági tényezők hogyan kapcsolódnak egy-

másba a konjunktúra lefolyásában. Elismerésreméltó találékonyssággal alkalmazza fejtegetéseiben Theiss az elmélet újabb eredményeit, különösen Clark J. M. és Keynes J. M. tételeit, melyekről kimutatja, hogy milyen szoros kölcsönhatásban állnak egymással.

A könyv minden sorából kitűnik az, hogy a szerző nem alkalomszerűleg foglalkozik a konjunktúra kérdéssel, hanem az irodalomban felmerült gondolatokon kívül messzemenőleg támaszkodhatik régebbi, saját kutatásaira is. Különösen szembevetendő ez a konjunktúrakérdésnek a pénzzel kapcsolatos vonatkozásainál, valamint a tőkeépződés és a beruházások viszonyának vizsgálatánál. Idevonatkozó fejtegetéseiben magyarázatot talál többek között az, hogy miért más a konjunktúra lefolyása a tőkegazdag országokban, mint a tőkeszegényekben. Theiss rámutat ugyanis arra, hogy tőkében gazdag országokban a kamatláb hamarabb süllyed a vállalkozás jövedelmezőségi határa alá és így a pangás a konjunkturális lendületet korábbi állapotában fékezi le, míg tőkében szegényebb országokban a lendület megakadása csak akkor következik be, amidőn a termelési tényezők már teljesen foglalkoztatva vannak. Figyelemre méltó eredményekre jut Theiss a konjunktúrapolitikára vonatkozólag is.

Visszatekintve irodalmi munkásságára, melegen ajánljuk Theiss Edének a II. A) alosztályban levelező taggá való megválasztását. Tudományszeretete, széleskörű szaktudása és szorgalma biztosítékot nyújt arra, hogy ezáltal nemcsak a megérdemelt kitüntetésben fog részesülni, hanem személyében Akadémiánk tevékeny munkaerőt fog nyerni.

Balás Károly l. t.

vitéz Surányi-Unger Tivadar l. t.

Abay Gyula l. t.

ifj. Boér Elek l. t.

Földes Béla t. t.

Heller Farkas r. t.

Navratil Ákos r. t.

Kováts Ferenc l. t.

Theiss Ede irodalmi működése.

Főbb dolgozatai:

Az áralakulás, termelés és jövedelemeloszlás matematikai elmélete. (Bpest, 1931. 51 l.)

Time and Capitalistic Production. (The Journal of Political Economy. XL. k. [1932.] 20 l.)

A határhaszon mérésének problémája. (Közg. Szemle LXXV. k. 1932. 8 l.)

Az időmozzanat az exakt közgazdaságtanban. (U. o. 33 l.)

A Quantitative Theory of Industrial Fluctuations Caused by the Capitalistic Technique of Production. (Journal of Political Economy XLI. k. 1933. 20 l.)

Statisztikai törvényszerűség a jövedelemeloszlásban. (Közh. Szemle. LXXVIII. k. 1935. 38 l.)

Dynamics of Saving and Investment. (Econometrica. III. k. 1935. 11 l.)

A termelés és a pénz dinamikája. (Közh. Szemle LXXVIII. k. 1935. 38 l.)

California Villamos Energiagazdálkodása. (M. Mérnök- és Építészegylet Közl. LXVII. k. 1933. 10 l.)

Statisztikai korreláció és keresleti törvény. (Közh. Szemle. LXXX. 1937. 58 l.)

Az Oekonometria főbb szempontjai és problémái. Ünnepi dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60. évfordulója alkalmából. (1937. 53 l.)

Korlátozott verseny és gazdaságpolitika. (Közh. Szle. 1939. LXII. k. 56 l.)

Modern közgazdaságtudomány és totális háború. (U. o. LXVI. k. 1942. 24 l.)

Konjunktúrakutatás. (Bpest, 1943. 168 l.)

Közgazdaság, történet és társadalom szellemtudományi megvilágításban. (Sajtó alatt.)

Ezekon kívül számos kisebb dolgozat és könyvbírálat a Közgazdasági Szemlében és egyéb folyóiratokban.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának A) alosztályába levelező tagnak **dr. VARGA ISTVÁN**-t a budapesti Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetem c. ny. rendkívüli tanárát, a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatóját.

Dr. Varga István 1897-ben született. Az első világháborúban, 1915 októberétől kezdve a háború végéig katonai szolgálatot teljesített. Emléklapos tartalékos hadnagy, akit a nagy ezüst vitézségi éremmel, a sebesülési éremmel és a Károly-csapatkeresztel tüntettek ki. Súlyos sebesülése következtében hadirokkant, s így a hadirokkant-jelvény viselésére is jogosult. A Kormányzó Úr Ó Főméltósága 1932-ben a *signum laudis*-szal tüntette ki.

A budapesti tudományegyetemen szerzett államtudományi doktorátust, a volt Műegyetem Közgazdaságtudományi Osztályán pedig közgazdaságtudományi oklevelet.

1922—23-ban a berlini és a londoni egyetemen folytatott tanulmányokat, 1926—27-ben pedig a pittsburgi egyetem ösztöndíjával az Egyesült Államokban volt tanulmányúton. A pittsburgi egyetemen ekkor vendégelőadóként is működött. Egyetemi tanulmányait követően a budapesti tudományegyetem statisztikai tanszékénél mint adjunktus működött, 1921—22-ben és 1923—24-ben pedig a volt Műegyetem egyik közgazdaságtani tanszékénél tevékenykedett mint tiszteletbeli tanársegéd. 1927 óta a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója. 1931—32-ben a kereskedelemügyi m. kir. minisztériumban működött mint szaktanácsadó. A Pázmány Péter-Tudományegyetem jog- és államtudományi kara „a közgazdaságtan statisztikai fejezetei” című tárgykörből 1933-ban magántanárrá képesítette. Ugyanennek a karnak 1939. június hó 21-én kelt javaslata alapján 1940-ben nyilvános rendkívüli tanári címet kapott.

Tudományos munkássága több irányú. Már a Magyar Gazdaságkutató Intézet szervezése előtt foglalkozott a hazai gazdasági élet jelenségeinek kutató magyarázatával. Ebben az időben a Közgazdasági Szemle melléklete gyanánt megjelenő gazdasági helyzetjelentéseket készítette. Kitűnően működő Gazdaságkutató Intézetével megszervezte hazánkban a konjunktúrakutatást. Ebben a vonatkozásban a műkifejezések megmagyarosítása terén is vannak érdemei. A statisztika elméleti kérdései közül behatóan foglalkozott az index-számok problémájával. (Problèmes des Indices. Journal de la Société Hongroise de Statistique. 1934., 82—122. l.) A statisztikai jellegű gyakorisági megoszlás nem szimmetrikus tendenciáinak kifejezésére új képletet szerkesztett, melyet a négyzetes eltérés képletéből vezetett le. (*An Expression for the Asymmetrical Tendencies of Frequency Distributions.* Journal of the American Statistical Association. 1928., 35—39. l.) Statisztikai dolgozatai közül különösen említésre érdemes a nemzeti jövedelem megállapítására vonatkozó módszertani munkássága *A nemzeti jövedelem problémái.* Bpest, 1938. 29 l.), valamint hazánk nemzeti jövedelmét megállapító nagy munkája (*Magyarország nemzeti jövedelme* 1924—25, 1934—35.), amelyet Matolcsy Mátyással együtt írt és amely dr. Laky Dezső előszavával Budapesten, 1936-ban jelent meg. Ezt a munkát, amelyet a szerzők angol nyelven is közzétettek (*The National Income of Hungary* 1924—25, 1936—37. London, 1938. P. S. King & Son Ltd., VIII + 116. l.), a német, az angol és

az amerikai kritika egyértelműleg igen nagy elismeréssel fogadta.

A közgazdaságtan elmélete körébe vágó legjelentősebb dolgozata a vállalati nyereséggel foglalkozik. Ebben azt igyekszik kimutatni, hogy a vállalati nyereség nem jövedelem-, hanem vagyonmegoszlási kategória. Ezért is beszél vállalati és nem vállalkozói nyereségről. Az igazi vállalati nyereséget szerinte az a hullámzó változás mutatja, mely a vállalat vagyonának az értékében következik be. (A *vállalati nyereség*. Bpest, 1930. 44 l.) A vállalkozásnál szereplő kockázati elem pedig szerinte nem tényezője olyan értelemben a nyereségnek, amint ezt eddig gondolták. A kockázatért járó jutalomnak ugyanis, mely benne foglaltatik a versenyárban, nagyobbobbnak kell lennie a tényleges kockázatnál, mert ez az utóbbi és a vele járó veszteség gyakran korábban jelentkezik, semmint a veszteséget fedező tartalék felgyülemlett volna. Ennek következtében a kínálatnak kisebbnek és a versenyárnak magasabbnak kell lennie, mint ahogy ezt a gazdasági jellegű matematikai kockázat megkíváná.

Az *Über den Inhalt der Konjunkturschwankungen* című tanulmányában (Weltwirtschaftliches Archiv, 1937., 435—464. l.) azt bizonyítja, hogy a konjunktúrahullámzás tartama tulajdonképpen a nemzeti jövedelem volumenjének a változása. Ezzel kapcsolatban a közgazdasági jövedelmezőség fogalmát állítja előtérbe, ami nem jelent egyet az úgynevezett ösztökének a magángazdaságtan felfogása szerint értelmezett jövedelmezőséggel. A magángazdasági szempontból vett jövedelmezőség a vállalat könyvelés szerint befektetett eredeti értékösszegeinek a jövedelmezőségét jelenti, miközben a számítás az idegen tőke okozta kamatterhet is figyelembe veszi. Ezzel szemben a közgazdaságilag értelmezett jövedelmezőség az újraelőállítás költsége alapján veszi számba a vállalat üzleti eredményességét. A konjunktúra pedig akkor javul, a fellendülés akkor mutatkozik, mikor a vállalatra nézve az újra előállítás költsége alapján számított jövedelmezőség kedvezően alakul, helyesebben, ha ez kedvezőbben alakul a piaci kamatlábnál. Ez teszi érthetővé, hogy fellendülő konjunktúra mutatkozhatik akkor is, mikor a régi vállalatok magángazdasági szempontból tekintett jövedelmezősége és így ezeknek az értékelése is viszonylagosan még kedvezőtlen. Mert ha a közgazdasági jövedelmezőség kedvezően alakul, akkor annak ellenére, hogy a régi vállalatok nehéz helyzetben vannak, mégis keletkezhetnek új

vállalatok. Márpedig ez mutatja valójában a konjunktúra fellendülését.

Az ipari önfinszírozás kérdésének a tisztázásához azzal járult hozzá Varga, hogy az ipari nyereség automatikus növekedésének a törvényét dolgozta ki. Az önfinszírozásnál szerinte az álló tőke törlesztési hányadát fektetik be újra, ennek eredményeként pedig az ipari vállalatoknak értékcsökkenési tartalékában rejlő tőke szintén nyereséget hoz a vállalatnak. (Az *áralakulás kérdése a magyar gyáripárban*. Bpest, 1941., 24. l.)

Megemlítjük még dr. Varga István agrárstatistikai és agrárpolitikai jellegű tanulmányait, továbbá a lélektani jellegű piackutatás terén kifejtett kutató tevékenységét és ilyen irányú irodalmi munkásságát, amint ezt műveinek következő jegyzéke is mutatja. Ebből a jegyzékből egyúttal az is kitűnik, hogy külföldi folyóiratokban is nagyszámú értekezést tett közzé.

Irodalmi munkássága.

(1925—1941-ig l. az 1942. évi Tagajánlások 48. l.-től.)

Az agrárrolló jelentősége. (A M. Gazdaságkut. Int. 20. sz. különkiadv. 17—29. l.)

A közgazdaságtan klasszikusai magyar nyelven. (M. Szemle, 1942. márc. 135—140. l.)

Die Berechnung des Volkseinkommens. (Weltwirtschaftl. Arch. 1942. máj. 582—586. l.)

A harmonikus mezőgazdasági árszintalakítás problématikája. (A M. Gazdaságkut. Int. 22. sz. különkiadványa, 5—25. l.)

Ungarns Wirtschaftsfrage im Frühjahr 1941. (Südost-Economist, 1941. ápr. 11. 8. sz.)

Ungarns Verbrauchlenkung im Kriege. (U. o. 1942. jún. 5. 12. sz.)

Die Sicherung der öffentlichen Versorgung Ungarns im Jahre 1943. (U. o. 1943. febr. 5. 3. szám.)

Landwirtschaftliche Arbeitslöhne und Agrarpreise. (U. o. 1943. márc. 5. 5. szám.)

Das Problem der Lohn- und Preisharmonie in Ungarn. (U. o. 1943. júl. 9. 14. szám.)

Preisstabilisierung im Außenhandel. (U. o. 1943. okt. 1. 20. sz.)

Die Problematik der ungarischen Industriepreise. (U. o. 1943. okt. 29. 22. szám.)

Gefahrmomente in der Agrarpreisentwicklung der Südostländer. (U. o. 1943. ápr. 2. 7. szám.)

Az Internationale Tabakwissenschaftliche Gesellschaft kiadja dr. Harkai Schiller Pállal közösen írt „Warum raucht der Mensch? című tanulmányát. Ez a munka ez idő szerint sajtó alatt van.

Varga István újabb munkáiban főleg az árszintalkulás tudományos szempontjait dolgozta ki és módszert szerkesztett a mezőgazdasági termelő-költségek változásainak kidolgozására. Ez a probléma addig megoldatlan volt.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet e jegyzékben fel nem sorolt kiadványainak tekintélyes részét is Varga írta, de a többi is az ő irányítása mellett készült. Ennek a hazánk közgazdasági élete szempontjából nagy jelentőségű működésnek elismerésül tüntette ki a Magyar Tudományos Akadémia dr. Varga Istvánt 1943-ban a Horthy Miklós-jutalommal. A Magyar Gazdaságkutató Intézet megalkotása és vezetése terén megnyilvánuló munkásságának újabb eredménye egy nagyszabású dokumentációs jellegű gazdasági archívum létesítése.

Mindezek alapján annak a meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy megválasztása esetén dr. Varga Istvánban Akadémiánk II. osztálya igen érdemes munkaerőt nyerne.

Kenéz Béla l. t.

Balás Károly l. t.

vitéz Surányi-Unger Tivadar

l. t.

Abay Gyula l. t.

ifj. Boér Elek l. t.

Földes Béla t. t.

Baranyai Lipót ig. és t. t.

Heller Farkas r. t.

Navratil Akos r. t.

Kováts Ferenc l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

EMBER GYŐZŐ dr. orsz. allevéltárnokot, a Pázmány-egyetem magántanárát a II. B) osztályba *levelező* tagul ajánljuk. Kvalitásait, érdeklődési körét és munkásságát 1942-ben már ismertettük. Akkor kiemeltük, hogy milyen fontos az a stádium, amelynek előbbrevitelére ő minden erejét szenteli. Ez a magyar kormányzat és közgazdaság története, amely az osztrák mellett nagy ká-

runkra annyira elmaradt. Ember ezt a témakört minuciózus utánjárással, a szóbanforgó kormánysszervek ügyvitelének és alkalmazott elveiknek felhasználásával dolgozza föl. Az a nagy munkája, amelynek készültét már akkor jeleztük, most már sajtó alá is került: *Az újkori magyar közigazgatás története. I. köt.: Moháctól a török kiűzéséig.* E nagy munkája mellett időközben témakörének néhány részletét is feldolgozta: *A helytartótanács egyházügyi bizottságának kialakulása.* (Regnum, 1943.) *Az országos építészeti igazgatóság története és Hivatal-történet és levéltár.* Az „A companion to hungarian studies” című kiadványában azonkívül angol nyelven jelent meg *The eighteenth century* címen egy rövid összefoglalása XVIII. századi történetünknek. Az 1942-i ajánlásból csak néhány sort iktatunk ide, amelyek jelöltünk munkájának természetét világítják meg: „Ez a munka rendkívül kiterjedt levéltári anyag átnézését, a kormányhatóságok működésének pontos ismeretét tételezi fel, s aki rászánja magát, az valóban tanuságot tesz a tudománytisztelet és idealizmus nagy mértékéről.”

Szekfű Gyula r. t.

Mályusz Elemér r. t.

Tompa Ferenc l. t.

Váczy Péter l. t.

Szentpétery Imre r. t.

Domanovszky Sándor ig.

és t. t.

Gerevich Tibor r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

Hajnal István r. t.

A II. osztály B) alosztályában megüresedett egyik levelező tagsági helyre **dr. GENTHON ISTVÁN** művészettörténész, egyetemi magántanárt, a Római Magyar Intézet igazgatóját ajánljuk.

Genthon István legképzettebb és legeredményesebb művészettörténészeink egyike. Kutatásainak fő területe a régi magyar művészet, különösen festészet a középkortól a XIX. századig. *A régi magyar festőművészet* c. kötete első, kor szerint haladó rendszerezési kísérlet 1350—1550 között készült képtábláinkra vonatkozóan. Régi szárnyasoltáraink egyik legalaposabb ismerője. Több értekezésében ismeretlen magyar festményeket és szobrokat tett közzé és határozott meg; összeállította az Apostolvértanúságok mestere néven ismert XV. századi festőnk műveit, hozzájárult legnagyobb reneszánszkori festőnk, M. S. mester működési körének tisztázásához. Közép- és reneszánsz-

kori régészetünket is értékes eredményekkel gyarapította; ismertette a svájci magyar régiségeket, köztük az árpád-házi királyaink kincstárának III. András özvegyével oda-került darabjait, publikálta Szent László nevének feliratos keresztjét. Régi művészetünk szempontjából feldolgozta a bécsi műtörténeti regeszta-anyagot s a párhuzamos emlékek felkutatásával több, addig ismeretlen magyar mester működését derítette fel. Az utóbbi években nagy buzgalommal látott hozzá az olaszországi magyar műkincsek felkutatásához. De dolgozott az olasz művészettörténet terén is; figyelemreméltó a római magyar akadémia székházáról, a Palazzo Falconieri-ről írott tanulmánya. Összefoglaló műveiben, így kivált a *Budapest multja és művészete* c. kis kötetben is tudott újat mondani. Hasznos munkát végzett a magyar történeti ikonográfia főbb darabjainak összeállításával és adatilag mindig megbízható, művészi leírásaiban találó magyarázatával. Nagyobb kötetben dolgozta fel az újabb magyar festőművészetet a klasszicizmus korától máig. Szerzőnk egyik legkiválóbb műve; anyagán tökéletesen uralkodik, széles kortörténeti háttér előtt, finom elemzéssel ismerteti festészetünk utolsó századának áramlatait és mutatja be, helyes méretezéssel kimagasló egyéniségeit. Az újabb művészet kiváló ismerőjének mutatkozik egyes művészekről és a modern művészet kérdéseiről finom tollal írott tanulmányaiban és kritikáiban. Nemcsak kiváló tudósa szakmájának, hanem tehetséges író is.

Végül meg kell emlékeznünk olyan érdemeiről, amelyek nem annyira irodalmiak, mint tettekben, csöndes, elmélyült, de a tudományra és általában szellemi életünkre hasznos munkálkodásban nyilvánulnak meg: azon érdemeire, melyeket a műemlékvédelem terén mint a Műemlékek Orsz. Bizottságának több éven át előadója, újabban pedig mint a római magyar akadémia igazgatója és a római egyetem magyar tanára szerzett. Mint római igazgató már eddig is bizonyos kapcsolatban állott a Magyar Tud. Akadémiával, amennyiben a Római Intézet kebelébe tartozó Fraknoi Vilmosról elnevezett Történeti Intézet Akadémiánk felügyelete alatt áll. Tisztelettel kérjük a tek. Akadémiát, méltóztassék e kapcsolatot jelöltünk levelező taggá választásával megerősíteni; tudományos érdemei és egész eddigi munkássága alapján bizvást hisszük, hogy megválasztása esetén Akadémiánknak hasznos és buzgó tagja lesz.

Genthon István főbb irodalmi munkássága:

- A magyar szobrászat útja.* (Szintézis, 1927.)
Korb Erzsébet. (Bpest, 1927.)
Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. (Bp., 1927.)
Régi magyar képek a Szépművészeti Múzeumban. (Magyar Művészet, 1928.)
A Nemzeti Múzeum magyar faszobrai. (U. o. 1928.)
Palazzo Falconieri. (U. o. 1929.)
Az apostolvértanúságok mestere. (Arch. Ért. 1929.)
Di un'annunciazione ignorata del Baroccio nella Pinacoteca Comunale di Gubbio. (Rivista d'Arte, 1930.)
Pátzay Pál. (Magyar Művészet, 1930.)
Az új magyar művészet és a közönség. (Magyar Szemle, 1931.)
A Magyar Nemzeti Múzeum szárnyasoltárképei. (Magyar Művészet, 1931.)
A régi magyar festőművészet. (Vác, 1932.)
A harmincévesek festészete. (Magyar Szemle, 1932.)
Meister MS. (Ungarische Jahrbücher, 1932.)
Budapest multja és művészete. (Bpest, 1932.)
A selmecebányai Szent Katalin-templom hajdani főoltára. (Arch. Ért. 1932.)
Bernáth Aurél. (Bpest, 1932.)
Az új olasz szobrászat. (B. Szemle, 1932.)
Budapesti képeskönyv. (Bpest, 1933.) Nyilas Kolb Jenő társszerzővel. Megjelent olaszul, franciául, németül és angolul is.
Az új magyar festőművészet. (Bpest, 1934.)
Egy budai humanista aranycséséje. (Tanulmányok Budapest Multjából. 1935.)
Magyar történelmi képeskönyv. (Bpest, 1935.) — Gerevich Tibor előszavával.
Erdély művészete. (A történelmi Erdély c. művében. 1936.)
Szent László feleségének keresztje. (Magyar Művészet, 1937.)
Az olaszországi magyar műkincsek leltárához. (Gerevich-émlékkönyv. Budapest, 1942.)
A nagybányai művésztelep. (Szépművészet, 1944.)
- Továbbá több mint 200 tanulmány, cikk és könyvismertetés:*
 a Budapesti Szemle, Napkelet, Magyar Helikon, Magyar Művészet, Kut, Archaeologiai Értesítő, Magyar

Iparművészet, Nouvelle Revue de Hongrie, Századok és Szépművészet c. folyóiratokban.

Alföldi András l. t.

Nagy Lajos l. t.

Tompa Ferenc l. t.

Lepold Antal l. t.

Váczy Péter l. t.

Gerevich Tibor r. t.

Domanovszky Sándor íg.
és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Hajnal István r. t.

Székfü Gyula r. t.

Alulírottak dr. **KUMOROVITZ B. LAJOS** egyetemi magántanárt, a gödöllői premontrei gimnázium v. igazgatóját tisztelettel ajánljuk *levelező* tagul a II. osztály B) alosztályába.

A II. osztály a múlt és a megelőző évben is a $\frac{2}{3}$ -ot meghaladó szavazattöbbséggel járult hozzá Kumorovitz Lajos ajánlásához, és az összes ülésben megválasztása mindkét évben csak 1—2 szavazaton múlt. Tudományos munkásságát illetően bátorkodunk korábbi ajánlásunkra utalni, amelyben addig megjelent műveit felsorolva, megvilágítottuk Kumorovitz történettudományi munkásságának jelentőségét és rámutattunk tanulmányainak gondos, alapos és finom eszközökkel végzett voltára és jelentős eredményeire.

Munkássága azóta, két irányban is, újabb hasznos területeken folyt s hozott elismerésre méltó eredményeket. Egyrészt megbízást kapott a jászói premontrei prépostság történetének szerkesztésére és részben megírására; a lefolyt évben erre vonatkozólag sokat ígérő eredményeket ért el a munkálatok megszervezése terén és a feldolgozásban is. Másrészt nagy buzgalommal folytatta és a befejezéshez közel hozta a magyar *pecsétannak* a M. Történettudomány Kézikönyve számára külön kötetben való feldolgozását. A már csaknem teljesen kész és közelebről sajtó alá kerülő munka meg fogja dönteni azt a téves felfogást, (amire a *pecsétannak* Pray óta való elhanyagolása folytán volt is ok), mintha a *pecsétannak* — a múlt század gyakorlata szerint — csupán *pecsétetek* gyűjtéséből, leírásából stb. állna. Ki fog tűnni, hogy a történettudomány ezen ágából kiindulva, eljuthatunk a történeti múlt olyan, jelentős kérdéseinek (műveltségi, jogtörténeti stb. kérdéseknek) megvilágításához, amelyek más oldalról mindeddig nem voltak megközelíthetők. Ezt Kumorovitznak a megjelenés előtt álló mun-

kájához végzett s már megjelent előtanulmányai is igazolták.

Ajánlását abban a meggyőződésben újítjuk meg tisztelettel, hogy Kumorovitz megválasztásával a tekintetes Akadémia komoly, hasznos és elismerésre méltó tudományos munkásságot tüntetne ki.

Szekfű Gyula r. t.

Mályusz Elemér r. t.

Tompa Ferenc l. t.

Váczy Péter l. t.

Jánossy Dénes l. t.

Domanovszky Sándor ig.

és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Gerevich Tibor r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

Madzsar Imre r. t.

Hajnal István r. t.

Mult évi ajánlásunkra hivatkozunk, amikor **VISKI KÁROLY dr.-t**, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemen a néprajz kiváló nyilv. rendes tanárát a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagul ismét ajánljuk. Ebben az ajánlásban bőven foglalkoztunk Viski Károly tudományos munkásságával és jellemeztük az analízis és szintézis terén egyaránt nagy érdemeit. Ehhez csak azt óhajtjuk még hozzáfűzni, hogy az Akadémiának az ő megválasztása annál jelentékenyebb gazdagodást jelentene, mert jelenleg ennek a nemzeti szempontból olyan fontos tudománynak Akadémiánkban egyetlen képviselője sincs.

Hajnal István r. t.

Szekfű Gyula r. t.

Tompa Ferenc l. t.

Váczy Péter l. t.

Szentpétery Imre r. t.

Domanovszky Sándor ig.

és t. t.

Gerevich Tibor r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

WELLMANN IMRE dr., orsz. allevéltárnokot, a Pázmány-egyetem magántanárát a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk. Működését már 1942-ben méltattuk s amit akkor elmondtunk róla, nem akarjuk megismételni. Wellmann a magyar mezőgazdaságtörténet kiváló specialistája. Ez a tudományág nálunk nehezen bontakozik ki. Jelöltünk mind a részletkutatásban, mind az összefoglaló konstrukcióban is a legfigyelemreméltóbb munkákat alkotta. De nem csak specialista. Érdeklődése

sokkal szélesebb körű s a művelődés szellemi vonalán is magas színvonalú munkáival tűnt föl. A Magyar Művelődéstörténet IV. kötetének ő volt a szerkesztője.

Multkori jelölése óta készült munkái is ebben a két irányban érdemelnek figyelmet. A közigazgatási tanfolyamon tartott előadássorozata *A magyar földművelésügyi fejlődése a korszerű közigazgatás, „A földművelésügyi igazgatás című”* kötetében van sajtó alatt; az Ungarische Bildnisse című sorozat részére írta meg *Mathias Bél der Polyhistor* című tanulmányát, amely Bélnek a felvilágosodásban játszott szerepét világítja meg; A Hítel c. folyóirat részére *Parasztságtörténeti irodalmunk tanulságai* című kritikai tanulmányát, a Protestáns Szemlében pedig Tessedik méltatását *A magyar paraszt első istapolója* címen. Felszabadulva a Századok szerkesztése alól, mely 7 éven át sok erejét kötötte le, a jövőben még termékenyebb munkásságára számíthatunk.

Újra kiemeljük, hogy széles látóköre, éles ítélete és feldolgozásainak művészi formája minden munkájának jellemző tulajdonságai.

Szekfű Gyula r. t.

Mályusz Elemér r. t.

Tompa Ferenc l. t.

Váczy Péter l. t.

Szentpétery Imre r. t.

Domanovszky Sándor ig.
és t. t.

Gerevich Tibor r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

Hajnal István r. t.

A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

VENDL ALADÁR-t, Akadémiánk rendes tagját és jelenlegi másodelnökét *tiszteleti* tagnak ajánljuk.

Vendl Aladárt az Akadémia 1922-ben levelező taggá, 1931-ben rendes taggá, 1943-ban pedig másodelnökévé választotta meg.

Rendes taggá történt megválasztása óta nagyvonalú tudományos működést fejtett ki. Eltekintve számos kisebb, de rendkívül értékes dolgozatától, különösen ki akarjuk emelni a kiscelli agyagról, a Cserhát piroxénandezitjeiről, a hazai löszökről, a Szászvárosi és Szebeni havasok kristályos területéről írt monográfiáit. A hazai löszökről ki-mutatta, hogy anyaguk a jégkorszak után a Duna árte-

rületeiről a széltől kifújtt finom homokból és porból származik. A Szászvárosi és Szebeni havasok kristályos területe című hatalmas monográfiája igen részletesen volt méltatva 1935-ben az akkori Nagyjutalomról szóló bírálatban és a mű el is nyerte az Akadémia Nagyjutalmát.

Vendl Aladárt gyakran halljuk az Akadémia előadó asztalánál, hol előadásainak és okfejtéseinek világossága mindenkit meggyőz a szerző tudományos képességeiről és vizsgálatainak alaposságáról. Mint másodelnök élénk működést fejt ki az Akadémia belső életében.

Jávorka Sándor r. t.

Vitális István l. t.

Telegdi Roth Károly l. t.

Schréter Zoltán l. t.

Schulek Elemér l. t.

Mauritz Béla ig. és t. t.

Zimmermann Ágoston t. t.

Marek József ig. és t. t.

Zemplén Géza r. t.

Szabó Zoltán r. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia III. osztálya A) alosztályának egyik megüresedett *rendes* tagsági helyére **ORTVAY RUDOLF** levelező tagot, az elméleti fizika ny. r. tanárát a P. P.-tudományegyetemen.

Ortvay Rudolfot a M. Tud. Akadémia levelező tagjának választotta 1925-ben. Tudományos működéséből a következőket emeljük ki.

Gondos kísérleti vizsgálatot végzett folyadékok dielektromos állandójának nyomással való változására egész 500 atmoszféra nyomásig. Az irodalomban sokszor idézett dolgozat.

Egyszerűbb eljárást adott a szilárd testek sajátrezgéseinek megszámlálására. Ezt az eljárást átvették a tan-könyvek, így Schaefer C. közismert kézikönyve is.

Először határozta meg szilárd testek állapotegyenletét tetszőleges deformációk esetében. Evvel a dolgozatával szintén irodalmi sikert ért el.

A Sagnac-féle effektusnak egyszerű értelmezését adta az általános relativitás elmélete alapján. Egyszerű és szemléletes eljárással vette tekintetbe a konvekciós áramnak mágnesezési elektronoktól eredő részét.

Még kell emlékeznünk a M. Tud. Akadémia kiadásában megjelent *Bevezetés az anyag korpuszkuláris elmé-*

lete c. művéről, mely azonkívül, hogy a szerző saját vizsgálatairól is beszámol, világosan és könnyen áttekinthetően tárgyalja a megjelenése idején még igen újszerű anyagot.

Az egész elméleti fizika főbb fejezeteinek rendszeres és tankönyvszerű feldolgozását adja litografálva kiadott egyetemi előadásaiiban, 1084 lap terjedelemben. Ezek fontos tényezői a hazai elméleti fizikai oktatásnak. Nagy érdeme van abban, hogy hazánkban a modern és nem mindig könnyen érthető elméletek, mint a relativitás-elmélet és a kvantumelmélet ismerete elterjedt. Ehhez az egyetemen és tudományos társulatokban tartott előadásai, valamint az általa vezetett „Fizikai kollokvium” nagymértékben hozzájárult.

Sokat foglalkozott a fizikának elvi, a filozófiával határos problémáival.

Ezek közül kiemeljük a *The problem of reality in Physics* c. előadását, melyet Bangalore-ban, Indiában, az „Indian Institute of Science” meghívására tartott és melyben a fizikai realitás fogalmának a kvantummechanika követelményeivel való összeegyeztetését tárgyalja. Az előadás, mely egy indiai folyóiratban jelent meg, irodalmi visszhangot váltott ki.

Az egész és rész problémája c. dolgozatában egy aktuális filozófiai problémának a fizika és matematika szempontjából való beható elemzését és megvilágítását nyújtja.

Több dolgozata analizálja a szemléleti formák, a tér és az idő Kant-féle felfogását és ennek a mai elméleti fizikai felfogásokhoz való viszonyát.

Egyik munkájában azt fejti ki, hogy a matematika fogalomalkotásai a kanti kategóriák szerepét töltik be természetfelfogásunkra vonatkozóan és főképp az általánosított térformák jelentőségét emeli ki. Ez volt tárgya egy, a lipcsei egyetem meghívására 1942-ben Lipszében tartott előadásának is.

Meg kell még számos kritikai cikkéről is emlékezni, melyekben tudományos és természetfilozófiai irodalmunk számos jelenségét tette beható, sokszor szigorú, de sohasem rosszindulatú bírálat tárgyává.

Irodalmi működésén kívül nem hallgathatjuk el azt a működést sem, amelyet mint a Matematikai és Fizikai Társulat ügyvezető titkára fejtett ki és amely a szerkesztésében megjelenő Matematikai és Fizikai Lapok tartalmának gazdagodásában is megnyilvánul.

Mindezek alapján tisztelettel ajánljuk Ortway Rudolf levelező tagnak rendes taggá való megválasztását abban a biztos tudatban, hogy Akadémiánk e választással egy érdemekben gazdag levelező tagját méltóképen jutalmazza.

Békésy György l. t.

Rybár István r. t.

Jendrassik György l. t.

Bay Zoltán l. t.

A M. Tud. Akadémia III. osztályának A) alosztályában megüresedett *rendes* tagsági helyek egyikére alulírottak mély tisztelettel ajánljuk **dr. KERÉKJÁRTÓ BÉLA**-t a Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát, Akadémiánk levelező tagját.

Kerékjártó Béla kiváló tudományos működésének méltatása, pályája elejétől kezdve, megtalálható az 1934. és 1940. években kibocsátott Tagajánlásokban. Továbbá legyen szabad rámutatnunk az 1939. évi br. Kornfeld Zsigmond-jutalom odaítéléséről szóló jelentésre. A jutalmat Akadémiánk Kerékjártó Bélának *A geometria alapjairól* című műve első kötetéért ítélte oda. (Megjelent 1937-ben, a M. Tud. Akadémia támogatásával, XV+304 l. Szeged.) Ebben a jelentésben Kerékjártó tudományos érdemei valamennyivel részletesebben és konkrétábban vannak bemutatva.

Mindjárt megemlítjük azt az öröndetes tényt, hogy Kerékjártó 1937 óta megírta *A geometria alapjairól* fő című művének terjedelmes II. kötetét is *Projektív geometria* alcímen. (Sajtó alatt; kb. 600 l.) Az első kötet alcíme: *Az euklidesi geometria elemi fölépítése*. Kerékjártó nagyszabású műve igaz nyeresége a magyar matematikai irodalomnak és (elterjedtebb idegen nyelvre való átültetéssel) bizonyára olyan ritka sikert érne el vele, mint elért a már 1923-ban a Springer-féle kiadásban megjelent monográfiájával, melynek címe: *Vorlesungen über Topologie*.

Am, erős koncentrációval és sokoldalú fölényes tárgy-tudással terjedelmes monográfiák írása — ez Kerékjártó tudományos munkásságának még mindig csak kicsiny része. Mint vérbeli kutatónak, neki is tudománya egyik másik kérdésének valamivel jobb megvilágítása, vagy még inkább előbbrevitele, az igazi szívügye. Így hát levelező tagságának éveiben is egymást követik kiváló eredeti értekezései, amelyeknek címjegyzékét ez ajánlás

végére függesztjük. Ami e dolgozatok tárgyát illeti, éppen csak érintőlegesen megemlítjük, hogy az egyik pl. a konformis leképezések topologikus jellemzéséről szól. Megoldja Brouwernek egy 1909-ben fölvetett kérdését és a következő nevezetes tételhez jut: valamely irányítható, zárt fölület önmagára való topologikus leképezése akkor és csak akkor eaquivalens egy konformis leképezéssel, ha a leképezés a fölület minden pontjában (véges sok pontot kivéve) reguláris. A reguláris leképezés fogalma Kerékjártótól való; itt a leképezés összes hatványainak egy bizonyos egyszerű tulajdonsága mérvadó. Egy másik dolgozata meg a zárt fölületek kompakt csoportjainak meghatározásáról szól, egy harmadik a hiperbolikus síkgeometriának új elemi fölépítését adja, Hilbert-féle axiómákból kiindulva stb.

Megemlítjük még, hogy Kerékjártót 1937-ben szép kitüntetés érte: a liège-i tud. akadémia levelező tagjává választotta.

Kerékjártó Bélának az Akadémián és az egyetemen szerzett egyéb, többrendbeli, különben ismert érdemeiről már nem is szólva, tisztelettel megismételjük abbéli ajánlásunkat, hogy a M. Tud. Akadémia őt a rendes tagok sorába válassza.

Ortvay Rudolf l. t.
Egerváry Jenő l. t.

Fejér Lipót r. t.
Rybár István r. t.
Riesz Frigyes r. t.

Kerékjártó Béla lev. taggá megválasztása óta közölt tudományos munkái:

Önálló könyvek:

A geometria alapjairól. I. Az euklidesi geometria elemi felépítése. (Szeged, 1937. XV+304 l.)

A geometria alapjairól. II. Projektív geometria. (Sajtó alatt, kb. 600 l.)

Dolgozatok:

Topologie. (Az Encyclopédie Française I. kötetében. Paris, 1937.)

Über die fixpunktfreien Abbildungen der Ebene. (Acta scient. math. Szeged, 6. k. (1934), 226—234 l.)

Topologische Charakterisierung der linearen Abbildungen. (U. o. 235—262. l.)

Sur le caractère topologique des représentations conformes. (C. R. Académie des Sciences. Paris, 198. k. (1934), 317—320. l.)

Sur les similitudes de l'espace. (U. o. 1345—1347. l.)

Sur la régularité des transformations d'un groupe continu simplement transitif. (U. o. 1114—1116. l.)

Sur le groupe des transformations topologiques du plan. (Annali d. R. Scuola Normale Superiore, 3. k. (1934), 393—400. l.)

Über reguläre Abbildungen von Flächen in sich. (Acta scient. math. Szeged, 7. k. (1934), 65—75. l.)

Über die regulären Abbildungen des Torus. (U. o., 76—84. l.)

Felületek reguláris leképezéseinek elmélete. (Mat. Term.-tud. Ért. 53. k. (1935), 371—406. l.)

Démonstration nouvelle d'un théorème de Klein et Poincaré. (Acta scient. math. Szeged, 7. k. (1935), 160—162. l.)

Analitikus leképezések indexéről. (Mat. Term.-tud. Ért. 53. k. (1935), 407—419. l.)

Sur l'indice des transformations analytiques. (Acta scient. math. Szeged, 7. k. (1935), 163—172 l.) Az előbbi dolgozat fordítása.

Stabilité permanente et l'hypothèse ergodique. (C. R. Acad. des Sciences, Paris, 201. k. (1935), 123—124. l.)

Bemerkung über reguläre Flächenabbildungen. (Acta scient. math. Szeged, 7. k. (1935), 206. l.)

Sur la structure des transformations topologiques des surfaces en elles-mêmes. (Enseignement Mathém. 35. k. (1936), 297—316. l.)

A hiperbolikus síkgeometria felépítése, I—II. (Mat. Term.-tud. Ért. 59. k. (1940), 38—61. l.)

Nouvelle méthode d'édifier la géométrie plane de Bolyai et Lobatchefski. (Comment. Math. Helvetici, 13. k. (1940), 11—48. l.) Az előbbi dolgozat fordítása.

Topologie des transformations. (Congrès Internat. des Math. Oslo, 1936.)

Sur la géométrie hyperbolique. (U. o.)

La méthode de Descartes et la géométrie moderne. (Congrès Descartes. Paris, 1937. 6. k. 166—173. l.)

Topologikus leképezések és folytonos csoportok. (Mat. Fiz. Lapok, 46. k. (1939), 1—12. l.)

A gömb lineáris csoportjának topológiai jellemzése. (Mat. Term.-tud. Ért. 59. k. (1940), 420—440. l.)

Sur le caractère topologique du groupe homographi-

que de la sphère. (Acta Mathematica, 74. k. (1941), 311—341. l.)

A körgeometria megalapozása. (Mat. Fiz. Lapok. 47. k. (1940), 48—57. l.)

Sur les inversions dans un groupe commutatif. (C. R. Acad. des Sciences, Paris, 210. k. (1940), 288—289. l.)

Az egyenes tranzitív csoportjairól. (Mat. Term.-tud. Ért. 59. k. (1940), 455—474. l.)

Sur les groupes transitifs de la droite. (Acta scient. math. Szeged, 10. k. (1941), 21—35. l.) Az előbbi dolgozat fordítása.

A komplex projektív geometria topológiai alapjairól. (Mat. Term.-tud. Ért. 59. k. (1940), 442—453. l.)

A projektív sík periodikus leképezéseiről. (U. o. 798—803. l.)

A gömbfelület topológikus leképezéseinek kompakt csoportjairól. (U. o. 805—827. l.)

Felületek kompakt csoportjainak meghatározása. (U. o., 60. k. (1941), 9—32. l.)

Sur le groupe des homographies et des antihomographies d'une variable complexe. (Comment. Math. Helvetici, 13. k. (1940), 68—82. l.)

Sur les groupes compacts de transformations topologiques des surfaces. (Acta Mathematica, 74. k. (1941), 129—173. l.)

A harmadrendű integrálható csoportokról. (Mat. Term.-tud. Ért. 60. k. (1942), 683—699. l.)

Über die dreigliedrigen integrierbaren Gruppen. (Mathem. Annalen, 118. k. (1942), 365—378. l.) Az előbbi dolgozat fordítása.

Topologia dei gruppi di trasformazioni delle superficie. A római nemzetközi matematikus összejövetelen, 1942. novemberben tartott előadás. (Sajtó alatt a Rendiconti d. Sem. Mat. di Roma folyóiratban.)

Vizsgálatok felületek topológiai leképezéseinek szerkezetéről. I. és II. közlemény; előterjesztve a M. Tud. Akadémia III. osztályának 1943. március 22-én és május 17-én tartott ülésén. (Sajtó alatt a Mat. Term.-tud. Értésítőben.)

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia III. osztálya A) alosztályának egyik megüresedett *rendes* tagsági helyére **BAY ZOLTÁN** levelező tagnak, a M. Kir.

József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen az atomfizika ny. r. tanárának megválasztását.

Bay Zoltánt Akadémiánk 1937-ben választotta meg levelező tagjává, elismerve a fizika több területén addig kifejtett eredményes munkásságát. Az azóta eltelt évek lankadatlan továbbmunkálkodásról s eredetiségben gazdag, új gondolatokban bővelkedő kutatásról tesznek tanúbizonyságot. Ez új munkásságnak főbb részleteit az alábbiakban ismertetjük.

Akadémiai székfoglalójában olyan új kutatási területet nyitott meg, melyen a korpuszkukszámolás eddigi lehetőségei lényegesen kibővülnek, ami a tudomány e fejezetében nagy lépést jelent. A gáz ionizációja helyett a szekunder elektronemissziót használva, vákuumban lejátszódó folyamatokkal hozza létre a számlálási effektust, melynek időtartama így tízezerszer kisebb, mint az addig ismert számlálók bármelyikénél. Egy következő dolgozatában megmutatja, hogy az új számláló használhatósága univerzális, nagy és kis energiájú részecskék és fotonok kimutatására egyaránt alkalmas. A vizsgálatokat munkatársaival együtt széles körben tovább folytatva, olyan eredményeket ért el, amelyek azóta több európai és amerikai laboratóriumban bevezetést és alkalmazást nyertek. Az ez alapon kifejlesztett koincidenciaberendezést, melynek felbontóképessége néhány ezermilliomod másodperc, a legutóbbi, zürichi szakkörök előtti előadásában ismertette.

Mint az Egyesült Izzólampa és Villamossági Rt. kutatólaboratóriumának vezetője, tevékenyen résztvesz a magyar műszaki életben, eredményesen munkálkodva a tiszta fizikai tudomány és a műszaki alkalmazás határterületén. Az itt elért szabadalmi eredményei közül megemlítjük a következőket.

Átlátszó kvarcüveg olvasztására adott eredeti módszert, melynél kiindulási anyagnak kvarchomok használható, nagyobb kvarckristályok helyett. A buborékmenteséget az adszorbeált levegőrétegnek vízréteggel való helyettesítésével éri el.

Egy másik alapvető szabadalma félvezető kristályoknak elektromos áram hatására előálló fényemisszióját ismerteti. E szabadalom újszerű voltánál fogva több külföldi előkelő ipari laboratórium érdeklődését keltette fel és együttműködését szerezte meg.

Kiterjedt alapon foglalkozott elektroncsöves erősítőknek az elvi határokig való kifejlesztésével. Idevágó

elméleti vizsgálataiban megmutatta, hogy a sávszűrővel ellátott elektroncsöves erősítőre a galvanométer ingadozásformulája érvényes.

Több szabadalma védi a katodsugárcsővel való időmérés egy eredetien új elvét.

A háború kitörése óta tudományos munkája mellett intenzíve foglalkozik haditechnikai problémákkal.

A Hadi Műszaki Tanács tagjaként, annak megbízásából kidolgozta munkatársaival együtt a mikrohullámú távközlés módszereit nagyteljesítményű triódákkal. Ezzel megnyitotta a híradástechnika e legmodernebb területét a hazai gyártócégek és híradástechnikai intézmények előtt, ami a mostani katonai alkalmazástól eltekintve igen fontos békeprogramot is jelent.

A honvédelmi kormányzat felkérésére kidolgozta a hazai rádiólokátorok, a korszerű légvédelem eme legfontosabb eszközének elvi megoldását.

Tevékenyen résztvesz a hazai ipari intézményeknek a tudomány művelése és oktatása iránti érdeklődés felkeltésében és támogatásának megszervezésében. Közbenjárására létesítette az Egyesült Izzó Rt. a műegyetem atomfizikai alapítványi tanszékét, mely példát azóta a Goldberger Rt. által létesített textil-kémiai alapítványi tanszék felállítása követte.

Nagyszámú tudományos és népszerű előadásával és cikkeivel a modern fizika hazai elterjedését segítette elő.

Az elmondottak alapján tisztelettel ajánljuk Bay Zoltánt az akadémiai rendes tagságra, meg lévén győződve, hogy e választással Akadémiánk egy eredetiségben gazdag, önálló úton haladó kutatót jutalmaz.

Ortvay Rudolf l. t.
Békésy György l. t.

Rybár István r. t.
Mauritz Béla ig. és t. t.
Míkola Sándor r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYABA

RENDES TAGNAK:

Professzori működésének huszonöt éves évfordulóján bátorkodunk ajánlani **dr. ISSEKUTZ BÉLA** egyet. nyilv. r. tanár, l. tagot a III. B) alosztályban megüresedett *rendes* tagsági helyre.

Tudományos munkásságát boldogult Entz Géza r. tag részletesen méltatta 1939-ben, levelező taggá való aján-

lása alkalmából; akkor dolgozatainak száma kereken 100 volt. Kísérleti kutatásai kiterjedtek a gyógyszerhatástan csaknem minden és az élettan számos területére. Jeles vegyészekkel való együttműködésének eredménye számos kiváló hatású hazai gyógyszer feltalálása és a magyar gyógyszergyártás olyan felvirágzása, amely hazánk gyógyszerellátását nagy részben függetleníti a külföldtől.

A levelező taggá történt megválasztása óta eltelt 5 év alatt 10 tudományos dolgozata jelent meg, ezek számát azonban bátran kiegészíthetjük tanítványainak munkáival, akik az általa kezdeményezett témakörben vezetésével dolgoztak az újonnan felszerelt budapesti egyetemi gyógyszerintézetben és az elmúlt néhány év alatt mintegy 30 közleményt készítettek.

Fő kutatási területe az anyagcsere szabályozásának kérdése: annak tisztázása, mi korlátozza élőben a sejtek oxigénfogyasztását. Issekutz szerint ez elsősorban az oxigénellátás függvénye. Szépen bizonyítják ezt legújabb kísérletei, melyekben a frissen kimetszett szövetdarabok légzését különböző oxigéntenzió mellett mérte és megállapította, hogy ennek növekedésének négyzet-gyökével arányosan nő a sejtek oxidációja.

E feltevésnek megfelelően az élő állatban végzett mérések is azt mutatják, hogy az izomsejtek légzése elsősorban vérellátásuktól függ, mert az értágító szerek anyagcseréjüket fokozzák. Tehát a köztiagyban lévő anyagcsere- és hőszabályozó-központok már a vérellátás szabályozásával is befolyásolhatják a sejtek légzését.

E központok ingerlékenységét Issekutz kutatásai szerint a pajzsmirigy hormonja fokozza, tehát ennek anyagcserehatása túlnyomólag központi eredetű. E sokat vitatott nézetnek további bizonyítására szolgálnak Issekutz újabb tanulmányai a pajzsmirigy és novokain antagonizmusáról, a szimpatikus központokat és végkészülékeket izgató szerek anyagcserehatásáról, a narkotikáknak a sejt-légzésre való hatásáról és tanítványainak kísérletei, melyek szerint morfin-skopolamin segítségével a centrális és perifériás anyagcserehatás elkülöníthető. E rendszeres kísérleti sorozatok fokról-fokra cáfolják az ellenvetéseket és egyre jobban bizonyítják Issekutz hipotézisének helyességét.

Egyéb irányú vizsgálatait közül érdemes felemlíteni a paraméciumok légzésére vonatkozó tanulmányát és annak kimutatását, hogy más sejtek oxidációjával ellentétben, ezek oxigénfogyasztása ciánnal nem bénítható. A gyógy-

szer-szinerģizmusra vonatkozó, évtizedekre visszanyúló vizsgálatait egészíti ki tanulmánya, melynek tárgya a hisztamin okozta asztmatikus rohamnak novotropin-ephedrin-papaverin kombinációval való gyógyíthatósága.

Végül megemlítjük, hogy nagyszerű gyógyszer-tani tankönyvének lényegesen kibővített harmadik kiadása most van sajtó alatt.

A felsorolt igen értékes tudományos és gyakorlatilag nagyon fontos eredmények meggyőződésünk szerint eléggé indokolják tiszteletteljes javaslatunkat dr. Issekutz Bélának rendes taggá való megválasztására.

Illyés Géza r. t.

nemes Balogh Ernő l. t.

Belák Sándor l. t.

Zimmermann Ágoston t. t.

Marek József íg. és t. t.

Orsós Ferenc r. t.

Herzog Ferenc r. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

A M. Tud. Akadémia III. osztályának A) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk **dr. PLANK JENŐ** vegyész-mérnököt, a Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemnek nyilvános rendes tanárát.

Plank Jenő Pozsonyban született 1890-ben. Műegyetemünkön 1912-ben szerzett vegyész-mérnöki oklevelet, 1917-ben műszaki doktori címet, 1923-ban magántanári képesítést és 1928-ban megkapta a nyilvános rendkívüli tanári címet. 1935-ben laboratórium-vezetővé nevezték ki, 1942-ben nyilvános rendes tanár lett a műegyetemi általános kémiai tanszéken. 1943 február óta tagja a Szent István-Akadémiának.

Műegyetemünkön 30 év óta működik. Kezdetben Ilosvay Lajos nagynevű professzor mellett tanársegéd, majd adjunktus volt. 1918-ban a háborús pótfélévekben a szabadságolt műegyetemi hallgatók részére heti 6 órában kémiai adottságú önállóan vezette a laboratóriumi gyakorlatokat. 1919-től 1921-ig Pfeifer Ignác szabadságolása folytán önállóan vezette a kémiai technológiai gyakorlatokat. 1923-tól 1930-ig Szarvasy Imre professzor adjunktusa volt és nagy szakértelemmel vett részt az ott folyó kutató munkában. Foglalkozott erős mágneses térben lefolyó elektrolízis reakciókkal, különösen fémbevonatok létesítésével mágneses térben, majd sóoldatok

elektrolízisével, hevített elektródok alkalmazásával. Foglalkozott superponált váltakozó áramnak az elektrolízisre gyakorolt hatásával. Foglalkozott a termikus methánbontással, egyrészt finom korom előállításával, majd ezüstgráfit gyártása céljából. Foglalkozott a bauxit vastalanításának kérdésével. E kísérletekkel állandóan együttjárt újabb és újabb készülékek, kemencék tervezése, felépítése és mérés módszerek kidolgozása. A Szarvasy Imre mellett töltött időben végzett munkák jelentőségét azért domborítjuk ki e helyen, mert e munkálatok ipari vonatkozásuknál fogva tudományos közleményekben nem jelentek meg, s csak szószavú szabadalmi leírásokból értesülünk az elért szép eredményekről. Mintaszerű magántanári előadásokat tartott a „gázometriás módszerek”-ről és több éven át adta elő legnagyobb megelégedésünkre a IV. éves vegyészmérnök-hallgatók részére az „Elméleti Kémia” című kötelező tárgyat.

1920 óta a Természettudományi Társulat kémiai szakosztályának jegyzője és a „Magyar Kémiai Folyóirat” ügybuzgó szerkesztője. A m. kir. pénzügyminiszter megbízásából több ízben végzett mélyfúrásokból származó gázvizsgálatokat és a Haditechnikai Intézet felkérésére többször bekapcsolódott kényes kémiai vizsgálatokba.

Nagyszámú tudományos értekezése közül csak a legkiemelkedőbbeket soroljuk fel:

A chloroform elszappanosítása reakciókinetikai szempontból. (1916.)

A methylchlorid oldhatóságáról. (M. Ch. F. 27. 7.)

Ammónia synthesis kolloid katalysatorokkal. (U. o. 27. 62.)

Gázok belső sűrűlódásának meghatározása. (U. o. 32, 102.)

Gázpipetta telítetlen szénhidrogének elnyelésére. (Mat. Term. Ért. 48. 674.)

Gaspipette zur Absorption ungesättigter Kohlenwasserstoffe. (Die Chem. Fabrik 4. 343.)

Eine Tüpfelreaktion auf Wasserstoffsperoxyd. (Z. Anal. Chem. 99. 105.)

Mechanismus der Korrosion wasserzersetzender Metalle. (Z. Anorg. Chem. 238. 51.)

Chemische Vorlesungsversuche. (Z. f. d. Physik. u. chem. Unterr. 52. 57.)

Fundamental Chemical Laws Demonstrated with Gases. (J. chem. Ed. 16. 234.)

Colorimetrische Bestimmung des Cers. (Z. anal. Chem. 116. 342.)

Mechanismus des Corrosions des Thalliums. (Z. f. anorg. Chem. 241. 158. és 416.)

Die Corrosion des Thalliums. (Korrosion u. Metallschutz 16. 33. 17. 141.)

Kismennyiségű arany meghatározása kolorimeterrel. (M. Ch. F. 47. 85.)

Filterstäbchen in der qualitativen Analyse. (Z. Anal. Chem. sajtó alatt.)

Chemie in Ungarn. (Angew. Chem. sajtó alatt.)

Scheitz—Plank: *A minőségi kémiai analysis módszerei.*

Kémia. (Előadásainak rövid kivonata. 1939. II. kiadás, 1942. III. kiadás.)

Újabb elemzési módszerek. (A Mérnöki Továbbképző Intézet kiadványa. XI. köt. IV. feje.)

Ezenkívül számos népszerű cikke jelent meg és sokféle lexikális munkában vett részt.

Plank Jenő kitűnő előadó, számos önszerkesztette készülékkel teszi érthetővé tárgyát. Kutató munkáját messzemenő alaposág és megbízhatóság jellemzi. Szerény, igazi tudóshoz illő, vonzó egyéniség. Megválasztása Akadémiánknak igazi nyereség, neki meg buzdítás lesz további munkálkodásra.

Doby Géza l. t.

Zemplén Géza r. t.

Széky Tibor l. t.

Vendl Aladár r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

ABRAHÁM AMBRUS ANDOR dr. jászóvári premontrai kanonokot, a szegedi Horthy Miklós-Tudományegyetem ny. r. tanárát tisztelettel ajánljuk az Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagul.

Abrahám Ambrus dr. tudományos munkásságát 1917-ben a budapesti egyetem Állattani Intézetében kezdte meg. Érdeklődését csakhamar az idegrendszer finomabb szerkezetének tisztázatlan kérdései ragadták meg s az utóbbi években vizsgálatainak tárgyát majdnem kizárólag az idegrendszer képezi. 1934-ben Szegedre kerül, mint a Tanárképző Főiskola állattani tanszékének rendes ta-

nára, majd 1940 novemberében a Horthy Miklós-egyetem általános állattani és biológiai intézetét veszi át.

Figyelmét leginkább az egyes állatfajok és az ember idegvégződéseit kötik le. Rendkívül nagy türelemmel és ügyességgel maga készíti el a nagy gondot igénylő ezüstöző eljárással szövettani metszeteit, a neurológiai vizsgálati módszereken több ponton javít és így sikerül neki sok új adattal gazdagítani a szakirodalmat. Bőséges tapasztalatai alapján a neuron-tan ma is elég élénk vitájához újabb nyomós érvekkel szól hozzá, megcáfolva e tan egyik nagy ellenzójének, Bethe-nek a tényekkel ellentétben álló tarthatatlan megállapításait. Vizsgálatai során az idegegység tanának egyre lelkesebb és harcosabb híve lesz, mert mindig tökéletesebb technikájával előállított készítményei újabb és újabb bizonyítékot szolgáltatnak His, Cajal, Lenhossék felfogása mellett.

Akadémiánk egy buzgó és eredményes kutató fáradhatatlan munkásságát ismerné el azzal, ha Ábrahám Ambrus dr.-t levelező tagjai közé választaná.

Miskolczy Dezső l. t.
vitéz Varga Lajos l. t.
Soós Lajos l. t.

Zimmermann Ágoston t. t.
Gelei József r. t.
Dudich Endre r. t.

Dr. Ábrahám Ambrus munkássága:

A gyíkok bőrének idegvégződése. (Mat. Term. Tud. Értesítő. 43. 1926.)

A gyíktüdő idegvégződése. (U. o. 44. 1927.)

Über die Nerven und Nervenendigungen der Antennen einiger Landisopoden. (Zoologischer Anzeiger. 84. 1929.)

Blutgefäße im Epitel der Harnblase des Kaninchens. (Zeitschrift f. Zellforschung u. mikroskopische Anatomie. 9. 1929.)

Az Opisthodiscus diplodiscoides nigrivasis Méhely idegrendszer. (Studia Zoologica. 11. 1929.)

Das Nervensystem von Opisthodiscus diplodiscoides nigrivasis Méhely. (U. o.)

Die Tricladen Fauna des Tornaer Gebirges. (Zool. Anzeiger 86. 1930.) Társszerző dr. Mödlinger Gusztáv.

Beiträge zur Chorologie der Planaria alpina. (U. o. 87. 1930.) Társszerző dr. Wolsky Sándor.

Über ein neues Sinnesorgan des Landisopoden. (U. o. 87. 1930.) Társszerző dr. Wolsky Sándor.

Die Geruchsorgane der Landisopoden. (Zeitschr. f. Morphologie und Ökologie der Tiere. 171. 1930.) Társ-szerző: dr. Wolsky Sándor.

Neue sensible Endorgane in der Zunge des braunen Bären. (Zeitschr. f. Zellforschung und mikroskopische Anatomie. 111. 1930.)

Die Planarien des Mátra-Gebirges. (Zool. Anzeiger. 90. 1930.) Társ-szerző: dr. Mödlinger Gusztáv.

Az Archaeo- és Neolacerták combmirigyeiről. Über die Schenkeldrüsen der Archaeo- und Neolacarten. (Studia Zoologica. 1. 1930.)

A kutya orrabörének idegvégkészülékei. (Mat. Term. Tud. Értesítő. 47. 1930.)

Die Nervenendorgane der Hundeschnauze. („Archivio zoologico ital. vol. XVI“. Atti dell XI. Congresso Internazionale di Zoologia, Padova, 1930.)

Über des sensible Nervensystem der Amphipoden. (Zool. Anzeiger. 92. 1930.)

Az állati szervezet őrei a környezetben. A Szent István-Akadémia mennyiségtan- természettudományi osztályának felolvasásai. (1931.)

Adatok a bolharákok érzőidegrendszerének ismeretéhez.

Zur Kenntnis des sensiblen Nervensystems der Amphipoden. (Studia zoologica. 2. 1931.)

Az állatok szerepe a gyógyászatban. (A M. Gyógy-szertud. Társ. Ért. 1932.)

Adatok az édesvízi csontoshalak fali ducsejtjeinek ismeretéhez. (Állattani Közl. 30. 1933.)

Állati mérgek és mérges állatok. I. (A M. Gyógyszer-szertud. Társ. Ért. 1932.)

Állati mérgek és mérges állatok. II. (U. o. 1933.)

Poison in the Animal Kingdom. (The Biologist. 21. 1939.)

Az alpesi plantária előfordulása a pilisi hegyekben. Dr. Mödlinger Gusztávval. (Állattani Közl. 30. 1933.)

Újabb adatok az idegvégtestek mellékrostjainak ismeretéhez. (U. o.)

Über die Innervierung des Verdauungstraktes einiger Knochenfische. (M. Biológiai Kutatóintézet I. oszt. munkáiból. 6. 1933.)

Újabb adatok az elefántormány idegvégszerveinek ismeretéhez. (A Szent István-Akadémia Ért. 1934.)

A compó bélsatornájának mikroszkopikus beidegzése.

(A magyar orvosok és természetvizsgálók munkálatai. 1934.)

Haeckel eszmetörténeti és tudományos jelentősége. (Kath. Szemle. 48 köt. 6. sz. 1934.)

Az automatikus bélmozgások eredete. (Orvosok és Gyógyszerészek Lapja. 1934.)

A vér szerepe a gyógyászatban. (A M. Gyógyszerésztud. Társ. Ért. 1934.)

Származástan és a mai biológia. (Az esztergomi kat. nyári egyetem előadásából. 1935.)

Az ember szájpaddmandolájának beidegzése. (Állattani Közl. 32. 1935.)

Adatok a madárbélcsatorna beidegzésének ismeretéhez. (Mat. Term. Tud. Ért. 53. 1935.)

Beiträge zur Kenntnis der Innervation des Vogeldarmes. (Zeitschr. f. Zellforschung und mikroskopische Anatomie. 23. 1936.)

Über die Nerven der Vogelkloake. (M. Biológiai Kutatóintézet I. oszt. munkáiból. 8. 1935/36.)

Az élet kifejlődése. (A Szent Tamás-könyvtár 2. köt.)

Über die Innervation des Gaumenschleimhaut. (Extrait des Comptes rendus du XII. Congrès International de Zoologie-Lisbonne. 1935. Lisboa, 1936.)

A békák szájpaddnyálkahártyájának mikroszkopikus beidegződése. (Állattani Közl. 36. 1937.)

Über die mikroskopische Innervation der Gaumenschleimhaut der Frösche. (Zeitschr. f. Zellforschung und mikroskopische Anatomie. 27. 1938.)

A neurontan mai állása. (Állattani Közl. 35. 1938.)

Life and Biology. (The Biologist. 20. 1938.)

Über die mikroskopische Innervation der Hermuskulatur der Wirbeltiere. (Arb. der I. Abt. des ung. biol. Forschungsinstitutes. 101. 1938.)

A gerincesek intracardiális idegrendszer. (Mat. és Term. Tud. Ért. 56. 1938.)

A csigák bélcsatornájának mikroszkopikus beidegzése. (Mat. Term. Tud. Ért. 58. 1939.)

Die Innervation des Darmkanals der Gastropeden. (Zeitschr. f. Zellforschung und mikroskopische Anatomie. 30. 1940.)

A békák bőrének mikroszkopikus beidegzése. (Állattani Közl. 36. 1939.)

Über die Innervation von Carcinom. (Zeitschr. f. Krebsforschung. 49. 1939.)

Van-e ideg a rákos daganatban? (M. Path. Társ. 1939.)

Gibt es Nervennetze? (Zeitschr. f. Zellforschung und mikr. Anatomie. 30. 1940.)

Az emberi hasiagy (ganglion coeliacum) szerkezete. (Állattani Közl. 37. 1940.)

Az emberi szív sinustájéka és az idegrendszer. (Mat. Term. Tud. Ért. 59. 1940.)

Die Sinusgegend des menschlichen Herzens und ihr Nervensystem. (Zeitschr. f. Zellforschung und mikroskopische Anatomie. 31. 1940.)

Adatok a hüllők légzőszerveinek mikroszkopikus beidegzéséhez. (M. Biol. Kutatóintézet Munkái. Tihany. 13. 1941.)

Adatok a Hering-féle sinusreflexek érző talpainak ismeretéhez. (M. Kir. Horthy Miklós-Tud. egyetem Általános Állattani és Biológiai Int. Gödöllő, 1941. 10. szöveg-ábrával.)

Receptorok az emberi sinus caroticus falában. (Állattani Közl. 38. 1941.)

Az emberi glomus caroticum idegrendszere. (Acta Zool. 1—4. f. Szeged, 1943.)

Az ember nyelvének érzőidegvégzőcsövei. (Áll. Közl. 1943. XL. k. 3—4. füz.)

Idegvégtestek az arteria renalis falában. (Áll. Közl. 1943. XL. k. 3—4. füz.)

Eletrhythmus. (Délvidéki Szemle, III. évf. 1. sz. 1944.)

Alulírottak tisztelettel ajánljuk **BURGER KÁROLY dr.-t** a III. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak.

Burger Károly dr. a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem nyilvános rendes tanára és a II. sz. szülészeti és nőgyógyászati klinika igazgatója. Az igazságügyi Orvosi Tanács és az Orvosi Továbbképző Központi Bizottságának alelnöke. Az Országos Természettudományi Tanács, az Országos Közegészségügyi Tanács, az Országos Ösztöndíj Tanács rendes tagja, a Felsőoktatási Tanács elnökségének tagja, a Magyar Nőorvosok Társaságának e. i. elnöke, a Geburtshilfe und Frauenheilkunde szerkesztő bizottsági tagja, a Nemzetközi Kórházszövetség szülész-nőgyógyász bizottságának tagja, a Deutsche Gesellschaft für Gynäkologie elnökségi tagja, a New-Yorki Orvosi Akadémia és a Belga Királyi Flamand Orvosi

Akadémia levelező tagja, az American Association of Obstetricians and Gynecologists and Abdominal Surgeons tiszteleti tagja.

Burger Károly dr. született 1893-ban Budapesten. Egyetemi tanulmányait harctéri szolgálata miatt 4 évig megszakítással a budapesti tudományegyetemen végezte és 1919-ben orvosi oklevelet nyert. Harctéri kitüntetései: Signum Laudis a kardokkal, II. oszt. ezüst és bronz vitézségi érem, Károly-csapatkereszt és háborús emlékérem. 1927-ben magántanárrá képesítettett, 1932-ben egyetemi rendkívüli tanári címet nyert, 1933-ban a budapesti Bábaképző Intézet igazgatójává nevezték ki, ahol 1936-ig működött, amidőn igazgatója lett a budapesti egyetem II. sz. női klinikájának. Tanulmányúton volt Németországban, 1928—29-ben pedig mint Rockefeller fellow az Egyesült Államokban, Franciaországban, Angliában, Dániában, Svédországban. Tudományos munkássága, mint a mellékelt összeállítás mutatja, 124 közleményből áll, melyek magyar, német, angol és olasz nyelven jelentek meg. Ezeken kívül 1927-ben jelent meg „Szülészeti műtéttan” című könyve a Franklin-Társulat kiadásában, amelynek most jelenik meg teljesen átdolgozott újabb kiadása (Eggenberger-Rényi). 1942 őszén jelent meg a 702 oldalas *Szülészet* c. könyve, amely az első szülészeti tankönyv a magyar orvosi irodalomban. Megjelenése után a legrövidebb idő alatt teljesen elfogyott, úgyhogy néhány hónap múlva már második kiadásban jelent meg. E könyvek magukban foglalják a szerző több évtizedes tapasztalatát, tudományos munkásságán alapuló egyéni véleményét és a világirodalomban is egyedülálló a tekintetben, hogy mind a hazai, mind a német, de éppúgy az angol-szász és latin népek tudományos irodalmát is egyaránt tekintetbe veszik. Egyéni felfogása már az 1927-ben megjelent szülészeti műtéttanában is megnyilvánult, ahol pl. a szülészeti fogóműtéteket teljesen eredeti és más tankönyvektől eltérő módon ismerteti. Könyveit a szaksajtó a legnagyobb dicséret és elismerés hangján fogadta. *Szülészet* c. könyvét a Királyi Orvosegységlet legnagyobb kitüntetéssel, a Balassa-díjjal jutalmazta.

Egyéb közleményei részben klinikai tárgyúak, részben laboratóriumi vizsgálaton alapulnak. A súlyos atóniás vérzések kezelésének még ma sem egészen tisztázott kérdésében már kb. 20 évvel ezelőtt ajánlotta a heveny vérszegénységgel kapcsolatos általános állapot és tennivaló tárgyilagosa megítélésére az ismételt vérnyomásmérést,

amit napjainkban már úgyszólván mindenütt végeznek. *A szülés elhúzóadásának újabb magyarázata hátsó koponyatartás esetén* c. dolgozatában az ily szülési mechanizmus új és találó magyarázatát adja, és felhívja a figyelmet oly körülményekre, amelyek az irodalomban addig ismeretes véleményekkel teljesen ellentétesek és azt újszerűen világítják meg. Elsőnek mondotta ki a világirodalomban azt, hogy vészes vérszegénységgel szövődött terhességek esetén nem kell a méhet mindig kiüríteni. Több eredeti megfigyelését közli *A szülés vezetése magas egyenes állás esetén* c. munkájában, amelyben az esetek megoldására a manualis rotatiót ajánlja, amely eljárás a szülések nagy része előtt még ma is csak kevéssé ismeretes. Mind saját, mind klinikájáról azóta megjelent hasonló tárgyú közlemények a világirodalom legjobb eredményeiről számolnak be, amire a külföldi irodalom is ismételtlen hivatkozott. Egészen eredeti és új megállapításokat tartalmaz *Újabb szempontok az időelőtti burokrepedés megítélésében* c. dolgozata, amelyben az eddigi felfogással ellentétben kimutatja, hogy időelőtti burokrepedés esetén, ha ez egyéb, a szülés lefolyását késleltető szövödménnyel nem jár együtt, a szülés lefolyása nem lassúbb, mint azt világszerte eddig tanították, hanem gyorsabb. Ebből arra a következtetésre is jut, hogy a buroknak a méhszáj tágításában eddig feltételezett szerepe revizióra szorul. Ezen eredeti, mind tudományos, mind gyakorlati szempontból nagy jelentőségű felfogását azóta mondhatni világszerte elfogadták, amint azt többek között pl. a neves gènti Daels professzor flamand nyelven írt tankönyve is bizonyítja. Kiváló gyakorlati érzékét és tudását bizonyítja *Törekvések szülészeti eredményeink javítására* c. hatalmas anyagon, közel 17.000 szülésen alapuló dolgozata, amelyben a szülészeti beavatkozások javallatainak egész finom részleteivel foglalkozik, amit csak tapasztalt szülész tud kellőképpen értékelni. Általánosan elterjedt téves felfogással áll szembe *A szülés és a szülészeti beavatkozások hatása az újszülöttekre* c. munkájában, állítván, hogy a helyesen javallt és helyes technikával végzett fogóműtét kevésbé árt a magzatnak, mint az hogyha késve végzik, vagy elmulasztják a beavatkozást. Elsőnek foglalkozik a világirodalomban *A késői másodszor szülők szülei*-vel s kimutatja, hogy a késői második szülés különösebb veszélyt nem rejt magában. Ezért jogosulatlan azon nők félelme, akik e miatt nem mernek újabb anyaságot vállalni. *A gyakorlóorvos sze-*

repe a szülési szövődmények és női bajok megelőzésében az első magyar tudományos közlemény, mely felhívja a figyelmet a terhesek rendszeres vizsgálatának fontosságára, valamint a fekvési rendellenességek javítására és a terhességi toxicosisok alapos vizsgálásának jelentőségére. Úttörő abban, hogy Európában először hangsúlyozza a szülés utáni, késői utóvizsgálat jelentőségét a női betegségek megelőzésében. Elsőnek hívja fel a világirodalomban a figyelmet arra, hogy hydrops foetus et placentae molához és chorionepitheliomához hasonlóan luteincystákkal járhat együtt. Ezen luteincysták esetleg csak a méh kiürülése után kezdenek növekedni. Úgy véli, hogy keletkezésükben a chorion bolyhok túl nagy mennyiségének van szerepe. Elsőnek ismertet a világirodalomban egy esetet, amidőn a méh izomdagánata hydrothorax-szal társult. Az eset nemcsak patológiai, de klinikai szempontból is figyelemre méltó, a műtéti javallat felállítása és a műtét kivitele miatt.

Laboratóriumi vizsgálaton alapuló művei közül *Tobozmirigy kivonatokkal végzett kísérletes vizsgálatok* c. munkája a méhvérzések gyógyítása terén úttörő jelentőségű. Vizsgálatai azt mutatták, hogy a tobozmirigy egyes vizes kivonatai a tüszőhormonnak a kasztrált egér hüvelyhámjára gyakorolt oestrust kiváltó hatását gátolják, illetve csökkentik. Ugyanezen kivonatok hosszabb adagolás után infantilis állatok fejlődését, illetve súlygyarapodását gátolják. Ezzel szemben az olajos oldatok az egyidejűleg adott tüszőhormon hatását egyáltalában nem csökkentik, s az infantilis állatok súlygyarapodását nem befolyásolják. Ezen állatkísérletek alapján, mint azt a Magyar Nőorvos Társaság egyik nagygyűlésén előadta, ú. n. juvenilis vérzések esetén az epiphysis készítményeket eredeti elgondolása alapján jó eredménnyel alkalmazta. *A serumfehérje értékének műtét utáni változásáról* szóló munkája pályadíjat nyert. *A savbasis-egyensúly kérdése a terhességben* c. munkájában számos szerző megállapításával szemben arra a következtetésre jut, hogy a vér hydrogenionconcentratioja a terhesség alatt lényegében nem változik. A terhességi toxicosisok kérdésével behatóan foglalkozván, többek között az aminosavak és polypeptidek viselkedését, továbbá a vér xanthoprotein reakcióját tanulmányozta egészséges és toxicus terheseken. Az utóbbi vizsgálatokat elsőnek végezte terheseken és gyermekágyasokon. Részletesen fog-

lalkozván a medence anatómiájával, a medence kötőszövetének egy addig ismeretlen lemezét írta le *Zur Anatomie des Beckenbindegewebes* c. munkájában.

Több dolgozatában foglalkozik a magzatburokkal végzett mesterséges hüvelyképzéssel, mely eredeti eljárását Brindeautól függetlenül, — ki egyébként csak egy esetben végezte — mint egyik legutóbbi dolgozatában említi, 10 esetben alkalmazta. A nemzetközi irodalomban valamennyi szerző reá hivatkozva közölte ily irányú eseteit. Állatkísérletekben tanulmányozta az átültetett burok sorsát és ebbeli munkásságát Görttler, a neves heidelbergi anatómus nagyjelentőségűnek mondja egy monográfiájában. Ajánlatára a magzatburok átültetését synblepharon eseteiben a szemészetben is megkísérelték. Ezek az esetek a mellett szólnak, hogy az átültetett magzatburok megtapad és hámja többrétegűvé válik, a szemén a kötőhártyához a mesterséges hüvelyképzés alkalmával pedig a normális hüvelyfalhoz hasonlón. Mindez úgy látszik klinikai példája Speemann szövetindukációs kísérleteinek. Voltak, kik ajánlatára égésekkel kapcsolatos nagy bőrhányok fedésére is sikerrel alkalmaztak magzati burkokat. Mindez azt mutatja, hogy a magzatburkoknak új tulajdonságát ismerte fel Bürger, t. i. azt, hogy hámhányok fedésére alkalmasak. E gyakorlati és tudományos szempontból egyaránt értékes eredményeiről számolt be az amszterdami nemzetközi nőorvos-kongresszuson és részben ez a kérdés képezte előadásainak tárgyát, amelyeket az Egyesült Államokban, Torontóban (Kanada) és Heidelbergben meghívásra tartott. Az American Association of Obstetricians Gynecologists and Abdominal Surgeons a Joseph Prince-emlékelőadás tartására kérte fel, amire az alapszabályok értelmében csak világszerte ismert külföldi nőorvost szoktak meghívni.

Bürger Károly itt fel nem sorolt dolgozatainak tárgya is eredeti klinikai vagy kórtani megfigyelés, melyek mindegyike a szaktudomány gazdagodását jelentette.

Munkatársai tollából az elmúlt 10 év alatt vezetése mellett 304 dolgozat jelent meg hazai és külföldi szaklapokban.

Bürger Károly nemcsak mint bűvár, hanem mint orvosnevelő tanár és orvos is kiválósága az orvosi tudománynak, miért is meg vagyunk róla győződve, hogy

Akadémiánk nagyon jeles tagot nyerne levelező taggá való megválasztásával.

Illyés Géza r. t.

Orsós Ferenc r. t.

Issekutz Béla l. t.

Zimmermann Ágoston t. t.

nemes Balogh Ernő l. t.

Marek József íg. és t. t.

Belák Sándor l. t.

Herzog Ferenc r. t.

*Burger Károly tudományos munkásságának
összefoglaló jegyzéke.*

Könyvek:

Szülészeti műtéttan. (Franklin-Társulat, 1927. 255 l. 155 ábra.)

Szülészet. I. kiadás. (Eggenberg-Rényi 1942. 702., 565 ábra.) Kir. Orvosegyesület a Balassa-díjjal jutalmazta.

Szülészet. II. kiadás. (Eggenberger-Rényi 1943. 702 l. 565. ábra.)

Szülészeti műtéttan. Teljesen átdolgozott kiadás. (Eggenberger-Rényi 1944. 290 l. 226. ábra.)

Az egészséges nő. (Magyar Szemle Társaság, 1930. 5 iv.)

Közlemények:

A mély besugárzásos röntgentherapia női betegségeknél. (Bp. O. U. 1922. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Alkalmas-e a phloridzin reactio a korai terhesség felismerésére. (Magyar Orvosi Archivum. 1923. 6.)

A lepényi szaknak Baer szerint való kezeléséről. (O. H. 1923. 40.)

Über den Wert der Phloridzinprobe in der Diagnostik der Schwangerschaft. (Zbl. Gynäk. 1923. 7.)

A Wassermann és Sachs Georgi reactiók értékelése a szülészetben. Heiner társszerzővel. (O. H. 1924. 11. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Fall von status epilepticus während der Geburt und im Wochenbett. (Zbl. Gynäk. 1924. 7. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Daganatok és terhesség szövödménye. (O. H. 1924. 29. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Méhrepedés két esete. (Bp. O. U. 1924. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Die Bewertung der Wassermann'schen und Sachs-Georgi'schen Reaction in der Geburtshilfe. (Zbl. Gynäk. 1924. 12.)

Die Behandlung der Nachgeburtsperiode nach Baer's Verfahren. (Zbl. Gynäk. 1924. 20.)

Komplikation der Schwangerschaft und Geburt mit Genitaltumoren. (Zbl. Gynäk. 1924. 30.)

Zur Diagnostik der Nabelschnurumschlingung. (Zbl. Gynäk. 1924. 46.)

Halálos végű felnyársaltatás esete. (O. H. 1925. 31. Előadta a szegedi Szakülésen.)

A lepényi időszak helyes kezeléséről. (Bp. O. U. 1925. 1. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Kongenitaler Hautdefekt am Scheitel eines Neugeborenen. (Monatsschrift für Geb. und Gyn. 1925.)

Zur Frage der Nachgeburtsblutungen. (Zbl. Gynäk. 1925. 30.)

Német Nőorvos Társaság bécsi nagygyűlése. (Bp. O. U. 1925.)

Kérges medencebeli izzadmány, multiplex osteoma. (Bp. O. U. 1925. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Komplett méhrepedés gyógyult esete. (Bp. O. U. 1925. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Litzmann-féle obliquitásnál végzett Kielland-fogóműtét esete. (Bp. O. U. 1925. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Vérzések kezelése a lepényi időszakban. (O. H. 1925. 33. Előadta a szegedi Szakülésen.)

Újszülöttek koponyabőrének veleszületett hiányai. (O. H. 1925. 45. Előadta a szegedi Szakülésen.)

A méhelöesés kóroktana és a constitutio. (O. H. 1925. 46. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

Császármetszés esete idős előszörszülön szűkmedence miatt. (Bp. O. U. 1925. Előadta a szegedi Szakülésen.)

A serumfehérje értékének műtétek utáni változásairól. (Magyar Orvosi Archivum. 1926. 2.) Pályadíjjal jutalmazott munka. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

A fokozott sebvédelem elve a szülészetben. (Bp. O. U. 1926. 4.)

Terhességi vészes vérszegénység esetek tanulságai. (Rigler-emlékkönyv. 1926. Előadta a budapesti Gyn. Szakosztályban.)

Homloktartásos szüléseknél keletkezett nyomási necrosis a magzat orra alatt. (Bp. O. U. 1926. Előadta a budapesti Gyn. Szakosztályban.)

Uterus tuberculosis esete. (Bp. O. U. 1926. Előadta a budapesti Gyn. Szakosztályban.)

Über das Verhalten des Serumeiweisses nach Operationen. (Zbl. Gynäk. 1926. 5.)

Beiträge zur Prolapsätiologie in Verhältniss zur Konstitution. (Zbl. Gynäk. 1926. 10.)

Fall von tödlicher Pfählung. (Zbl. Gynäk. 1926. 17.)

Beitrag zur Missbildungslehre der Harnorgane. (Zbl. Gynäk. 1926. 49.)

Kétoldali thrombosissal szövődött cystocarcinoma torquata műtéttel gyógyult esete. (Bp. O. U. 1926. Előadta a szegedi Szakülésen.)

A császármetszés jelentősége a mai szülészetben. (O. H. 1927. 12.)

Válasz Rubner dr. crvostörténelmi correctiojára. (O. H. 1927. 15.)

Milyen szempontok vezessék a gyakorlóorvost intézetben kívüli szülészeti működésében. (Orvosképzés. 1927. 14.)

A gerincvelői érzéstelenítés kérdése nőgyógyászati műtéteknél. (Orvosképzés. 1928. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

Melyek az előlfekvő lepény kezelésének legfőbb irányelvei. (O. H. 1928. 15.)

Érzéstelenítés a szülészetben. (O. H. 1928. 48.)

Vesedystopia esete. (Bp. O. U. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén. 1928.)

A vaginalis császármetszés javallata és kivitele. (O. H. 1929. 5.)

A gyakorlóorvos szerepe a szülési szövődmények és női bajok megelőzésében. (Bp. O. U. 1929. 47.)

Az aminosavak és polypeptidek viselkedése egészséges és toxicus terheseknél. (O. H. 1929. 49.)

A vér xanthoprotein reactioja normális és toxicus terheseknél. (O. H. 1929. 50.)

A savbasis egyensúly kérdése a terhességben. Radwány társszerzővel. (O. H. 1930. 23. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

Amerikai és európai tanulmányútam tapasztalatai. (Orvosképzés 1930. 3. Előadta a budapesti Gyn. Szakosztályban.)

Semmelweis élete és tana. (Bp. O. U. 1931. 15.)

A terhességi hyperemesis súlyos esetei. (Bp. O. U. 1931. 13. Előadta a budapesti Királyi Orvosegyesületben.)

Tobozmirigy kivonatokkal végzett kísérletes vizsgálatok. (O. H. 1932. 49. Előadta a budapesti Királyi Orvosegyesületben.)

Szülés vezetése magas egyenes állás esetén. (O. H. 1932. 52. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

The life and doctrine of Semmelweis. (Cyclopedia of Medicine by Sajous. A szerkesztő bizottság felkérésére.)

Törekvések szülészeti eredményeink javítására. (O. H. 1933. 1. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

Az esetek egyéni elbírálásának jelentősége a szülészetben. (Bp. O. Ü. 1933. 20. Orvosi továbbképző előadás.)

Megjegyzés Kovács Ferenc dr.: Aplasia cutis congenita esetére. (O. H. 1933. 22.)

A szülés és a szülészeti beavatkozás befolyása az újszülöttre. (O. H. 1933. 35. Előadta a Magyar Gyermekeorvosok Társaságában.)

A szülés elhúzóadásának magyarázata hátsó koponyatartás esetén. (O. H. 1933. 50.)

Leitung der Geburt bei hohem Geradstande. (Zbl. Gynäk. 1933.)

Über mit Zirbeldrüsenextrakten ausgeführte experimentelle Untersuchungen und deren therapeutische Möglichkeiten. (Zbl. Gynäk. 1933.)

Semmelweis und die moderne Bakteriologie. (Zbl. Gynäk. 1934. 28.)

Újabb szempontok az időelőtti burokpedés megítélésében. (O. H. 1934. 34. Előadta a Magyar Nőorvos Társaság nagygyűlésén.)

Our Efforts to Improve Obstetrical Results. (The Jour. of Obstetr. and Gyn. of the British Empire. 1934. Vol. 41. No. 6.)

Der Einfluß des Geburtsvorganges und der geburts-hilflichen Operationen auf das Neugeborene. (Monatschrift für Geb. und Gyn. 1934. 97.)

An Explanation of Prolonged Labor in Cases of Occipitoposterior Position. (Surgery, Gynecology and Obstetrics. 1934. Vol. LIX.)

The education of Midwives and the new obstetrical order in Hungary. (Előadta a londoni Nemzetközi Bábaügyi Kongresszuson, 1934.)

A belső elválasztásos mirigyek szülészeti és nőgyógyászati vonatkozásai. (Népegészségügy. 1934. Előadta a Közegészségi Egyesületben.)

Női klinika szervezésekor szemeltartandó irányelvek. (Magyar Kórház III. évf. 8. A Nemzetközi Kórház Szö-

vetség Szülészeti és Nőgyógyászati Szakosztályának baseli ülésén felkérésre tartott előadás.)

Die Bedeutung der Fruchtblase in der Erweiterung des Muttermundes. (Zbl. Gynäk. 1934. 44.)

Elsősegélynyújtás a szülészetben. (Országos Mentőügyi Közlöny. 1935. 1. Előadta a Mentőügyi Kongresszuson.)

Néhány szó a bábaképzés kérdéséhez. (O. H. 1935. 15.)

A női betegségek megelőzése. (O. H. 1935. 23.)

Lourich József. (O. H. 1935. 23.)

A sokára másodszorszülők szülei. (O. H. 1935. 46.)

Tóth István. (Gyógyászat 1935. 48.)

A bábaképzés Magyarországon régen és ma. („Magyarország és Lengyelország“ 1936.)

Sportoló nőkre vonatkozó megfigyelések és tapasztalatok. (Orvosképzés. 1936. 4.)

Über späte Zweigeburten. (Zbl. Gynäk. 1936.)

Méhvérzések gyógyítása tobozmirigykivonatokkal. (M. Orv. Nagyhét kiadv. 1936.)

Hormonkezelés a nőgyógyászatban. (O. H. 1937. 10.)

Mesterséges hüvelyképzés új módja. (O. H. 1937. 31. Előadta a Budapesti Kir. Orvosegyesületben.)

Néhány szó a terhességi toxicosisokról. (Gyógyászat 1937. 38—39. Előadta a balatonfüredi Orvoshétén.)

Künstliche Scheidenbildung mittels Eihäuten. (Zbl. Gynäk. 1937. 42.)

Hashártya összenövések. (M. Seb. Társ. munkálatai 1938. 23. Előadta a Magyar Sebész Társaság nagygyűlésén.)

Zur Anatomie des Beckenbindegewebes. (Arch. Gyn. 1938. 166. 284. Előadta a Budapesti Királyi Orvosegyesületben és a Deutsche Gesellschaft für Gynäkologie berlini kongresszusán.)

Néhány szó a belső vizsgálatról. (O. H. 1938. 20.)

Gonadotrop hormonnal végzett kísérletes vizsgálatok terhes kutyákon. (M. Nőorv. Lapja 1938. 7. Előadta az amsterdami Nemzetközi Nőorvos Kongresszuson.)

Magzatburkok átültetésére vonatkozó kísérletes és klinikai tapasztalatok. (O. H. 1938. 33. Előadta az amsterdami Nemzetközi Nőorvos Kongresszuson.)

Az előkészítés és utókezelés jelentősége a műtéti eredmények javításában. (Orvosképzés. 1938. 4. Előadta a budapesti Királyi Orvosegyesületben.)

A szülés előtti és alatti magzatelhalás. (Orvosképzés.

1938. Kubinyi-különfüzet. Előadta a Magyar Nőorvosok Társaságának nagygyűlésén.)

A Naegele-féle terhességi időszámítás értékelése mai ismerteink alapján. Korompai társszerzővel. (Orvosképzés 1938. Kubinyi-különfüzet.)

A magzat méhenbelüli elhalása. (O. H. 1938. 52.)

Klinische und experimentelle Beobachtung über Transplantationen der Eihäute. (Congressbock. Amsterdam 1938. Előadta a Nemzetközi Nőorvos Kongresszuson.)

Discussion sujet principal les hormones. (Congressbock. Amsterdam 1938.)

The biological significance of the fetal membranes. (Az American Association of Obstetricians, Gynecologists and Abdominal Surgeons felkérésére tartott Joseph Price Oration.)

Transactions of the Amer. (Assoc. of. Obstetr., Gyn. and Abd. Surg. 1838. 17—31. és Am. Journ. Obstetr. 1939. 37. 4.)

Klinikai előadás betegbemutatással és műtétek végzésével egybekötve. (Pittsburg. Titus professzor klinikáján.)

The biological significance of the fetal membranes particularly in plastic surgery. (Előadta a torontoi Royal Academy of. Med.-ben.)

Irányelvek az előlfekvő lepény kezelésében. (O. H. 1939. 47.)

Die Bewertung der Berechnung des Geburtstermines nach Naegele auf Grund unserer heutigen Kenntnisse. Korompai társszerzővel. (Zbl. Gynäk. 1939. 23.)

Verwertung der Eihäute bei künstlicher Scheidenbildung. (Geburtshilfe u. Frauenheilkunde 1939. 3.)

Néhány megjegyzés a császármetszéssel kapcsolatban. (M. Nőorv. Lapja. 1939. 12.)

A menstruatióra vonatkozó újabb ismereteink. (Orvosképzés. 1939. 514. Előadta a balatonfüredi Orvoshéten.)

A petefészek hormonjai. (Orvosképzés. 1939. 860.)

La morte intrauterina del prodotto del concepimento in gravidanza. (Archivio di Ostetricia e Ginecologia 1940. 4. 1.)

Richtlinien in der Behandlung der Placenta praevia. (Zbl. Gynäk. 1940. 6. 31.)

A petefészek hormonjai. (A M. Orvosi Nagyhét 1939. évi jegyzőkönyve. Előadta a Magyar Orvosi Nagyhéten.)

Einige Bemerkungen Bezüglich der Schnittentbindung. (Zbl. Gynäk. 1940. 32.)

Über peritoneale Verwachsungen. (Geburtshilfe und Frauenheilkunde 1941. 3.)

Einige Bemerkungen über die Schwangerschaftstoxicosen. (Zeitschr. f. ärztliche Fortbildung. 1940. 20.)

Terhességi toxicosisok. (O. H. 1941. 16.)

Gümőkór és terhesség. (Tuberkulózis elleni küzdelem 1941. 3. Előadta a balatonkenesei MTGyOE kongresszuson.)

Hydrothoraxal szövődött myoma esete. (O. H. 1941. 24.)

Időszerű kérdések a szülészetben és nőgyógyászatban. (Orvosképzés 1941. 4. Előadta a Budapesti Királyi Orvosegyesületben.)

A magzatburkok élettani és gyakorlati jelentősége. (A balatonfüredi Orvosi Tanács „Az 1941. évi balatonfüredi Orvoshét előadásai” c. kiadványából. Előadta a balatonfüredi Orvoshétben.)

Ein mit Hydrothorax komplizierter Fall von Myom. (Geburtshilfe und Frauenheilkunde. 1941. 7.)

Die biologische und klinische Bedeutung der menschlichen Eihäute. (Forschungen und Fortschritten 1942. 15—16. Előadta a heidelbergi egyetemen.)

Bársony-serlegbeszéd. (Stephanum. 1942. Előadta a MONE Bársony-emlékvacsoráján.)

Bemerkungen zur Kaiserschnittfrage. (Arch. Gynäk. 1942. 173. 559. Előadta a Deutsche Gesellschaft f. Gynäkologie bécsi kongresszusán.)

Richtlinien bei der Behandlung der Placenta praevia. (Arch. Gynäk. 1942. 173. Előadta a Deutsche Gesellschaft f. Gynäkologie bécsi kongresszusán.)

Einfaches Verfahren zur Beseitigung partieller Urininkontinenz der Frauen. (Zbl. Gynäk. 1943. 28. Előadta a Budapesti Királyi Orvosegyesület Gynäkologiai Szakosztályában.)

A női nemiszervek gümőkórja. (Tuberkulózis elleni küzdelem 1943. 6. Előadta Balatonkenesén a MTGyOE kongresszusán.)

Hydrops foetus et placentaevol kapcsolatos luteincysták. (O. H. 1944. 1. 2.)

További tapasztalatok a magzatburkokkal végzett művi hüvelyképzés terén. (Orvostudományi Közlemények 1944. 4. Előadta a Budapesti Királyi Orvosegyesület Gynäkologiai Szakosztályában.)

Egyszerű eljárás a női hólyag zárókészüléke elégtelen működésének gyógyítására. (M. Nőorvosok Lapja. Különfüzet. 1944.)

Néhány szó a cystokelek operálásának lényegéről.
(M. Nőorvosok Lapja. Különfüzet. 1944.)

Alulírottak **dr. IMRE JÓZSEF** egyetemi ny. r. tanárt Akadémiánk III. osztálya B) alosztályának *levelező* tagjával ajánljuk.

Dr. Imre József 1884. június 8-án Hódmezővásárhelyen született, ahol atyja, id. Imre József, a városi szemkórház igazgató főorvosa volt, majd meghívás útján Kolozsvárott volt egyetemi tanár.

Imre József egyetemi éveiből az elsőt Kolozsvárott, a többit Budapesten hallgatta, ahol 1907. szeptember 28-án avatták orvosdoktorrá.

1906. január 1-től fogva már mint negyedéves hallgató rendszeresen résztvett a szemklinika munkájában. Ötödéves korában gyakornoki teendőkkel bízott meg. 1909. január 1-én lett tanársegéd, ugyanazon év szeptemberétől 1910 szeptemberéig Freiburgban Axenfeld professzor mellett dolgozott. Ott egy nagyobb bakteriológiai és egy szövettani munkát fejezett be. Axenfeld professzor ajánlatára választották meg 1910-ben a német szemésztársaság tagjává, amelynek üléseit azóta is szorgalmasan látogatta és azokon több előadást tartott. 1910-ben két hónapon át Morax és Landolt szemészek osztályait látogatta Párizsban. 1914-ben nyert magántanári képesítést a budapesti egyetemen.

1914 őszén a főváros által felállított Zita-kórházban a szemészeti osztály vezetésére szólították fel, e mellett a szemklinikai tanársegédi teendőket is ellátta. Az egyre szaporodó háborús szembeteg-anyag újabb és újabb szemosztályok szervezését tette szükségessé. Így a pénzügyi intézetek hadikórházában 50 ágyas kórház létesült, melynek főorvosa lett. Közben a Zita-kórház szemosztálya mellett, mely eredetileg 60 ágyas volt, a 100 ágyas trachomaosztály vezetését is átvette.

1916-ban a rokkantügyi hivatal kötelékébe tartozó Vak Katonák Intézetének orvosi felügyeletével bízták meg, majd néhány hónappal később az ugyanazon hivatal kebelében felállított szemészeti utókezelő osztály 80 ágyas osztályának főorvosává nevezte ki Tisza István.

1918. április 3-án a pozsonyi egyetemre a szemészet nyilvános rendes tanárává neveztetett ki. Pozsonyban 1919. november 12-ig maradt, amikor a cseh hatóságok

24 óras határidővel kiutasították. Ekkor Budapestre tért vissza s ott előbb a Zita-kórház barakkjaiban, majd a Révész-utcai volt hadikórházban, végül a poliklinika egyik épületében rendezett be többé-kevésbé használható, de állandóan zsufolt, ideiglenes szemklinikát. 1924-ben követte az egyetemet végleges székhelyére Pécsre és ott a 220 éves Pálos-kolostor rozoga épületéből átalakított szemklinika szervezésével volt csaknem egy egész éven át elfoglalva. Az aránylag szerény költségekkel megteremtett és berendezett klinika beosztása és adminisztrációja olyan praktikus volt, hogy azt a Rockefeller-alapítvány a világ különböző részeiben jól működő és utánzásra méltó orvosi tanintézetek leírásait közlő gyűjteményében ismertette.

1923—24 telén több mint kéthónapos amerikai utat tett, melynek fő célja az volt, hogy az Erzsébet-Tudományegyetem számára összeköttetéseket szerezzen és hogy egyúttal személyes érintkezések révén, de nem nyílt propagandával igyekezzék ellensúlyozni Magyarország ellenségeinek az amerikai közvéleményre gyakorolt romboló hatását. Ez alkalommal New-Yorkban, Bostonban és Philadelphiában tartott előadásokat. Közlelbbi összeköttetésbe került a Carnegie-alapítvány által fenntartott Institute of International Education-nal.

1926—27 telén több meghívásra ismét néhány hónapot töltött az Egyesült Államokban, ahol az előadásoknak egész sorát tartotta. Clevelandban négyhetes rendszeres műtéttani tanfolyamot tartott, melyre a Western Reserve University szemosztályának beteganyagát rendelkezésre bocsájtották. Ugyanezen a télen a Rockefeller-alapítvány elnökének kívánságára a szemészet egyetemi oktatását tanulmányozta a nagyobb amerikai egyetemeken és erről az alapítvány részére részletes tanulmányt írt. 1928-ban a pécsi egyetem egyhangúan rektorrrá választotta. Rektori éve alatt a Dunántúl törvényhatóságainak az egyetem érdekében való megmozdulását készítette elő. Az egész Dunántúl minden megyéjének és törvényhatóságának vezetőivel tartott egyik értekezlet eredménye egy terjedelmes memorandum volt, melyet Makay István-nal, Pécs akkori helyettes polgármesterével együtt szerkesztett meg és amelyet az országgyűlés tagjai és a kormány kaptak kézhez.

Részletes terveket dolgozott ki az egyetemi ifjúság számára építendő Diákház létesítésére. Erre a hallgatóság lelkes hozzájárulásával külön alapot teremtett. Ezt

az alapot azonban utódai az ő távozásakor más ifjúsági célokra használták fel.

1929 szeptemberében, mikor a budapesti Allami Szemkórház igazgatói állására nevezetett ki, prorektori tisztségéről és egyetemi tanszékéről lemondott. Az egyetem tanácsa teljesen tisztában volt a keserű elhatározás indokaival és lépését nem tekintette az egyetem iránti hűtlenségnek, amit az is bizonyít, hogy jegyzőkönyvi köszönetet szavazott meg tanári és rektori munkásságának elismeréséül. 1931-ben kormányzói resolutio hagyta meg egyetemi nyilvános rendes tanári címét és rangját.

1932-ben az American Medical Authors' and Editors' Association, 1937-ben a Society of Plastic and Reconstructive Surgery tagjául hívta meg. 1937 nyarán az Oxford Ophthalmic Congress előadás tartására kérte fel és tagjául választotta. Az 1937-ben tartott kairói nemzetközi szeméskongresszus referense volt. 1938-ban meghívásra előadást tartott Koppenhágában a dán szemorvostársaságban. 1939 februárjában a Royal Society of Medicine hívta meg műtéti eljárásainak ismertetésére. 1939 nyarán nevezetett ki a Pázmány Péter-Tudományegyetemen a szemészet nyilvános rendes tanárává.

Imre József tudományos munkássága több nagyobb tárgykörre terjed ki. Már tanársegéd korában behatóan foglalkozott az egészséges kötőhártya baktériumflórájával és ezzel kapcsolatosan a kötőhártyán talált pneumococcusok különböző fajtáival. 1910-ben szövettani vizsgálatokkal kimutatta, hogy az eddig a retinitis striata néven ismert kórkép nem egyéb, mint a spontán gyógyult ideghártyaleválás után láthatóvá vált retina alatti kötegek képe és kimutatta azt is, hogy ezek a részben csöves képletek az ideghártya festékes hámjából indulnak ki és szerepük van a leválás spontán gyógyulásában. Két évig foglalkozott a szürkehályog magyarázatával, a különböző kísérleti hályogokkal. Már elég korán megnyilvánult a szemészeti műtéttan különböző fejezetei iránti érdeklődése. Ennek eredménye volt egy új műtéti eljárás, a szemgödörszéli tuberkulotikus sipolyok után visszamaradó forradások eltüntetését célzó eljárás, mely máig is használatos és a szemhéjpótlásnak egész új elveken való kidolgozása. Az általa először leírt szemhéj- és arclasztika, különösen az alsó szemhéj pótlására a legutóbbi hónapokban megjelent német hadisebészeti közlések szerint „souverain eljárás”. Szemhéjplasztikái, amelyeket első ízben 1914-ben, majd sokkal nagyobb anyagon 1928-ban

közölt külön monográfiában, ez irányú munkásságát az egész világon ismertté tették. Erről valamennyi bíráló nagyon elismerően írt s legutóbb egy német műtéttani vonatkozású munkában így emlékezik meg Thiess: „Wer je in diesen Atlas sich vertieft, der wird das Gefühl haben, daß hier ein begnadeter Künstler seine Meisterhand hat walten lassen.“ Hasonlóan, de még nagyobb elismeréssel ír erről dr. de Saint-Martin. — Ilyen irányú érdeklődésének gazdag anyagául szolgáltak a vezetése alatt álló hadikórházak és a rokkant utókezelő intézet szemosztálya. Műtéteinek tanulmányozására a második háború kitöréséig igen gyakran érkeztek hozzá német, francia, angol, amerikai és más nemzetiségű külföldi orvosok.

Tudományos munkásságának egyik legfontosabb eredménye a szem feszülésének a belső elválasztású mirigyekkel való összefüggésére vonatkozó bizonyítékok egész sora. Ő mutatta ki először, hogy a szem feszülése a terhesség alatt a hypophysis hatására erősen csökken és hogy a hypophysis elülső lebenyének daganatait igen korán elárulja a szem feszülésének megváltozása. A glaucoma aetiológiáját Imre erre vonatkozó dolgozatai előtt főképpen anatómiai elváltozásokban és az érrendszernek bizonyos szembebeli elváltozásaiban keresték. Ő mutatta ki először, hogy ennek a betegségcsoportnak a magyarázata is a legtöbb esetben belső secretiós eredetű és már 1920-ban kifejezte azt a felfogását, hogy elsősorban a hypophysis, másodsorban az ivarmirigyek kóros állapota lehet a magyarázat. E dolgozatainak megjelenése után igen nagyszámú ellenőrző vizsgálat történt német, holland, francia, olasz és más szerzők részéről, kiknek adatai az ő állításait megerősítették. Az elsődleges zöldhályog endocrin eredetéről 1924-ben a new-yorki Academy of Medicine-ben tartott előadást. Klinikai megfigyelésekkel és állatkísérletekkel kimutatta, hogy az adrenalin, amelyet mint hatalmasan ható szert ajánlottak zöldhályog esetében, a zöldhályognak csak bizonyos alakjai ellen hat jól, más alakjai esetében súlyos károsodásokat okoz a szemben és rámutatott arra is, hogy a koncentrált adrenalinhatás nem egyszerűen az erek összehúzódásának és ilyen módon a szemteke vértartalmának csökkenése nyomán keletkezik, hanem megváltoztatja a szembebeli folyadék pH koncentrációját és az érfalak áteresztőképességét.

Behatóan foglalkozott a védőszemüvegek kérdésével és bebizonyította, hogy a szem védelme nem a fénysuga-

rakat elnyelő, hanem azokat reflektáló üvegekkel érhető el ideálisan. E célból katód-porlasztással fémekkel bevont különböző üvegekkel kísérletezett, azok fényvisszaverő képességét gondos spectroscopikus vizsgálatokkal mérte.

1922-ben átdolgozta és 1929-ben jórészt újra írta Scholtz Kornél népszerű szemészeti tankönyvét.

Az ideghártyaleválás műtétével az azt először ajánló Gonin után az elsők között foglalkozott behatóan és már 1936-ban 320 műtétének eredményéről számol be, míg mostanig mintegy ezer ideghártyaműtétet végzett, úgy-hogy e téren az egyik legnagyobb beteganyagon szerzett tapasztalatokkal bír. E műtét tökéletesítéséhez három szempontból is hozzájárult. 1930-ban egy egyszerű, de jól használható eljárást ajánlott az ideghártyaszakadás helyének meghatározására. A kisebb degeneratív nyílások elzárására az ő javaslatára használják az elektrolysist és ő dolgozta ki először a szemteke hátulso pólusán levő ideghártyaszakadás műtétét, mellyel lehetővé tette az addig gyógyíthatatlannak tartott középponti ideghártyalyukak eredményes elzárását.

1928 óta foglalkozik bizonyos értágító szerek hatásával az ideghártya érszükületeire; az amylnitrittel ezen vizsgálatok óta sikerült nem ritkán olyan súlyos látó-zavar tartós feljavítása, amelyek azelőtt gyógyíthatatlan betegségeknek számítottak.

A retinaműtétek közben szerzett tapasztalatai nyomán kísérletet tett több esetben olyan gyermekek szemének és életének megmentésére, akiknek egyik szemét már glioma miatt eltávolították és ugyanez a veszedelmes daganat a másik szemben lépett fel. Ilyen módon sikerült elpusztítania diathermiás coagulációval egy egyszemű kisgyermek gliomáját, teljes eredménnyel, mert az illető ma, hat évvel a műtét után is teljes látású. Ez volt az első ilyen eredményes műtét a világon.

Igén nagy tapasztalatokat szerzett a szaruhártya átültetésének műtéteivel. Ezt az eljárást több irányban tökéletesítette. Ennek eredményeképpen a gyógyulás arányszámát több mint kétszeresére emelte. Errevonatkozó dolgozatát a Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde egy monográfiában adta ki.

1942-ben fejezte be a szemhéjműtétekről szóló monográfiáját, amely a Thiel professzor által szerkesztett nagy német Ophthalmologische Operationslehre első fejezete. Ennek a kézikönyvnek Imre az egyetlen nem német munkatársa.

Imre József operatív munkásságáról sok külföldi közlemény jelent meg szemészek és sebészek tollából. Ezek közül megemlítendő a francia szemészkongresszuson az ő műtéteiről tartott nagy referáló előadás Saint-Martin toulouse-i szemésztől. Német és angol szemészek és sebészek több ízben hívták meg atípikus operatív esetek problémáinak megoldására és ilyen okból német, angol, amerikai, braziliai, indiai, lettországi, görög és olasz betegeket küldtek a vezetése alatt álló Állami Szemkórházba és utóbb a klinikára operációra.

Általános orvosi problémák iránti érdeklődése magyarázza meg, hogy nem kifejezetten szemészeti, hanem általános orvosi tárgyakról is tartott felszólításra több ízben előadást. Így a Nemzeti Klubban az orvosi kartársi köteleességek lényegéről és határaitól, az Orvosi Könyvkiadó Társulat közgyűlésén az „Orvos és a társadalom viszonya” címmel stb.

Huszonöt éven át az egyetemi katedrán és kórházi vezető állásban több kiváló szakembert nevelt, kik közül 1 nyilvános rendes tanár, 1 nyilvános rendkívüli tanár, 4 magántanár és 3 kórházi főorvos.

Neuber Ede r. t.

Issekutz Béla l. t.

nemes Balogh Ernő l. t.

Belák Sándor l. t.

Herzog Ferenc r. t.

Marek József ig. és t. t.

Orsós Ferenc r. t.

Illyés Géza r. t.

Dr. Imre József irodalmi munkássága:

Cysticercus taeniae saginatae a caruncula lacrimalisban. (Szemészet, 1908.)

Sympathiás szembetegségek. (U. o. 1908.)

Az ultravioletta sugarak elleni védekezés ügyének mai állása. (U. o. 1909.)

Pathologische Anatomie der subretinalen Stränge bei Netzhautablösung. (Bericht d. Dtsch. Ophth. Ges. 1910.)

A normális kötőhártya baktériumainak jelentősége műtét utáni gyulladásoknál. (Szemészet, 1911.)

Iontherapia a szemészetben. (U. o. 1911.)

Die Bakterioskopische Prophylaxe der Wundinfektionen des Auges. (Kl. Mbl. f. Aughik. 1911.)

Tapasztalatok a Schiötz-féle tonométerrel. (Szemészet, 1911.)

A szürkehályog kórtanához. Klinikai, szövettani és

kísérleti tanulmányok. Az özv. Gárdos Jánosné-alapítványból jutalmazott pályamű. (U. o. 1913.)

A csonthoz rögzített forradás műtéte. (U. o. 1913.)

Az ophthalmia sympathica. (U. o. 1913.)

Az oculomotorius magvak aplasiájának két esete. (U. o. 1913.)

Toronykoponya agyherniával. (U. o. 1913.)

A koponyasérülések szemészeti vonatkozásai. (Magyar Sebésztársaság Évkönyve, 1913.)

A könnyszervek betegségének felismeréséről és gyógyításáról. (Orvosképzés, 1914.)

A blepharoplastikáról. Magántanári próbaelőadás. (Bpest, 1914.)

Tapasztalatok a szem háborús sérüléseiről. (Pénzintézetek Hadikórházának Évkönyve, 1916.)

Pedagógiai feladatok a vakokkal és gyengén látókkal szemben. (Az Orsz. Pedagógiai Könyvtár és Tanszermúzeum háborús előadásaira. 2. sor. 9. füz. 1917.)

A szemtől eredő fejfájásról. (Orvosképzés, 1920.)

Adatok a szembe nyomás szabályozódásának kérdéséhez. (Orvosi Hetilap, 1920.)

Die regulatorische Wirkung der endokrinen Drüsen auf den intraocularen Druck. (Arch. f. Aughkl. 1920.)

New Principles in Plastic Operations of the Eyelids and Face. (Jr. of Am. Med. Ass. 1921.)

Gyakorlati szemészet. Scholtz Kornéllal. (Studium, 1922.)

The influence of the Endocrine System on Intraocular Tension. (Endocrinology, 1922.)

On the Endocrine Origin of Primary Glaucoma. (Arch. of Ophth. 1924.)

A syphilis által okozott szembetegségek és szemtünetek áttekintése. (Gyógyászat, 1924.)

Einige Bemerkungen zur Mitteilung von G. Th. Freytag: „Über den Augendruck bei Störungen der inneren Sekretion.“ (Kl. Mbl. f. Aughkl. 1924.)

Az Adrenalin hatásmódjáról. (Szemészet, 1925.)

Zur Adrenalinwirkung bei Glaukom. (Bericht d. Dtsch. Ophth. Ges. 1925.)

Plastische Operation des Unterlides. (U. o. 1925.)

A gyermek szemének gondozása. (Bp. Szülők könyvtára.)

A szem védelme szűrőszemüvegekkel. (Orvosképzés, 1926.)

Schutzgläser mit dünnen Metalschichten. (Kl. Mbl. f. Aughkl. 1926. Újabb adatok.)

Protection of the Eyes by Reflecting Glasses. (Arch. of Ophth. 1927.)

Über eine seltene Stellungsanomalie des oberen Lides und hierdurch hervorgerufene chronische Bindehautentzündung. (Kl. Mbl. f. Aughkl. 1927.)

Vor der Sehnervenscheide ausgehende und mit dem Bulbusinnern kommunizierende Orbitalcyste. (Bericht d. Dtsch. Ophth. Ges. 1927.)

Über die verbesserten Typen der Bogenlappenplastik. (Bericht d. Dtsch. Ophth. Ges. 1927.)

Szemhéjplasztikák és az arc egyéb lágy részeinek képző műtétei. (Bp., 1928.)

Lidplastik und plastische Operationen der Weichteile des Gesichts. (Berlin, 1928.)

Gyakorlati szemészet. Scholtz Kornállal. II. bővített kiadás. (Studium, 1929.)

Rektori beszédek. (Pécs, 1929. Erzsébet-Tudományegyetem 1928/29. tanévi iratok.)

Rektori beszámoló beszéd. (Pécs, 1930. Erzsébet-Tudományegyetem tanévi iratok.)

A szemgödör kóros folyamatai és azok műtéti javallatai. (Magyar Sebésztársaság munkálatai, 1930.)

Eine einfache Methode zur Ortbestimmung eines Netzhautloches. (Ber. d. Dtsch. Ophth. Ges. 1930.)

Therapeutische Versuche und Erfolge mit Amylnitrit. (U. o.)

A szemnek és segédszerveinek rákjáról. (Orvosképzés, 1935.)

Az ideghártyaleválás műtéti gyógyítása. (Orvosi Hetilap, 1932.)

Über die Elektrolyse zum Verschluß des Netzhautloches. (Zeitschr. f. Aughkl. 1934.)

Beiträge zur Pathologie einiger Augenhintergrund-erkrankungen. (Mschr. Ung. Med. 1934.)

Weitere Angaben zur Elektrolyse gegen Netzhautablösung. (Zeitschr. f. Aughkl. 1935.)

A szemteke hátulsó pólusán lévő ideghártyaszakadás műtéte. (Szemészet, 1935.)

Operation gegen Ektropium senile. (Kl. Mbl. f. Aughkl. 1935.)

Az ivarmirigyek működése és a szembetegség között összefüggések. (Orvosképzés, 1936.)

Operative Behandlung der Netzhautablösung auf

Grund von 320 Operationen. (Verhandl. der Ung. Ärztl. Ges. 1936.)

Eye Diseases and Symptoms Connected with the Goads. (XV. Conc. Ophth, 1937. Cairo.)

Adrenals and the Eye. (XV. Conc. Ophth. 1937. Cairo.)

Pregnancy and the Eye. (XV. Conc. Ophth. 1937. Cairo.)

A szaruhártya átültetéséről. (Szemészet, 1938.)

Plastic Operations of the Eyelids. (Oxford Ophth. Congr. 1938. Transactions of the Oxford Ophth. Society.)

A szembetegek kórházi elhelyezésének lehetőségei. (Magyar Kórház, 1940.)

Néhány szemfenéki elváltozás kórjóslati jelentőségéről. (Orvosképzés, 1940.)

A glioma retinae műtéti gyógyítása a látás megtartásával. (Szemészet, 1940.)

A szaruhártyaátültetés klinikai és szövettani tanulságai. (Orvosi Hetilap, 1941.)

Klinische und histologische Erfahrungen mit der Hornhautübertragung. (Beiheft d. Kl. Mbl. f. Augheilk. 1942. 50 l. 64 ábra.)

Operationen an den Lidern, in der Ophthalmologischen Operationslehre von Thiel. (1943. 118 l. 230 ábra.)

Az endocrin vonatkozású szemtünetek jelentősége. (Orvostud. Közl. 1943.)

Kb. 20 előadás a Magyar Szemorvostársaságban, a Kir. Orvosegyesületben, az Erzsébet-Tudományegyetem Barátainak Egyesületében stb.

— — —
Simmelweiss-serlegbeszéd, 1934.

Ünnepi beszéd Grósz Emil egyetemi tanárságának 25. jubileuma alkalmából, 1925.

Tóth Lajos-emlékelőadás, 1926. (Tóth Lajos-érem.)

Chyser Konrád-előadás, 1929. (Chyser Konrád-arany-érem.)

Balassa-emlékelőadás. (Balassa János-érem.)

Alulírottak tisztelettel ajánljuk Akadémiánk III. osztályának B) alosztályába levelező tagnak **dr. MOESZ GUSZTÁV** botanikust, nyug. magyar nemzeti múzeumi igazgatót.

Moesz Gusztáv (Késmárki és Levkóci) Körmöcbányán

született 1873-ban. Egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészeti karán végezte. Középiskolai tanári oklevelet 1897-ben nyert. A kolozsvári egyetem 1908-ban állította ki „summa cum laude” minősítéssel doktori oklevelét.

Pályáját a budapesti tudományegyetemen mint az ásvány- és közettani tanszék tanársegéde kezdte. Ez időben kristálytani és közettani vizsgálatokkal foglalkozott. Kristálytani dolgozatai részben Akadémiánk Matematikai és Természettud. Értesítőjében, részben a Földtani Közlönyben jelentek meg. Majd a brassói áll. főreáliskola tanára lett, ahol kristálytani műszerek hiányában a virágos növények és az édesvizek mikroszkopikus növényzetének tanulmányozását tűzte ki céljául. Számos, ez időbeli, népszerűsítő cikkén kívül a Brassó élő moszatjairól szóló cikke, monográfikus Aldrovanda-tanulmánya, Magyarország Elatinei című dolgozata és a Rétyi nyír növényzetről szóló ismertetése szakkörökben méltó feltűnést keltett. Csakhamar (1906) szolgálattételre rendelték Budapestre, a Magyar Nemzeti Múzeum növénytarához, ahol 1911-ben igazgatóőr, 1919-ben osztályigazgató lett, 1929-ben pedig a Növénytár vezetését vette át; 1934-ben mint annak igazgatója, szolgálati ideje leteltével nyugalomba vonult, működésének elismerésül a kormányzói „signum laudis”-szal kitüntetve.

Szolgálati ideje közben számos különleges megbízásban volt része. Így a budapesti polgári iskolai tanárképző főiskolán a növénytan és a mezőgazdaságtan óraadó tanára volt. Az első világháborúban a lengyel, lublini katonai fő-kormányzóság mellé szervezett Tanulmányi Bizottságnak volt tagja és hosszabb ideig kutatott Lengyelországban, mint népfelkelő hadnagy pedig a Száva partján feltűnő felfedezésekkel gazdagította a florisztikát. Választmányi tagja volt az Uránia tudománycs egyesületnek és egyik szerkesztője az „Uránia” folyóiratnak.

Legszorosabb kapcsolatok fűzik őt a Kir. M. Természettudományi Társulathoz, melynek 1910 óta választmányi tagja. A hazai botanikusok egyetemét képviselő Növénytani Szakosztálynak Moesz Gusztáv eleinte jegyzője, 1913—1919 között a Botanikai Közlemények szerkesztője, majd 1920-tól 1925-ig és másodízben 1940—1943 közt a Szakosztály elnöke volt, végül 1943 óta annak tiszteletbeli elnöke.

A Nemzeti Múzeum szolgálatában Moesz Gusztáv mindmáig szakadatlan, rendszeres és hézagpótló tudomá-

nyos munkásságot fejt ki a hazai mykologia terén. Közel négy évtizedes ebbeli munkásságának eredményeként ma kétségkívül Közép-Európa egyik legismertebb nevű, legmegbízhatóbb tudású mykológusa, az alacsonyabbrendű gombák, továbbá mezőgazdasági növényeink gombabetegségeinek vizsgálata terén pedig vezető szakemberünk, Hazslinszky, Kalchbrenner, Hollós László korábbi munkásságának méltó betetőzője. Sorozatos mykologiai hazai tárgyú közleményei mellett ismerteti Magyarország *Cordyceps*-eit (1909), számos adattal járul hozzá Kis-Ázsia, majd Lengyelország, Lettország és Albánia gombáinak ismeretéhez, megfejtí Hazslinszky Frigyes tisztázásra szoruló rozsdagombáit (1920), összefoglaló értekezésekben állítja össze *Fungi Hungariae* címen Magyarország eddig ismert nyálkagombáit, moszatgombáit és rozsdagombáit (1925—1942). A Népszerű Természettudományi Könyvtár kiadványaként jelent meg tőle *A házigomba és az épületek elgombásodása* című kitűnő ismeretterjesztő munkája. Legújabb nagy összefoglaló műve *Budapest és környékének gombái* (1942), melyben 320 oldalon, pompás illusztrációk kíséretében tárgyalja és sorolja fel Budapest tágabb vidékének 1878 gombafaját, jórészt saját megfigyeléseinek, gyűjtéseinek eredményét.

A növények gombaokozta betegségei Moesz Gusztáv élesszemű kutatásainak külön tárgyát alkotják. Az ellenük való védekezésről szól a „Kincseskönyv” egy fejezete, a gombabetegségek leírása a „Herba” évfolyamaiban és itt említhetjük meg a Magyarország gubacsairól írt összefoglaló közleményét is.

Moesz Gusztávot az ő könnyed, kifejező, világos stílusa a népszerűsítő irodalom más tájaira is csábitja. A hazai kultúrtörténet tágabb érdeklődést keltő fejezetei közé számíthatjuk Kossuth Lajosnak, Petőfinek, Jókainak, Gárdonyinak, Móra Ferencnek a botanikával való kapcsolatát vonzóan ismertető hosszabb rövidebb cikkeit. A magyar népi növénynevek gyűjtésével is foglalkozott. Kissebb-nagyobb munkáinak, cikkeinek száma meghaladja a 400-at.

Moesz Gusztáv munkaereje teljében, négy évtized szakadatlan és rendszeres kutatásainak tapasztalataival felkészülve, ma egyedül hivatott arra, hogy az Akadémiánk által megindított „Magyarország természetrajza” munkasorozata részére Magyarország több nagyobb gombacsoportját feldolgozza. Akadémiánk az ő megválasztásával egyrészt tevékeny, odaadó munkájú tagot nyerne,

másrészt régóta esedékes elismeréssel jutalmazná az ő fáradhatatlan és hézagpótló munkásságát.

Jávorka Sándor r. t.	Zimmermann Ágoston t. t.
Gombocz Endre l. t.	Mauritz Béla ig. és t. t.
Tokody László l. t.	Szabó Zoltán r. t.
Soós Lajos l. t.	Dudich Endre r. t.

Moesz Gusztáv fontosabb tudományos dolgozatai:

A mineralógia köréből: *Calcit és Baryt Körösmezőről.* (Földt. Közl. 1897. 449.) — *Adatok a grönlandi Lievrit kristálytani ismeretéhez.* (Math. és Term. Ért. XVII. 3. füz. 442.) — *Krokoit Tasmaniából.* (U. o. 436.) — *Baryt, Antimonit, Pyrargyrit Körmöcbányáról.* (Földt. Közl. 1902. 143.) — *A zóborhegyi gránit kristályos alkotásai.* (Ann. Mus. Nat. Hung. 1924. 131.)

Az algológia köréből: *Brassó állóvizeinek mikroszkopikus növényzete.* 1902. — *Brassó vidékének levegőn és folyóvízben élő moszatjai.* 1904.

A virágos növények köréből: *Adatok az Aldrovanda vesiculosa ismeretéhez.* (Ann. Mus. 1907.) — *Magyarország Elatinei.* (M. B. L. 1908.) — *A Rétyi nyír növényzete.* (M. B. L. 1910.) — *Adatok Bars megye flórájához.* (Bot. Közl. 1911.) — *Botanizálás a Száva partján.* (Bot. Közl. 1916.)

A mykologia köréből: *Magyarország Cordycepei.* (Bot. Közl. 1909.) — *Gombák Budapestről és környékéről.* (Bot. Közl. 1909.) — *Kisázsiai gombák.* (Bot. Közl. 1914.) — *Mykologiai közlemények I—IX.* 1913—1938. — *Gombák a Száva partján.* (Bot. K. 1916.) — *Adatok Lengyelország gombaflórájának ismeretéhez.* (Bot. Közl. 1919.) — *Hazslinszky némely rozsdagombájának megfejtése.* (M. B. L. 1920.) — *Fungi Hungariae. Myxomycetes. Phycomycetes. Ascomycetes. I. Uredineae.* (Ann. Mus. Nat. Hung. és Fol. Crypt. 1925—1942.) — *Fungi Albaniae.* (A M. Tud. Akad. Balkán kutatásai. 1926.) — *A Jasminum nudiflorum gombái.* (Ann. Mus. 1926.) — *Egy exotikus üszöggomba előfordulása Magyarországon.* (M. B. L. 1927.) — *Új gombák Szekszárd vidékéről.* (M. B. L. 1928., 1929.) — *Gombák a Székelyföldről.* (Emlékkönyv, 1929., 1939.) — *A Balaton vidékének és a Bakony gombái.* (Arch. Bal. 1930.) — *Neue Pilze aus Lettland. I—VIII.* (1930—1942.) — *A hazai gombakutatás multja és jelene.* (Term. Közl.

1934.) — *Fungi*. (In Degen: Flora Velebitica. III. 1938.) — *A bányák és barlangok gombái Magyarországon*. (Bot. Közl. 1941.) — *Ein neuer Brandpilz auf Polygonatum multiflorum*. (Notizblatt. Berlin—Dahlem. 1941.) — *Budapest és környékének gombái*. (1942. Kir. M. Term.-tud. Társ. 320 l.)

A növénypatológia köréből: *A növények gombaokozta betegségeiről szóló ismeretek fejlődése hazánkban*. (Bot. Közl. 1923.) — *A burgonya legfontosabb betegségei*. (Pót-füz. 1928.) — *Védekezés a növények gombaokozta betegségei ellen*. (Kincseskönyv. 1932.) — *Magyarország gubacsai*. (Bot. Közl. 1938.) — *A gyógynövények betegségei közül 1943 végéig 30 gombabetegség leírása a „Herba“ évfolyamaiban*.

A hazai kultúrhistoria köréből: *Brassó halgazdasága és halpiaca a XVI. században*. (Brassói Lapok, 1906. és Halászat, 1924.) — *Milyen fűszert és gyümölcsöt ismeretek a brassaiak 400 évvel ezelőtt?* (Brassói Lapok, 1906. és Uránia, 1913.) — *Kossuth Lajos és a botanika*. (Pót-füz. 1915.) — *Botanikai vonatkozások Petőfi költészetében*. (Uránia, 1922.) — *Jókai növényismerete*. (Term.-tud. Közl. 1925. és Komáromi Lapok, 1926.) — *Jókai és a kertészet*. (Kert. Lapok. 1925.) — *Növényképek hajdan és most*. (Term.-tud. Közl. 1930.) — *Gárdonyi virágai és fái*. (U. o. 1932.) — *Móra Ferenc virágai és fái*. (U. o. 1937.)

A magyar növénynevekkel foglalkozó cikkek: *Székely és csángó növénynevek*. (Magyar Nyelv, 1908.) — *A Kis-Kúnság és a Jászság néhány növényneve*. (U. o. 1927.)

Ezenkívül emlékbeszédek, ismertetések, jelentések, népszerűen írt dolgozatok, politikai szatíra (Tschechoslovakia monstrosa).

Alulírottak tisztelettel ajánljuk Akadémiánk III. osztályának B) alosztályában megüresedett egyik *levelező* tagsági helyére **dr. SURÁNYI JÁNOS** egyetemi nyilvános r. tanárt, a növénytermesztéstan tudományos művelőjét.

Dr. Surányi János ősi magyar nemesi származású, 1886. február 12-én, Győrött született. Érettségét a győri szt. benedekrendi főgimnáziumban 1903-ban tett, kitűnő oklevelet pedig a magyaróvári m. kir. gazdasági akadémián 1906-ban szerzett. Mezőgazdaságtudományi dokto-

rátust 1932-ben tett az egykori egyetemi közgazdaságtudományi kar mezőgazdasági szakosztályán. A gazdasági akadémia elvégzése után néhány évet magángazdaságokban töltött, majd 1911-ben a mezőgazdasági kísérletügyi szolgálatába lépett. Kísérletügyi szolgálatát mindvégig a Cserháti Sándor alapította magyaróvári Orsz. M. Kir. Növénytermelési Kísérleti Állomáson töltötte Cserháti utóda, a szintén nagynevű Gyárfás József mellett, mint ennek tanítványa. Már 1916-ban az Állomás alföldi kirendeltségének vezetője lett Aradon, mely állást a város román megszállásáig töltötte be. 1933-ban Gyárfás utódként a magyaróvári anyaintézet vezetője lett.

Kísérletügyi működéséről és munkaterületéről a csatolt irodalmi kimutatás nyújthat tájékoztatást. Munkásságából kiemeljük, hogy nagy elméleti tudását és gyakorlati érzékét egyesítve, a különlegesen magyarországi növénytermesztési problémák megoldásához szabatos tudományos és kísérleti módszereket használt, ezeknek hazánkban úttörője volt. Nemcsak mint magas színvonalú tudományos kutató, hanem mint tanár és irányító egyaránt általános elismert vezérferfiú. Egyik fő gyakorlati gazdasági érdeme a kanadai Marquis búzával kezdeményezésére megindított széleskörű kísérletezés, melyből azután kisarjadt az egész magyar búzatermesztést átszervező és a magyar búzának újból világhírt szerzett nemesítési irány. Ő honosította meg hazánkban és terjesztette el a szudáni cirokfűvet, ezt a szárazságbíró, kitűnő takarmánynövényt, legújabbban pedig a cukorciroktermesztés és felhasználás terén vágott új utakat a hazai növénytermesztésben és gazdasági életben. Irányadó szerepe volt a magyar kukoricatermesztés átszervezésében is.

A M. Kir. József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági osztályán dr. Kerpely Kálmán nyugalombavonulásával megüresedett növénytermesztéstani tanszékre 1936 júliusában neveztetett ki nyilv. rk. tanárrá, egy év múlva pedig ny. r. tanárrá. Az 1943—44. tanévben a mezőgazdasági és állatorvosi kar dékáni tisztségét tölti be. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület választmányi tagja, földművelési és növénytermesztési szakosztályának alelnöke, a „Köztelek” folyóirat rovatvezetője, a Kir. M. Természettudományi Társulat választmányi tagja, mezőgazdasági szakosztályának elnöke, a Darányi Ignác-Agrártudományi Társaság rendes tagja, a Felsőoktatási Tanács, a Növényegészségügyi Tanács és az Allandó Központi Talajjavító Bizottság tagja.

Surányi János fontosabb értekezései.

a) A Kísérletügyi Közlemények c. folyóiratban:

Kísérletek szárított cukorrépacsalaggal. 1913. 3. sz. — Rozstermesztési kísérletek az 1910—12. években. 1913. 4. sz. — Buhendorfi rozssal az 1910—12. években végzett termesztési kísérletek. 1913. 6. sz. — Termesztési kísérletek sárga moldovai kukoricával. 1914. 1. sz. — Indiai búzákkal az 1910—13. években végzett termesztési kísérletek. 1914. 5. sz. — Árpatermesztési kísérletek az 1909—1913. években. 1915. 1. sz. — Termesztési kísérletek loosdorfi vöröskalású búzával az 1912—13. években. 1915. 3. sz. — Termesztési kísérletek édes burgonyával (*Ipomoea batatas*) az 1913—14. években. 1916. 1. sz. — Idegen kultúrnövényekkel végzett termesztési kísérletek. 1916. 1. sz. — A kétsoros őszi árpa. 1916. 2. sz. — Az aradi szennyvízszűrő telep 1912—16. évi üzeme. 1917. 2. sz. — A csongrád-mindszenti rét feljavítására irányuló 12 évi kísérletezés eredményei. 1919. 1. sz. — Az aradi szennyvízszűrő telep 1917—18. évi üzeme. 1921. 1. sz. — A kanadai „Marquis” búza és vele hazánkban az 1914—18. években végzett termesztési kísérletek eredménye. 1921. 1. sz. — Talajművelési kísérletek a Campbell-féle tömörítővel. 1922. 1—4. sz. — Vetési kísérletek étkezési hüvelyesekkel. 1926. 1. sz. — Termesztési kísérletek feteritával. 1926. 1. sz. — Termesztési kísérletek szudáni füvel. 1926. 4. sz. — Újabb termesztési adatok a cukorcirok-csalamádéről. 1926. 4. sz. — Adatok a szójababfajták ismeretéhez. 1927. 4. sz. — Kálifosztát-trágyázási kísérletek sörárpával az 1928. évben. 1929. 2. sz. — Újabb termesztési kísérletek szudáni füvel az 1927—29. években. 1930. 1. sz. — Kálifosztát-trágyázási kísérletek sörárpával az 1929. évben. 1930. 4. sz. — Babtermesztési kísérletek az 1931. és 1932. években. 1933. 1—3. sz. — Jegyzetek és kísérleti adatok az őszi árpáról. 1934. 4—6. sz.

b) A „Köztelek” c. folyóiratban:

Két évi rétműtrágyázási eredmények. 1912. 95. sz. — Őszi és korai tavaszi takarmányt adó gazdasági növényekről. 1913. 55. sz. — A fővistelen kaktuszról. 1914. 20. sz. — A milo, kafir és durra. 1914. 30. sz. — A „japán köles”. 1914. 30. sz. — Adatok a fehér, szürke és piros köles viszonylagos termesztési értékéhez. 1914. 35. sz. — Termesztési kísérletek különféle származású tavaszi búzákkal. 1914. 50. sz. — Lehet-e felültrágyázni mérszintro-

génnel? 1916. 24. sz. — A békéscsabai szikes öntözhető rét 1914—16. évi üzemi eredményei. 1918. 10. sz. — A répa felmagzása. 1920. 29. sz. — A perui libatop. 1920. 39. sz. — A békéscsabai öntözhető szikes rét 1917—22. évi üzemi eredményei. 1923. 23. sz. — A burgonya és a foszforsavtrágyázás. 1924. 37. sz. — A közönséges és a mocsári szarvaskerep. 1924. 53. sz. — Gazdasági növényeink a vetésforgóban. 1924. 71—72., 73. sz. — A cukorcirok-csalamádé. 1925. 52—53. sz. — A békéscsabai öntözhető szikes-rét 1923—25. évi üzemi eredményei. 1926. 41. sz. — Az amerikai King Philip kukorica. 1926. 40. sz. — A kukoricacsalamádé vetőmagszükséglete. 1926. 46. sz. — A Garnet búza. 1926. 75. sz. — Új takarmánynövény: a szudáni fű. 1926. 94. sz. — A kakaslábtű (japánköles) mint takarmány. 1927. 37. sz. — Üzemstatisztikai adatok a békéscsabai öntözhető szikes rétről. 1927. 70—71. sz. — A szuperfoszfát mint fejtrágya kikelt vetésekre. 1927. 80. sz. — A Marquis búza. 1927. 92. sz. — Műtrágyaadagok fészektrágyázásnál. 1928. 8. sz. — Jegyzetek a pannonbükönyről, a somkóróról és a szudáni fűről. 1928. 38. sz. — A mezőgazdasági kamarák 1927—28. évi ismeretterjesztő műtrágyázási kísérletei. 1929. 25—26. sz. — A békéscsabai öntözhető szikes rét 1927. és 1928. évi üzemi eredményei. 1929. 35—36. sz. — A sörárpa és a kálitrágyázás. 1929. 55—56. sz. — Újabb takarmánynövényeinkről, különös tekintettel a szudáni fűre. 1930. 11. sz. — A műtrágyázás és a mai gazdasági viszonyok. 1931. 9—20. sz. — Néhány szó az évelő fenyércirokról, a tehénborsóról és a Chloris gayana-ról. 1931. 93—94. sz. — Újabb tapasztalatok az őszi búza fejtrágyázásáról. 1932. 15—16. sz. — Újabb adatok a hernyópázsit gazdasági értékéről. 1932. 59—60. sz. — Két világrész lelke a legelő-kultúrában. 1932. 95—96. sz. — A kanári köles és termesztése. 1934. 11—12. sz. — A pirosmagvú óriásmohar. 1934. 23—24. sz. — Újabb adatok a takarmánykáposztáról. 1934. 31—32. sz. — Időszerű műtrágyázási tájékoztatások. 1934. 57—58. és 81—82. sz. — A csupasz árpa. 1935. 15—16. sz. — 40 éves az Orsz. M. Kir. Növénytermelési Kísérleti Állomás. 1935. 47—48. sz. — Termesszünk több őszi árpát. 1935. 65—66. sz. — A Markstammkohl és más takarmánykáposzták. 1935. 79—80. sz. — Adatok a csillagfürtök talajigényeiről. 1935. 99—100. sz. — A kukorica meddőségéről és egyebekről. 1936. 1—2. sz. — A békéscsabai öntözött szikes rét legújabb üzemi eredményei. 1936. 17—18. sz. — Az ú. n. Dakota búzá-

ról. 1936. — *Kísérletek ligetes kukoricamiveléssel.* 1936. 43—44. sz. — *Néhány gondolat a korszerű búzatermesztésről.* 1936. 65—66. sz. — *Mennyit teremhet a kukorica?* 1937. 57—58. sz. — *Ki mint vet, úgy arat.* 1937. 103—104. sz. — *A korcs vagy tarka lucernáról.* 1938. 23—24. sz. — *Adatok a taréjos búzafüről.* 1938. 31—32. sz. — *A sáfrányszeklice és termesztése.* 1938. 103—104. sz. — *Mentana búza.* 1939. 3. sz. — *Megjegyzések a szakirodalom nyelvéről.* 1939. 15. sz. — *Megemlékezés Hankóczy Jenőről, Baross Lászlóról és Székács Elemérről.* 1939. 15. sz. — *A „Mentana“ búza.* 1939. 21. sz. — *Talajvédelem és termesztés.* 1939. 52. sz. — *Kukoricatermesztésünk fejlesztésének körülményei.* 1940. 13. sz. — *Kerpely Kálmán emlékezete.* 1940. 44. sz. (A Természettudományi Társulatban október 27-én tartott előadás.) — *A vetőmagszámítás helyes alapjai.* 1940. 52. és 53. sz. (A soproni nyári egyetemen augusztus 9-én tartott előadás.) — *Jegyzetek a kettős termesztésről.* 1941. 15. sz. — *Régi és új tapasztalatok a mályváról.* 1941. 22. sz. — *Szemle a kukoricaüszögről.* 1941. 29. sz. — *Beszéljünk még a Comfrey-ről!* 1941. 39. sz. — *Egy új cukornövény.* 1941. I. 51. sz. — *Egy új cukornövény.* 1942. II. 1. sz. — *A búza vetése előtt.* 1942. 37. sz. — *Újabb adat a Sumac cukorcirokról.* 1942. 52. sz. — *Vizjárta földek kezelése és hasznosítása.* N a p t á r, 1942-re. — *Hogyan termesszük az új cukor- vagy édescirkot?* 1943. 17. sz. — *Mélyen vagy sekélyen kapáljuk a kukoricát?* 1943. 52. sz. — *Cukorrépatermesztés és fajkérdés.* 1943. 51. sz. — *Takarékos műtrágyázás.* N a p t á r, 1943-ra.

c) A Mezőgazdasági Közlönyben:

Különleges műtrágyázási kísérletek őszi búzával és rozssal. 1930. 10. és 11—12. sz. — *Adatok a műtrágyázás és a búzaminőség összefüggéséről.* 1931. 11. sz. — *Újabb különleges búzaműtrágyázási kísérletek eredményei.* 1938. 3. sz. — *A hazai szójababtermesztés újabb adatai.* 1934. 1. sz. — *Fajkísérletek búzatermesztésünk egységesítésének szolgálatában.* 1936. 8—9. sz. — *A szójatermesztés fontosabb kérdései.* 1937. 1. sz. — *Fajtakísérletek búzatermesztésünk egységesítésének szolgálatában.* 1938. II. 5. sz.

d) A „Mezőgazdaság“-ban:

A szójatermesztés lehetőségei és kilátásai hazánkban. 1937. 5. sz.

e) *A Természettudományi Közlönyben:*

Baross László és Székács Elemér emlékezete. 1937. 1. sz. — *Időszerű adatok a szójáról és termesztéséről.* 1940. 3. sz. (Rádió-előadás.)

f) *A Nemzetközi Mezőgazdasági kongresszus kiadványai:*
(Rapports speciaux)

Takarmánytermesztés száraz, kontinentális, szélsőséges éghajlat alatt. Magyarország mezőgazdasági növénytermesztése.

g) *Különálló kiadványok:*

A sörárpatermesztés alapfeltételei. (A Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara kiadása. 1926.) — *Kukoricafajták és termesztésük.* Saját kiadás, 1932. (Társ szerző.) — *Maissorten in Ungarn. Varieties of corn in Hungary.* (Saját kiadás, 1932.) — *Fajtaösszehasonlító országos búza-kísérletek az 1934—35. és 1935—36. években.* (IX. Fm. Min. kiadása. 1938. 232 l.) — *Három évi kísérletek kukoricafajtákkal.* 1934—36. (Az Orsz. M. Kir. Növénytermelési Kísérleti Állomás kiadása. 1939. 200 l.) — *Újabb eszmék és törekvések a mezőgazdasági növénytermesztésben.* (Mai Világ Képe. IV. kötet. 1942. Egyetemi-nyomda.)

Összesítő adatok szakirodalmi működéséről: 41 nagyobb tanulmány, 285 nagyobb szakcikk, 60 kisebb szakcikk, 87 ismertetés, referátum, 9 önálló kiadvány. (A fenti irodalmi kimutatásban a kisebb cikkek nincsenek feltüntetve.) Egyesületekben, rádióban, szakosztályokban, tanfolyamokon több előadást tartott.

Akadémiánk III. B) alosztálya néhai Kerpely Kálmán I. tag elhunytá óta nélküli a mezőgazdaság, különösen a növénytermesztés tudományos és gyakorlati szakértőjét. Meggyőződésünk, hogy dr. Surányi János nemcsak egyéniségének súlyával méltó arra, hogy Akadémiánk tagjává válasszuk, hanem szükséges is, hogy a III. osztályban a jelzett irány képviselve legyen.

Doby Géza I. t.
Gombocz Endre I. t.

Szabó Zoltán r. t.
Jávorka Sándor r. t.

Az 1944. évben ajánlott belső tagok névsora:

Abrahám Ambrus	55
Bartók György	19
Bay Zoltán	49
Burger Károly	59
Ember Győző	37
Fodor Ferenc	23
Galamb Sándor	14
Genthon István	38
Imre József	71
Issekutz Béla	51
Kerékjártó Béla	46
Kumorovitz Lajos	41
Kuncz Ödön	21
Moesz Gusztáv	79
Moravcsik Gyula	2
Ortvay Rudolf	44
Plank Jenő	53
Polner Ödön	18
Pukánszky Béla	10
Surányi János	83
Theisz Ede	29
Varga István	33
Vendl Aladár	43
Viski Károly	42
Wellmann Imre	42
Zolnai Gyula	1
Zsirai Miklós	7

B110033

1874

1874
1873
1872
1871
1870
1869
1868
1867
1866
1865
1864
1863
1862
1861
1860
1859
1858
1857
1856
1855
1854
1853
1852
1851
1850
1849
1848
1847
1846
1845
1844
1843
1842
1841
1840
1839
1838
1837
1836
1835
1834
1833
1832
1831
1830
1829
1828
1827
1826
1825
1824
1823
1822
1821
1820
1819
1818
1817
1816
1815
1814
1813
1812
1811
1810
1809
1808
1807
1806
1805
1804
1803
1802
1801
1800

1874
1873
1872
1871
1870
1869
1868
1867
1866
1865
1864
1863
1862
1861
1860
1859
1858
1857
1856
1855
1854
1853
1852
1851
1850
1849
1848
1847
1846
1845
1844
1843
1842
1841
1840
1839
1838
1837
1836
1835
1834
1833
1832
1831
1830
1829
1828
1827
1826
1825
1824
1823
1822
1821
1820
1819
1818
1817
1816
1815
1814
1813
1812
1811
1810
1809
1808
1807
1806
1805
1804
1803
1802
1801
1800

1874